

Pirjo Neuvonen

SUOMUSSALMEN KUNNAN LIIKUNTASTRATEGIA 2014-2020

Opinnäytetyö

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Restonomi (ylempi AMK)

Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan koulutusohjelma

Kevät 2014

Koulutusala Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Koulutusohjelma Matkailuala
Tekijä(t) Pirjo Neuvonen	
Työn nimi Suomussalmen kunnan liikuntastrategia 2014–2020	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Ohjaaja(t) Perttu Huusko
	Toimeksiantaja Suomussalmen kunta, sivistyslautakunta
Aika Kevät 2014	Sivumäärä ja liitteet 70 + 37
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Suomussalmen liikuntapalveluiden nykytila sekä selvittää eri-ikäisille kuntalaisille tarjottavien liikuntamahdollisuuksien riittävyys. SWOT-analyysillä selvitettiin toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset ja niiden mahdolliset vaikutukset tulevaisuudessa kunnan liikuntatoimintaan. Tämän tutkimuksen avulla etsittiin lisäksi keinoja laadukkaiden, monipuolisten ja edullisten liikuntapalveluiden turvaamiseksi kuntalaisille tulevina vuosina. Tutkimuksella haluttiin lisäksi selvittää keinoja liikuntamatkailun vetovoimaisuuden säilyttämiseksi ja lisäämiseksi.</p> <p>Konkreettisenä tuotoksena laadittiin Suomussalmen kuntaan liikuntastrategia-asiakirja vuosille 2014–2020.</p> <p>Tutkimus toteutettiin triangulaationa eli laadullisen ja toimintatutkimuksen menetelmiä yhdistäen. Tutkimusaineisto hankittiin käyttämällä kahta kyselylomaketta, joissa oli sekä strukturoituja että puolistrukturoituja kysymyksiä. Tutkimuksen pääpaino oli liikunnan järjestäjiltä kerättyssä aineistossa sekä kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa liikunnan harrastajilta kerättyssä aineistossa. Strategiatyötä ohjasi eri alojen asiantuntijoista muodostettu työryhmä.</p> <p>Strategiakauden 2014–2020 päätavoitteiksi asetettiin: suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänsä ajan, hyvät liikuntapaikat, liikuntamatkailun edistäminen, yhteistoiminnan lisääminen liikuntatoimijoiden kesken sekä liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Strategia, liikuntapalvelut
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School	Degree Programme
Tourism	Master Degree Programme in Tourism
Author(s) Pirjo Neuvonen	
Title The Physical Activity Strategy for Suomussalmi Municipality 2014-2020	
Optional Professional Studies	Instructor(s) Perttu Huusko
	Commissioned by Suomussalmi municipality
Date Spring 2014	Total Number of Pages and Appendices 70 + 37
<p>The goal of the thesis was to map out the current situation of the Physical Activity Services of Suomussalmi and to find out the sufficiency of the sports possibilities for residents of different ages. The SWOT- Analysis was used to clarify the changes in the operational environment and the effect those changes could have to the physical activities in the municipality in the future. This research was used to find ways of ensuring versatile, good quality and low cost sports services for the residents in the coming years. In addition ways of maintaining and adding the appeal of sports tourism were examined.</p> <p>As an outcome a Physical Activity Strategy document was created for the municipality of Suomussalmi for the years 2014-2020.</p> <p>The research was carried out as a triangulation study, i.e. combining qualitative and action research methods. The data was gathered using two questionnaires that had both structured and semi-structured questions. The main focus of the research was in data gathered from exercise organizers and municipality members' feedback sessions. The strategy work was guided by a work group formed of experts in different fields.</p> <p>The main goals for the strategy of 2014-2020 were set to be: The residents of Suomussalmi will be physically active throughout their life, the sports facilities are in good condition, the promotion of sports tourism, increasing cooperation among physical activity operators and adjusting the physical education services to the population change.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Strategy, Physical activity
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoite, rajausta ja kysymyksenasettelu	2
1.2 Tutkimusmenetelmät	3
1.3 Aiemmat tutkimukset	6
2 NYKYTILAN KARTOITUS	7
2.1 Visio, toiminta-ajatus, arvot ja strategiset päämäärät	7
2.2 Henkilöstö	10
2.3 Liikuntapaikat	10
2.3.1 Sisäliikuntapaikat	11
2.3.2 Ulkoliikuntapaikat	13
2.3.3 Luontoliikunta	16
2.4 Liikunnan taloudelliset resurssit	17
2.5 Urheiluseurojen tukeminen	18
2.6 Käyttömaksut	18
2.7 Liikuntaa järjestävät tahot Suomussalmella	19
2.7.1 Urheiluseurat	19
2.7.2 Kunnalliset liikuntapalvelut	21
2.7.3 Kyläyhdistykset, yritykset ja yhteisöt	24
2.8 Liikuntamatkailu	25
3 LIIKUNTASTRATEGIAN LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT	26
3.1 Kuntien liikuntatoimintaa ohjaava lainsäädäntö	26
3.2 Liikunnallisen elämäntavan ja liikunnan edistäminen	28
3.2.1 Terveysliikunnan edistäminen	29
3.2.2 Terveystien edistäminen	30
3.3 Strategian toteutusprosessi	30
3.3.1 Miksi strategiaa tarvitaan?	31
3.3.2 Suomussalmen kunnan liikuntastrategian tasot	36
3.3.3 Analyysit	37
4 VARSINAINEN STRATEGIATYÖ	39
4.1 Tutkimuksen toteutus ja tulokset	40

4.1.1 SWOT-analyysi Suomussalmen liikuntapalveluista	40
4.1.2 Järjestökyselyn tulokset	43
4.1.3 Kuntalaisten kuulemistilaisuuksien tulokset	46
4.2 Toimintaympäristön muutokset strategiakaudella	53
4.3 Tavoitteet strategiikaudelle	54
4.4 Toimenpiteet strategiikaudelle	55
4.4.1 Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämäkulun ajan	55
4.4.2 Hyvät liikuntapaikat	56
4.4.3 Liikuntamatkailun edistäminen	57
4.4.4 Liikuntapalvelut ja yhteistoiminta	58
4.4.5 Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen	59
4.5 Kehittämistehtävän luotettavuuden arviointi	59
4.6 Strategian päivittäminen	59
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	61
5.1 Liikuntaryhmien riittävyys	61
5.2 Liikuntaryhmien saatavuus	63
5.3 Kehittämisehdotukset	64
LÄHTEET	68
LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Neljän vuodenajan Suomussalmi on taloudeltaan vakaa yritys- ja kulttuurikunta sekä yhteistyökykyinen Ylä-Kainuun keskus, jossa on myönteinen väestökehitys.” Näin todetaan Suomussalmen kunnan vuonna 2013 määritellyssä visiossa. Suomussalmen kunnan toiminta-ajatuksen mukaan *”Suomussalmen kunta järjestää laadukkaita, hyvinvointia edistäviä palveluja ja luo edellytyksiä elinvoimaiselle toimintaympäristölle ja yritystoiminnalle, jotta kuntalaiset saavuttavat mahdollisimman hyvän ja turvallisen elämän”*. Kunnan visio ja toiminta-ajatus antavat lähtökohdat myös Suomussalmen kunnan liikuntastrategian 2014–2020 laadinnalle.

Liikuntalain mukaan kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Näitä liikuntalain määräyksiä ja suosituksia sekä valtakunnallisia terveyslääkärin suosituksia on kunnassamme noudatettu, mutta selkeä, pitkäjänteinen strateginen suunnittelu on puuttunut.

Tämä opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämistehtävä, jossa laaditaan konkreettisena tuotoksena liikuntastrategia-asiakirja Suomussalmen kuntaan vuosille 2014–2020. Kehittämistehtävä määrittelee Suomussalmen liikunnan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset sekä asettaa painopisteet kunnan liikuntatoiminnalle tuleville vuosille. Strategiatyö on edennyt kunnan eri hallinnonalojen viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä koostuvan ohjausryhmän linjausten mukaisesti.

Tämä kehittämistehtävä koostuu suomussalmelaisille liikuntaa järjestävillä tahoilla sekä kuntalaisille tehdyistä kyselyistä. Näiden kyselyjen perusteella saadaan vastauksia kunnan liikunnan nykytilasta sekä liikunnan järjestäjien että harrastajien toiveet liikunnan kehittämiseksi tulevina vuosina.

Liikuntastrategiatyön tilaajana on Suomussalmen kunnan sivistyslautakunta. Sivistyslautakunta näkee liikuntastrategian hyödyttävän tulevien vuosien liikuntarakentamisen ja liikunnan järjestämisen linjauksia. Liikunta on keskeisessä roolissa lähes kaikissa kunnan toiminnoissa, kuten perusopetus, varhaiskasvatus, kansalaisopisto, tekniset palvelut sekä liikunta- ja nuorisopalvelut.

Tämän tutkimuksen uskotaan innostavan sekä kuntapäätäjiä että viranhaltijoita avoimeen vuorovaikutukseen ja tarkastelemaan kaikkia rakentamis-, saneeraus- ja kehittämishankkeita laaja-alaisesti myös liikkumisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Seuraavassa luvussa käsitellään tarkemmin tutkimuksen tavoitetta, rajausta ja kysymyksenasettelua. Luvussa 1.2 esitellään tutkimusmenetelmiä sekä tutkimuksen luotettavuutta ja luvussa 1.3 kerrotaan opinnäytetyön liittymisestä muihin tutkimuksiin.

1.1 Tutkimuksen tavoite, rajaus ja kysymyksenasettelu

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa Suomussalmen kunnan liikunnan nykytila, määrittellä liikuntapalveluiden painopisteet tuleville vuosille ja laatia konkreettinen liikuntastrategia-asiakirja Suomussalmen kuntaan vuosille 2014–2020. Strategia-asiakirjassa määritellään Suomussalmen kunnan liikuntatoimen painopisteet tuleville vuosille ja toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi.

Lähtökohtana tutkimuksen tekemiselle on huoli kunnan toimintaympäristön muutoksista tulevina vuosina. Ennusteen mukaan kunnan väestö vähenee ja ikääntyy sekä syntyvyys laskee. Myös kunnan taloudellisten resurssien pelätään niukkenevan. Tämän tutkimuksen avulla halutaan löytää keinot edullisten ja laadukkaiden liikuntapalveluiden säilyttämiseksi ja tuottamiseksi myös tulevina vuosina.

Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa haetaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Minkälaisia ja kenelle kohdennettuja liikuntapalveluita Suomussalmella on tarjolla tällä hetkellä?
- Onko eri-ikäisille kuntalaisille tarjolla terveyden kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia? Hypoteesina on, että liikuntapalveluiden tarjonta on riittävää.
- Miten Suomussalmen kunnan toimintaympäristö muuttuu ja mitkä ovat sen vaikutukset liikuntatoimelle?
- Miten turvaamme laadukkaat, monipuoliset ja edulliset liikuntapalvelut myös tulevaisuudessa?
- Miten säilytämme ja lisäämme liikuntamatkailun vetovoimaisuutta?

Kehittämistehtävän kuvaus

Kehittämistehtävän konkreettisenä tuotoksena laaditaan liikuntastrategia-asiakirja Suomalaisen kuntaan vuosille 2014–2020 (Liite 1).

Tutkimusongelmana on selvittää toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset ja niiden vaikutukset kunnan liikuntatoimintaan. Tämän tutkimuksen avulla etsimme keinoja laadukkaiden, monipuolisten ja edullisten liikuntapalveluiden turvaamiseksi kuntalaisille myös tulevaisuudessa.

Tutkimuksella halutaan lisäksi saada selville, kuinka voidaan säilyttää ja lisätä liikuntamatkailun vetovoimaisuutta.

Tämä tutkimus ei ota kantaa henkilöstön asemaan eikä johtamismenetelmään mahdollisissa muutostilanteissa.

1.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessa on käytetty triangulaatiota eli laadullisen ja toimintatutkimuksen menetelmien yhdistämistä. Lisäksi tutkimuksessa on havaittavissa T&K –tutkimuksen piirteitä.

Triangulaatio tarkoittaa erilaisten aineistojen, teorioiden tai menetelmien käyttämistä samassa tutkimuksessa (Eskola ym. 2000, 68). Anttilan (2007, 144) mukaan parempi luotettavuus ja uskottavuus saadaan lähestyttäessä asiaa monelta suunnalta samanaikaisesti.

Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat ilmiänsuulainen tekstivoittainen aineisto, asiakaslähtöinen näkökulma, harkinnanvarainen otanta, hypoteesittomuus ja narratiivisuus (Eskola ym. 2000, 15–24). Laadullisessa tutkimuksessa voidaan hyödyntää myös valmiita aineistoja (Eskola ym. 2000, 117–118). Tässä tutkimuksessa käytettävät valmiit aineistot ovat urheiluseurojen toimintakertomukset ja –tilastot, Lipas -liikuntapaikkatiedot sekä liikuntapalveluiden ja kansalaisopiston tilastot.

Toimintatutkimuksen voi toteuttaa pienimuotoisena oman työn kehittämisenä, toiminnan muuttamisena, työhön liittyvänä pohdintana tai tiedonkeruuna (Syrjälä ym. 1994, 33–34). Anttilan mukaan toimintatutkimus on tutkimusstrategia, jossa päähuomio on prosessin kehittämässä. Tutkimusprosessissa vuorottelevat suunnittelu, toiminta, havainnointi ja toiminnan arviointi. (Anttila, P. 2007, 135–137.) Liikuntasuunnittelun yhtenä apuvälineenä voi-

daan käyttää toimintatutkimusta. Toimintatutkimus on lähestymistapa, jossa tutkija osallistuu aktiivisesti tutkittavanaan olevan kohdeyhteisön elämään. (Suomi 1998, 42.)

Kunnan sivistyslautakunnan nimeämä strategiatyöryhmä toimi tutkimuksen ohjausryhmänä. Työryhmän jäsenet ovat useiden eri alojen asiantuntijoita, joiden työssä liikunnalla on suuri merkitys. Työryhmä loi suuntaviivat, joiden mukaan tutkimusta vietiin eteenpäin. Tutkija toimi työryhmän sihteerinä osallistuen aktiivisesti suunnitteluun ja keskusteluun.

Tutkimuksen aineisto on hankittu käyttämällä lomaketta, jossa oli sekä strukturoituja että puolistrukturoituja kysymyksiä (Eskola ym. 2000, 86). Lomakkeita laadittiin kaksi, joista toinen lähetettiin liikuntaa järjestäville tahoille ja toiseen vastasivat liikunnan harrastajat kuntalaisten kuulemistilaisuudessa. Kuntalaisten kuulemistilaisuudessa käytettiin myös ryhmähaastattelua yksilöhaastattelujen jälkeen. Näin osallistujat saattoivat yhdessä herätellä muistikuvia ja saivat toisistaan tukea (Eskola ym. 2000, 94).

Seura-aktiiveille pidettiin erillinen täsmäryhmähaastattelu, johon osallistuivat urheiluseurojen ja niiden eri jaostojen puheenjohtajat. Täsmäryhmä on toimiva haastattelumuoto silloin, kun ideoidaan ja kehitetään uusia palveluita tai selvitetään käyttäjien tarpeita (Hirsijärvi ym. 2000, 62).

Arvioidessaan laadullista tutkimusta tutkija joutuu pohtimaan tekemiään ratkaisuja ja ottamaan kantaa samanaikaisesti analyysin kattavuuteen ja työn luotettavuuteen (Eskola ym. 2000, 208). Hirsijärvi ym. (2000, 38) mielestä tutkimusmenetelmiä yhdistelemällä voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Koska kuntalaisten kuulemistilaisuuteen osallistui vain työikäisiä ja eläkeläisiä, myös lukion oppilaita pyydettiin vastaamaan kyselyyn.

Tutki ja kehitä eli T&K –projektit ovat osa laajempaa kokonaisuutta, jossa organisaatio kehittää hyväksytyä toimintastrategiaansa. T&K –projekteissa tietoa kerätään useiden asiantuntijoiden toimesta yhdessä reflektoiden, pohtien ja neuvotellen. Tieto arvioidaan samalla käytökelpoiseen muotoon. (Anttila, P. 2007, 40.)

Kehittämishanketta arvioitaessa sitä on tarkasteltava sekä kokonaisuutena että vaiheittain. Hanketta on myös taustoitettava riittävästi. On määriteltävä realistiset ja saavutettavissa olevat tulokset, jotka kattavat koko organisaation suorituskyvyn, sen taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset sekä sidosryhmien näkemykset. Lisäksi on määriteltävä toimenpiteet, joilla saavutetaan parhaat ja tehokkaimmat tulokset. Millaisia tuloksia on mahdollista saavuttaa

tarjolla olevilla välineillä, ajalla ja resursseilla? Miten ja millä kompetenssilla arvioidaan saavutettuja tavoitteita? (Anttila, P. 2007, 83–86.)

Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuudella eli validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä selvittää sitä, mitä oli tarkoituskin selvittää. Voidakseen olla validi, käytetyn tutkimusotteen tulee vastata mahdollisimman hyvin tutkittavan ilmiön tavoitteita ja kysymyksenasettelua. (Anttila 2007, 146.)

Reliabiliteetti ei ole merkittävässä roolissa laadullisessa tutkimuksessa. Toki kysely- ja haastattelututkimuksessa vastaaja voi muistaa asian väärin tai tutkija voi tehdä virheen kirjausvaiheessa. Tästä ei kuitenkaan ole tutkimukselle haittaa, mikäli tutkija osaa tulkita saadut tunnusluvut oikein. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös mahdollisuus sen arviointiin. Kehittämishankkeelle olennaista on myös tulosten hyödynnettävyys. (Anttila 2007, 146–147.)

- Onko hankkeen taustalla ollut todellinen ratkaisua vaatinut ja ratkaistavissa ollut ongelma tai kehittämistehtävä?
- Onko osoitettu, että ongelma on ratkaistu? Onko osoitettu, että asia on perin juurin pengottu ja tutkimuksiin nojaten tai reflektiivisellä ajattelulla ja toiminnalla tilanne korjattu ja parannettu?
- Onko ongelman ratkaisu johtanut uuteen tai parannettuun tulokseen?
- Onko ratkaisu hyödyllinen ja hyödynnettävissä laajemminkin kuin vain yhteen erityistapaukseen?
- Onko ratkaisun ohessa saatu esille sellaista tietoaineistoa, josta on hyötyä laajemminkin?

Realistinen evaluaatio on kehittämishankkeen eri sidosryhmien, kuten tilaaja, toimeksiantaja ja asiakas, yhdessä suunnittelema, seuraama, arvioima ja hyödyntämä (Anttila 2007, 149).

Kehittämistehtävä raportoidaan selkeästi jäsennellynä tausta- ja selosteosaan, arviointi- ja pohdintaosaan sekä lähteet ja liitteet sisältävään täydennysosaan. Taustaosa sisältää ne lähtökohdat, joille etsitään ratkaisua. Selosteosassa kuvataan prosessi, tutkimuksessa käytetyt työmenetelmät, tietoperusta, empiria ja tulokset. Arviointi- ja pohdintaosassa arvioidaan keskeisten tavoitteiden toteutuminen ja käytännön toimenpide-ehdotukset. (Anttilan 2007, 156.)

1.3 Aiemmat tutkimukset

Suomussalmen kunnalle ei ole aiemmin laadittu liikuntastrategiaa, joten tämä strategiatyö tulee toimimaan liikuntasuunnittelun välineenä tulevina vuosina.

Muiden kuntien, kuten Ilomantsin liikuntastrategia 2011–2014, Kontiolahden liikuntastrategia 2006–2015 ja Parikkalan liikuntastrategia 2013–2017 ovat antaneet suuntaviivoja Suomussalmen kunnan liikuntastrategian laadinnalle. Kajaanin kaupungin liikunnan olosuhdestrategia vuosille 2010–2025 on tuonut esille liikunnan olosuhteiden näkökulmia. Kainuun Liikunta ry. uudisti strategiansa vuosille 2013–2017. Kainuun Liikunnan Strategiassa on ennakoitu toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset, kuten liittyminen uuteen valtakunnalliseen liikunta- ja urheiluorganisaatioon, Valo ry:een. Suomussalmen kunta on jäsenenä Kainuun Liikunnassa, joten maakunnallinen näkökulman antaa lisäarvoa kunnallisen strategian laadinnassa.

2 NYKYTILAN KARTOITUS

Suomussalmen kunta on 8 800 asukkaan kunta Ylä-Kainuussa. Kunnan toiminta-ajatuksen mukaan Suomussalmella järjestetään laadukkaita kuntalaisten hyvinvointia tukevia palveluja. Sivistyspalveluiden, jonka toimialaan kunnan liikuntapalvelut kuuluvat, tehtävänä on hyvien edellytysten luominen vapaa-ajan harrastustoiminnalle.

Tässä tutkimuksessa kunnan ylläpitämistä liikuntapaikoista ja kunnan järjestämistä ja organisoimista liikuntatapahtumista ja ohjatusta liikuntatoiminnasta käytetään nimeä Suomussalmen kunnan liikuntapalvelut. Liikunnan edistämisestä pienissä kunnissa vastaa tavallisesti sivistyslautakunta. Yhtä usein (40 % kunnista) liikunnan edistäminen on edelleen erillisen liikunta- tai vapaa-ajanlautakunnan vastuulla. (Teaviisari 2013.) Liikuntapaikkojen kunnossapito on organisoitu usein teknisen lautakunnan vastuulle.

Suomussalmen kunnalliset liikuntapalvelut on hajautettu sivistyspalveluihin ja teknisiin palveluihin. Kunnan liikuntatoiminnan painopisteiden määrittäminen, liikunnan suunnittelu, edistäminen ja kehittäminen, erityisliikunta, tapahtuminen järjestäminen, tilavaraukset, seuratoiminnan tukeminen ja sisäliikuntapaikat ovat liikuntapalveluiden vastuulla. Vuonna 2013 liikuntapalveluiden ja kansalaisopiston yhteistyötä liikunnan järjestämisessä lisättiin. Tekniset palvelut hoitaa ulkoliikuntapaikkojen kunnossapidon sekä liikuntalaitosten siivous- ja laitosmiestyöt.

2.1 Visio, toiminta-ajatus, arvot ja strategiset päämäärät

Visio on yrityksen tulevaisuuden, yleisimmin 10–20 vuodeksi määritelty, tahtotila (Kamensky 2008, 58). Tuomi ym. (2010, 47) kertoo vision aikajännteeksi vain 3-5 vuotta. Toimialastrategioiden keskeisinä elementteinä pidettiin jo 15 vuotta aiemmin selkeitä tulevaisuuden visioita, toimialan eri ydinosaamisten täsmentämistä sekä näiden pohjalta tehtäviä muutoksia (Santalainen ym. 1993, 30). Tuomen ym. mukaan ”hyvä visio innostaa koko henkilöstöä toimimaan tavoitteiden suuntaisesti.” Hyvä visio on asiakkaan näkökulmasta lähtevä ja hänelle merkittävä. (Tuomi ym. 2010, 47–48).

Suomussalmen kunnan visiossa vuodelle 2014 todetaan: *”Neljän vuodenajan Suomussalmi on taloudeltaan vakaa yritys- ja kulttuurikunta sekä yhteistyökykyinen Ylä-Kainuun keskus, jossa on myönteinen väestökehitys”*. (Suomussalmen kunnan talousarvio 2014.)

Suomussalmen liikuntapalveluiden vision mukaan *”Suomussalmi on liikuntamyönteinen kunta, jossa liikunnan merkitys kuntalaisten työkyvyn, terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäjänä tiedostetaan laajasti. Hyvin hoidetut liikuntapaikat ovat osa Suomussalmen viihtyvyyttä, tukevat paikallista elinkeinoelämää ja lisäävät kunnan houkuttavuutta asuinpaikkana”*. (Suomussalmen kunnan talousarvio 2014.)

Toiminta-ajatus

Toiminta-ajatus on kaiken toiminnan perusta, jolla vastataan kysymykseen *”Miksi olemme olemassa?”* Sama toiminta-ajatus voi olla käytössä koko yrityksen eliniän. Toiminta-ajatuksesta käytetään myös nimitystä missio. (Kamensky 2008, 58–59 ja Kamensky 2010, 55). Toiminta-ajatus ohjaa vahvasti organisaation toimintaa (Tuomi ym. 2010, 52).

Suomussalmen kunnan toiminta-ajatuksen mukaan *”Suomussalmen kunta järjestää laadukkaita, hyvinvointia edistäviä palveluja ja luo edellytyksiä elinvoimaiselle toimintaympäristölle ja yritystoiminnalle, jotta kuntalaiset saavuttavat mahdollisimman hyvän ja turvallisen elämän.”* Kunnan visio ja toiminta-ajatus antavat lähtökohdat myös Suomussalmen kunnan liikuntastrategian 2014–2020 laadinnalle.

Tästä kunnan yleisestä toiminta-ajatuksesta on johdettu sivistyslautakunnan toiminta-ajatus: *”Sivistyspalvelujen tehtävänä on kohottaa kuntalaisten tiedon tasoa ja hyvinvointia luomalla hyvät edellytykset monipuoliselle ja laadukkaalle koulutukselle, varhaiskasvatukselle ja vapaa-ajan harrastustoiminnalle.”* (Suomussalmen kunnan talousarvio 2014.)

Liikuntapalveluiden toiminta-ajatus vuodelle 2014 tukeutuu sekä kunnan yleiseen että sivistyspalveluiden toiminta-ajatukseseen: *”Liikuntapalveluiden tehtävänä on luoda edellytykset kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa huomioiden myös erityisryhmät.”* (Suomussalmen kunnan talousarvio 2014.)

Arvot

”Arvot on pelkistetty ja konkreettinen tapa ilmaista yrityksen kulttuuri eli tapa elää”. Toiminta-ajatuksen, arvojen ja vision on tuettava toisiaan. (Kamensky 2010, 55.) Arvot ohjaavat käytännön työn tekemistä ja niiden pohjalta tehdään päätökset ja ratkaisut (Tuomi ym. 2010, 51).

Kunnanvaltuuston määrittelemät Suomussalmen kunnan arvot, toiminta-ajatus ja strategiset päämäärät tarkistetaan vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä. Suomussalmen kunnan toiminta-ajatuksen mukaan *”Suomussalmen kunta järjestää laadukkaita, hyvinvointia edistäviä palveluja ja luo edellytyksiä elinvoimaiselle toimintaympäristölle ja yritystoiminnalle, jotta kuntalaiset saavuttavat mahdollisimman hyvän ja turvallisen elämän”.* (Kunnan taloussuunnitelma v. 2015–2016.)

Seuraavassa taulukossa on kuvattu, mitä kukin kunnan arvo tarkoittaa liikuntastrategian näkökulmasta.

Taulukko 1. Kunnan arvot liikuntastrategian näkökulmasta.

Suomussalmen kunnan arvot	Mitä arvo tarkoittaa liikuntastrategian näkökulmasta
Yhteisöllisyys	Liikuntatapahtumien järjestäminen yhdessä kunnan, urheiluseurojen ja järjestöjen kanssa. Säännölliset yhteispalaverit ja erilaisiin liikuntahankkeisiin osallistuminen.
Muutosvalmius	Liikuntasektorilla reagoidaan toimintaympäristön muutoksiin lyhyellä aikajänteellä kysyntä / tarjonta-periaatteella. Ollaan ajan hermolla ja otetaan uusia lajeja ohjelmistoon.
Kestävä kehitys	Liikuntapalvelut toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Jätteenlajittelu on käytössä kylpylällä.
Sivistys	Liikuntapalvelut innostaa kuntalaisia säännöllisen ja monipuolisen liikunnan harrastamiseen tarjoamalla ohjattuja liikuntaryhmiä ja liikuntapaikkoja.
Kannustavuus	Terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien kuntalaisten kannustaminen ja motivoiminen säännöllisen liikunnan piiriin liikuntaneuvonnan ja matalan kynnyksen ryhmien avulla.

2.2 Henkilöstö

Kunnan liikuntapalveluissa työskentelee seitsemän työntekijää, joiden esimiehenä toimii liikuntasihteeri. Erityisliikunnanohjaaja työskentelee sekä Kianta-Opistossa että liikuntapalveluissa. Erityisliikunnanohjaaja vastaa erityisliikunnan suunnittelusta ja ohjaamisesta, liikunta-neuvonnasta sekä yhteydenpidosta eri vammais- ja eläkeläisjärjestöihin. Kylpylän kolme uinninohjaajaa vastaavat uinninvalvonnasta, uimaopetuksesta sekä allas- ja kuntosaliryhmien ohjaamisesta. Liikuntapalveluiden kolmesta palvelusihteeristä kaksi toimii kylpylän lippukassan ja kahvion hoitajina ja yksi osa-aikaisena liikuntatoimiston palvelusihteerinä. Vakituisten työntekijöiden lisäksi kylpylän uinninvalvontaan ja kahvioon palkataan vuosittain 3-4 työntekijää palkkatuella. Liikuntapalveluiden toiminnan tavoitteet määritellään vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä.

Kunnan teknisissä palveluissa työskentelee ulkoliikuntapaikkojen kunnossapidossa neljä liikuntapaikkojen hoitajaa sekä osa-aikainen työnjohtaja. Tekniset palvelut hoitaa myös sisäliikuntapaikkojen siivous- ja laitosmiestehtävät. Kylpylässä työskentelee kaksi vakituista laitost miestä ja kolme siivoojaa sekä liikuntahallissa yksi siivooja. Liikuntahallin laitosmiestyöt on sisällytetty koulukeskuksen laitosmiesten työtehtäviin.

2.3 Liikuntapaikat

Suomussalmella on hyvät mahdollisuudet monipuolisen liikunnan harrastamiseen. Pinta-alaltaan noin 6 000 km² kokoinen Suomussalmi sijaitsee 5-tien varrella, 100 km:n päässä Kaajanista ja 120 km:n etäisyydellä Kuusamosta. Muun muassa nämä seikat ovat vaikuttaneet kuntapäättäjien myönteiseen suhtautumiseen liikuntarakentamishankkeissa. Liikuntapaikkoja rakennettiin 1980-luvun lopulla useita: liikuntahalli, urheilukenttä ja Kiannon Kuohut -kylpylä. Seuraavien vuosikymmenten aikana liikuntarakentaminen on ollut pienimuotoisempaa. On rakennettu pääasiassa kunnan omin varoin valaistuja hiihtolatuja, retkeilyreittejä, luistelualueita ja lähiliikuntapaikkoja.

Liikuntapaikkojen peruskorjaus alkoi vuonna 2012 Kiannon Kuohut -kylpylän saneerauksella. Liikuntahallin katto uusittiin vuotta myöhemmin ja vuonna 2014 on vuorossa urheiluken-

tän pinnoitteen uusiminen. Liikuntahallin peruskorjaus on sijoitettu kuntasuunnitelmassa vuoteen 2016.

2.3.1 Sisäliikuntapaikat

Kiannon Kuohut -virkistyskylpylä ja kuntosali

Kunnan matkailullisesti merkittävin liikuntalaitos on Kiannon Kuohut -virkistyskylpylä. Kunnassa ei ole muuta uimahallia, joten kylpylän ensisijainen tehtävä on kuntalaisten uimaopetuksen ja vesiliikunnan mahdollistaminen. Kylpylä on nimensä mukaisesti myös virkistys- ja rentoutumispaikka, joten matkailullinen näkökulma on voimakkaasti esillä markkinoinnissa ja kylpylän toimintojen kehittämisessä. Kylpylässä järjestetään monipuolista ohjaustoimintaa, kuten lasten uimakoulut, vauva-, tenava- ja perheuinti, vesijumppa- ja vesijuoksuryhmät sekä ohjattua kuntosalitoimintaa ja sisäliikuntaa, kuten sisäpyöräily- ja kahvakuularyhmiä. Kylpylän kuntosali uudistettiin remontin yhteydessä ja salin laitekanta yhdenmukaistettiin hankkimalla lisää monipuolisia Tecnogym – laitteita, joihin asennettiin henkilökohtaisen kuntosaliohjelman mahdollistava Wellness – järjestelmä. Kuntosalilla on mahdollisuus myös juoksumatto- ja lihasvoimatestien tekoon sekä kehon koostumusmittaukseen.

Liikuntahalli ja koulujen liikuntasalit

Suomussalmen liikuntahalli rakennettiin vuonna 1987. Liikuntahalli toimii päivisin Ruukinkankaan koulun ja Suomussalmen lukion liikuntasalina. Iltaisin ja viikonloppuisin kolmeen lohkoon jaettavan salin täyttävät urheiluseurojen ja yhdistysten palloilu- ja liikuntaryhmät. Liikuntahallilla ovat myös kuntonyrkkeilijöiden ja seinäkiipeilijöiden harjoituspaikat. Liikuntahalli ei yksin riitä tyydyttämään liikunnanharrastajien tarpeita, joten myös koulujen liikuntasalit ovat ahkerassa käytössä. Taajamien alueella ovat Kirkonkylän koulun, Ruukinkankaan koulun, Taivalalasan koulun ja Siikarannan ammattioppilaitoksen sali päivittäisessä liikuntakäytössä. Alvarin sali palvelee tanssi- ja liikuntaryhmiä kolmena päivänä viikossa. Lavatanssiryhmät kokoontuvat työväentalolla.

Suosituin sisäliikuntalaji on lentopallo, jota pelataan talvikaudella 2013–2014 viikoittain 35,75 tuntia. Erilaiset voimistelu-, kuntojumppa-, zumba- ja tanssiryhmät tulevat toiseksi suosituimpana 22 viikkotunnillaan.

Urheiluampujien sisäharjoitustilat siirrettiin vuoden 2014 alussa liikuntahallilta Siikarantaan KAO:n tiloihin. Syksyllä 2013 urheiluampujien harjoitusvuoroja oli 16 tuntia viikossa ja salibandyn/sählyn harjoituksia liki 12 viikkotuntia. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 2) on yhteenveto ohjattujen sisäliikuntaryhmien viikoittaisista tuntimääristä lukuvuonna 2013–2014. Tiedot on kerätty liikuntahallin ja liikuntasalien varaustiedoista.

Taulukko 2. Ohjatut sisäliikuntaryhmät lukuvuonna 2013–2014

liikuntalaji	eri ryhmiä / viikko	tuntimäärä / viikko	%
lentopallo	24	35,75	23,6
kuntojumppa, voimistelu, tanssi	19	22	14,5
urheiluammunta	7	16	10,5
salibandy / sähly	9	11,75	7,7
jalkapallo	6	10	6,6
karate	4	8	5,3
yleisurheilu	4	6,5	4,3
sulkapallo	6	6,5	4,3
yleinen palloilu/ perhevuoro	4	5,5	3,6
kuntosali (ohjattu)	4	4,75	3,1
kahvakuula	5	4	2,6
sisäpyöräily-kahvakuula	4	4	2,6
sisäpyöräily	3	3	2,0
erityisliikunta	4	4,5	3,0
kuntonyrkkeily	2	2,5	1,7
seinäkiipeily	1	1,5	1,0
koripallo	1	1,5	1,0
nassikkapaini	1	1	0,7
koulun yleiskerhot	2	2	1,3
lajikokeilu	1	1	0,7
	111	151,75	100,0

Jäähalli

Jääurheilu on Suomussalmella erittäin suosittua. Vuonna 1993 rakennettu jäähalli toimii Suomussalmen Palloseuran kotihallina. Sen omistaa Suomussalmen Jäähalli -osakeyhtiö, jossa on osakkaina 448 kuntalaista ja 55 yhteisöä. Jäähallia käytetään viikoittain noin 32 tuntia. Tästä määrästä on koululaisten käyttöä noin 7 tuntia.

Golf-simulaattori

Kylpylän kiinteistössä toimii Hungryland Oy:n ylläpitämä golfsimulaattori, joka mahdollistaa golfin lyöntien harjoittelun. Harjoitusvuoroja voi varata kylpylän lippukassalta kylpylän aukioloaikoina.

2.3.2 Ulkoliikuntapaikat

Ruukinkankaan urheilukenttä

Ruukinkankaan urheilukenttä valmistui vuonna 1987. Kentällä ovat monipuoliset yleisurheilun suorituspaikat. Novotan-pinnoite on kaikilla juoksuradoilla sekä hyppy- ja heittopaikoilla. Keskikentällä on luonnonnurmi, joka mahdollistaa jalkapalloilijoille hyvät harjoittelu- ja kilpailuolosuhteet. Avokatsomossa on tilaa noin 500 katsojalle. Kentän pinnoitteen kunto on huono, joten sen kunnostamiseen on varattu määräraha vuoden 2014 talousarvioon.

Pallokentät ja luistelualueet

Monet pallokentät jäädytetään talvisin luistelualueiksi, joten niiden tarkastelu saman otsakkeen alla on paikallaan. Pitämän pallokenttä sijaitsee Taivalalasen koulun vieressä ja on kesäisin vilkkaassa pesäpallokäytössä. Kenttä toimii Suomussalmen Rastin pesäpalloilijoiden kotikenttänä.

Kunnossapidettäviä pienkenttiä on taajamissa kolme: Kirkonkylä, Ruukinkangas ja Kirkkopuisto. Ruukinkankaan koulun pihalle rakennettiin uusi hiekkatekonurmi kesällä 2013. Kent-

tä monipuolistaa koulujen liikuntatuntien ja seurojen palloilulajien harrastusmahdollisuuksia. Koulun pihalla on entuudestaan monitoimiareena, jolla voi pelata eri palloilulajeja.

Talvisin osa pallokentistä jäädytetään jääkiekkoilijoita ja luistelijoita varten. Taajamissa on yhteensä kolme jääkiekkokaukaloa: Kirkkopuisto, Pitämä ja Kirkonkylä. Ylläpidettäviä luistelualueita on viisi.

Matkaluistelu on rantautunut myös Suomussalmelle. Luistelurata jäädytettiin muutaman kerran Valkeisen lammelle, mutta jään päälle noussut vesi hankaloitti jäädytystä. Vuodesta 2013 alkaen Kiantajärven rannalle Ruomasianpuistoon on avattu puistoluiistelurata, joka on pituudeltaan 1,75 kilometriä.

Haverisen ampumahiihto- ja hiihtokeskus sekä hiihtoladut

Haverisen hiihtokeskuksessa ovat ampumahiihdon suorituspaikat sekä monipuolinen latuverkosto. Ampumahiihdon kilpailutoiminta oli aktiivista vielä 90-luvulla, jolloin Suomussalmen Rasti järjesti viimeisen ampumahiihdon Kianta-cupin. Suomussalmen Rastin hiihtojaosto järjestää edelleen seuran ja alueen hiihtokilpailuja.

Suomussalmen kunnan alueella on hiihtolatuja yhteensä 200 kilometriä. Suomussalmen keskusta ja Kirkonkylän taajamien latuja on yhteensä 70 kilometriä, josta valaistuja 15 kilometriä. Haja-asutusalueella on kunnostettuja hiihtolatuja 130 kilometriä, josta valaistuja 10 kilometriä. Monet hiihtoladut toimivat kesäisin lenkkeilypolkuina. Pururatoja on yhteensä 20 kilometriä.

Kaikkien ylläpidettävien hiihtolaturien käyttäjämääriä tilastoidaan latujen varressa olevien kansanhiihtovihkojen avulla. Kansanhiihtosuorituksia kirjattiin kaudella 2012–2013 yhteensä 13 940.

Muut liikuntapaikat

1. Ampumaradat

Suomussalmen Urheiluampujat ry:n omistuksessa ovat Haverisen alueella sijaitsevat haulikkorata, pienoiskiväärirata ja pistoolirata. Aittokosken practical-radalla järjestetään vuosittain kansainvälisiä ampumaleirejä.

Lisäksi kunnan alueella on useita metsästysseurojen ampumaratoja, joista muutamilla järjestetään hirvenhiihtokisoja vuosittain.

2. Autourheilu

Suomussalmen Urheiluautoilijat järjestivät vuonna 2012 Aittokosken jokamiesradalla 150 harjoituskertaa sekä kahdet JM-kisat.

3. Frisbeegolf

Kunnan keskustassa, Jätkänpuistossa sijaitseva 9-väyläinen frisbeegolf-rata on saanut etenkin nuorison liikkeelle.

4. Hevosurheilu

Suomussalmella on mahdollisuus raviurheiluun Suomussalmen Raviradalla. Kuivasalmen talli Karhulanvaaralla ja Väinölän talli Pyykkölässä antavat ratsastuksen ope-
tusta. Haukiperän talli toimii Kainuun Kopse ry:n jäsentallina.

5. Kevyenliikenteen väylät, pyöräilyreitit

Suomussalmen kunnan alueella on kevyenliikenteen väyliä noin 25 kilometriä ja hyvin pyöräilyyn soveltuvia, päällystettyjä kaavateitä 58 kilometriä.

Suomussalmella on yksi merkitty maastopyöräilyreitti Kiannon Kuohuista Ukkohal-
laan. Tämä 55 kilometrin mittainen Hallan reitti soveltuu myös patikointiin.

6. Lähiliikuntapaikat

Koululaisten koulupäivän aikaiset liikkumismahdollisuudet on turvattu. Toimivien koulujen välittömässä läheisyydessä ovat pallokentät, hiihtoladut ja luistelalueet. Vä-
lituntiliikuntaan on panostettu rakentamalla koulupihalle oppilaita aktivoivia telineitä ja keinuja. Ruukinkankaan koulun pihalla on lisäksi kuntoiluvälineitä ja monitoi-
miareena.

Kaikilla taajaman asuinalueilla on lasten leikkikenttä, joista muutamilla on keinujen ja telineiden lisäksi mahdollisuus mm. lentopallon pelaamiseen.

Suomussalmen keskustassa, kylpylän vieressä on kaikenikäisille tarkoitettu leikki- ja liikuntapuisto Humula.

7. Moottorikelkkaurat

Suomussalmella on kelkkauria noin 550 kilometriä, joista koneellisesti kunnossapi-

dettäviä noin 350 kilometriä. Reittien varrella on tauko- ja tulentekopaikkoja, joissa voi nauttia pientä välipalaa nuotiokahvin kera. Uralupia voi ostaa Metsähallitukselta.

8. Suunnistus

Suomussalmen kunnan alueelta on valmistettu lukuisia suunnistuskarttoja. Suurin osa kilpapakartoista on valmistunut Kainuun Rastiviikon tarpeisiin ja jäänyt Suomussalmen Rastin iltarastikäyttöön. Lähialuekartat ja koulujen lähimaastoista valmistetut opetuskartat kaipaavat päivitystä.

9. Tenniskentät

Kirkkopuistossa on kesäisin kolme tenniskenttää ja Kirkonkylällä yksi tenniskenttää veloituksetta kuntalaisten käytössä.

10. Uimarannat

Kunnan ylläpitämiä uimarantoja on yhteensä seitsemän. Suosituin on Jätkänpuiston uimaranta keskustassa Kiantajärven rannalla. Uimarantojen varustukseen kuuluvat pukukopit, roskakorit ja pelastusrenkaat. Jätkänpuistossa ja Mannilan rannassa ovat lisäksi kuivakäymälät.

11. Venepaikat, satamat

Suomussalmen kuntataajamissa on kaksi satamaa: Jätkänpuisto Ämmänsaarella ja Harakanranta Kirkonkylällä. Venerantoja ja veneenlaskupaikkoja on kymmeniä eri puolilla pitäjää.

2.3.3 Luontoliikunta

Kunnan alueella on useita retkeilypolkuja ja -reittejä, joiden kunnossapito hoidetaan joko kunnan tai metsähallituksen toimesta. Lähellä kuntakeskusta sijaitsevien Seitenahvenisen polkujen (3,4 km) ja virkistyskalastusalueen lisäksi käytössä ovat muun muassa Varisjärven-Saarijärven retkeilyreitti (35 km), Pesiön retkeilypolku (8 km), Säynjäsuo luontopolku (9 km), Jumalissärkkien polku (9,4 km) sekä Raatteen polut (3 km). Kunnan pohjoisosassa sijaitseva, vuonna 1979 perustettu Hossan retkeilyalue valittiin vuoden 2011 valtakunnalliseksi

retkikohteeksi. Hossan alue tarjoaa hyvät mahdollisuudet patikointiin, pyöräilyyn, retkeilyyn, melontaan, soutuun, murtomaahiihtoon, kalastukseen ja urheilusukellukseen.

Metsähallituksen ylläpitämä Itärajan retkeilyreitti on haara Kuhmon suunnasta tulevalle UKK-retkeilyreitille. 165 kilometrin mittainen Itärajan retkeilyreitti kulkee kunnan itäosassa lähellä Venäjän rajaa Kuivajärveltä Hossaan. Reitin varrella on useita nuotiopaikkoja ja laavuja.

Suomussalmen kunnan pinta-alasta on vesistöjä noin 10 %. Kiantajärven ja Vuokkijärven lisäksi kunnan alueella on lukuisia pieniä järviä, lampia ja jokia, mikä antaa hyvät lähtökohdat mm. melonnan ja veneilyn harrastamiseen.

Merkittäviä melontareittejä on kuusi (6).

• Peranka-Hossa	56 km	Hossa – Juntusranta	37 km
• Julma-Ölky-Hossa	35 km	Karttimojoki	15 km
• Iijärvi – Hossa	24 km	Ylivuokki	21 km

2.4 Liikunnan taloudelliset resurssit

Suomussalmen kunnan liikuntatoimen kokonaismenot vuonna 2010 olivat 1 352 011 euroa eli 147,66 euroa/asukas. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun kuntien keskiarvo kaupunkimaisissa kunnissa oli 148,44 euroa. Myös liikuntapaikkojen käyttökustannukset olivat lähellä alueen keskiarvoa. Suomussalmella käytettiin rahaa liikuntapaikkojen käyttökustannuksiin 85,72 euroa/asukas, alueen keskiarvon ollessa kaupunkimaisissa kunnissa 84,59 euroa. Palkka- ja henkilöstömenojen osalta ylitämme reilusti alueen keskiarvon. Suomussalmella käytettiin liikuntatoimen palkka- ja henkilöstömenoihin 44,07 euroa/asukas, alueen keskiarvon ollessa keskimäärin 20 euroa/asukas. (Pohjois-Pohjanmaan ELY, 2011.)

Vuodelle 2014 liikuntapalveluiden budjetoidut toimintamenot ovat 1 251 000 euroa ja toimintatuotot 436 000 euroa. Ulkoliikuntapaikkojen kunnossapitoon on varattu 293 500 euroa.

2.5 Urheiluseurojen tukeminen

Kunnan sivistyslautakunta jakaa avustuksia urheiluseurojen toiminnan tukemiseen. Sivistyslautakunnan hyväksymien jakokriteerien mukaan perusavustuksia voivat hakea kaikki kunnan alueella toimivat rekisteröidyt urheiluseurat sekä valtioneuvoston päätöksiin perustuvat vammaisjärjestöjen rekisteröidyt paikallisyhdistykset. Vuonna 2013 jaettiin perusavustuksia 27 000 euroa seitsemälle seuralle ja yhdistykselle.

Suomussalmen kunta on poistanut käyttömaksut urheiluseurojen harjoitus- ja kilpailuvuoroilta ja vastaavasti urheiluseurojen kohdeavustus poistettiin vuonna 2013. Näin ollen kaikki kunnan liikuntapaikat, lukuun ottamatta kylpylää ja kuntosalia, ovat urheiluseuroille maksuttomia. Koska jäähalli ei ole kunnan omistuksessa, jääkiekkoilijat joutuvat maksamaan jäähallin käytöstä.

Kunnan liikuntapalvelut tukee nuorten jääurheilun harrastamista ja maksaa Suomussalmen Palloseuran jääkiekkojunioreiden jäähallivuoroja vuosittain 30 000 eurolla. Lisäksi perusopetus käyttää koululaisten jäävuorojen ostamiseen 17 000 euroa vuosittain.

Seura-avustuksen jakokriteereitä tullaan edelleen muuttamaan vuonna 2014 ja painotuksia siirtämään enemmän lasten ja nuorten urheiluun. Näissä muutoksissa otetaan huomioon liikuntalain muutokset, jotka astuvat voimaan vuoden 2015 alusta.

Sivistyslautakunta jakaa vuosittain stipendejä vähintään SM-kilpailuissa kolmen parhaan joukkoon yltäneille yleisen ja nuorten sarjojen urheilijoille. Myös erityisurheilijat huomioidaan.

2.6 Käyttömaksut

Sivistyslautakunnan päätöksen mukaisesti liikunnan käyttömaksut pidetään mahdollisimman edullisina etenkin lasten ja nuorten, eläkeläisten, työttömien sekä urheiluseurojen vuoroilla.

Paikallisten urheiluseurojen ohjatuista vuoroista ja kilpailuista ei peritä maksua liikuntahallin, koulujen liikuntasalien eikä ulkoliikuntapaikkojen käytöstä.

Kylpylän maksut ovat aikuisten maksuja edullisempia lapsille, opiskelijoille, työttömille, varusmiehille sekä eläkeläisille. Myös erilaisten sarja- ja kausikorttien käyttäjät saavat tuntuvaan edun.

2.7 Liikuntaa järjestävät tahot Suomussalmella

2.7.1 Urheiluseurat

Urheiluseuratoiminta on keskittynyt Suomussalmella seitsemälle (7) urheiluseuralle. Näistä Suomussalmen Palloseura ja Suomussalmen Rasti ovat pitäjän vahvoja yleisseuroja. Niiden lajikirjo kattaa niin perinteisiä yksilölajeja, useita joukkuelajeja kuin vasta paikkakunnalle ranta-uintuneita lajiaakin, kuten frisbeegolf. Suuret seurat pystyvät yhdistämään hallintoaan ja ohjaamaan resursseja varsinaisen liikuntatoiminnan järjestämiseen. Suomussalmen kunta pitää tilastoa kunnan alueella toimivista urheiluseuroista. Urheiluseurojen toiminta on merkittävää, sillä vuonna 2012 Suomussalmella toimivat urheiluseurat järjestivät yli 6 100 harjoitus- ja kuntoliikuntatilaisuutta, joiden osallistujamäärä oli huimat 36 156.

Suomussalmelaisissa urheiluseuroissa on mahdollisuus harrastaa liki kahtakymmentä eri liikuntalajia. Urheiluseurat pitävät tilastoja jaostojen järjestämien harjoitus- ja kuntoliikuntatilaisuuksien määristä ja niihin osallistuneista urheilijoista. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 3) on yhteenveto Suomussalmella toimivista urheiluseuroista ja niissä harrastettavista lajeista. Taulukossa on lisäksi seuran jäsenmäärä, ohjattujen harjoitusten ja kuntoliikuntatilaisuuksien sekä niihin osallistuneiden määrät vuodelta 2012 sekä seuran saama kunnan liikunta-avustus vuonna 2013. Tiedot on poimittu vuonna 2013 kunnan liikunta-avustuksia hakeneiden urheiluseurojen avustushakemuksista. Jäsenmäärä on vuoden 2012 maksaneet jäsenet.

Taulukko 3. Urheiluseurojen harjoitus- ja kuntoliikuntatilaisuudet käyntikertoineen vuonna 2012.

<i>Urheiluseura</i>	<i>jäsenmäärä v. 2012</i>	<i>lajit/jaostot</i>	<i>harjoitus- ja kuntoliikuntatil. v. 2012</i>	<i>käyntikerrat v. 2012</i>	<i>kunnan avustus €/v. 2013</i>
Suomussalmen Palloseura ry. SuPS	432	jalkapallo jäähkiekko lentopallo salibandy	236 869 464 12	3 750 11 451 4 746 85	12 151,00
Suomussalmen Rasti ry.	554	ampumahiihto frisbeegolf hiihto karate kiipeily naisvoimistelu pesäpallo suunnistus yleisurheilu	10 15 806 236 47 351 316 33 48	30 71 226 1 509 72 6 464 4 180 1 050 598	9 416,00
Suomussalmen Samoojat ry.	185	Suomen ladun toimintaa, kuten melontaa, pyöräily, hiihto ja retkeily	28	116	350
Suomussalmen Urheiluampujat ry., SUA	352	ampumaurheilu; haulikko, pistooli, kivääri ja practical	2149	847	3 635,00
Suomussalmen Urheiluautoilijat ry.	61	autourheilu	18	150	272
Suomussalmen Vastus ry. Suo-Va	22	yleisurheilu	522	811	926
Perukan Pojat ry.		lentopallo			eivät ole hakenneet avustuksia
yht.			6 160	36 156	26 750,00

2.7.2 Kunnalliset liikuntapalvelut

Liikuntapalvelut

Kunnan liikuntapalvelut on aktiivinen ohjatun liikunnan järjestäjä. Vuonna 2011 liikuntapalvelut järjesti 1 245 liikuntakertaa, joissa oli liki 16 500 osallistujaa.

Liikuntapalveluiden ja Kianta-Opiston yhteistyötä on tiivistetty. Tämän myötä vuonna 2013 liikuntapalveluiden tuottamisessa tehtiin rakenteellinen muutos siirtämällä kaikki liikuntapalveluiden saliryhmät Kianta-Opiston vastuulle. Kianta-Opisto ostaa liikuntapalveluilta noin 750 ohjaustuntia lukukaudella 2013–2014. Liikuntapalvelut vastaa edelleen uimaopetuksesta, vesiliikuntaryhmistä, liikuntaneuvonnasta ja liikuntatapahtumien järjestämisestä.

Liikuntapalveluiden käyttäjien tilastointi on mahdollista pääsymaksullisissa liikuntatiloissa, kuten kylpylä ja kuntosali. Kylpylän kokonaiskävijämäärä vuonna 2011 oli 53 255 ja kuntosalin kävijämäärä 20 842. Kylpylän saneeraus alkoi kesäkuussa 2012, joten seuraava verrannollinen kävijämäärätilasto saadaan vasta vuodelta 2014. Kylpylän kävijöistä lapsia ja opiskelijoita oli 15 293 eli 28,7 prosenttia, eläkeläisiä 11 665 (21,9 %) ja aikuisia liki puolet 26 297 (49,4 %). Ulkomaalaisia näistä kävijöistä oli 3 360 (6,3 %) ja hotellin kautta tulevia matkailijoita 7 373 (13,8 %). Kuntosalin käyttäjiä ei ole eritelty sukupuolen tai iän mukaan.

Kianta-Opisto

Kansalaisopistotoiminta on vireää ja Kianta-Opiston kurssivalikoimassa liikunta on hyvin merkittävässä roolissa. Kaudella 2012–2013 järjestettiin yhteensä 33 eri liikuntakurssia 15 toimintapisteessä. Suosituimmat liikuntaryhmät olivat erilaiset kuntojumppa- ja voimisteluryhmät, lavatanssit ja sisäpyöräily. Käyntikertojen määrää ei ole tilastoitu. (Taulukko 4)

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelut ei ole aktiivinen liikunnan järjestäjä, mutta nuorisosihteeri opastaa tarvittaessa liikuntaharrastuksen löytymiseen. Lisäksi etsivä nuorisotyö järjestää yksilöllistä liikunnanohjausta syrjäytymisuhan alla oleville nuorille.

Taulukko 4. Kianta-Opiston ja liikuntapalveluiden liikuntatarjonta

kansalaisopisto, lv. 2012–2013	kokoontumis- kerrat	osallistujat (eri henkilöi- tä)
lasten tanssiryhmät	20	30
baletin alkeet kaikenikäisille	10	15
senioritanssi	26	37
itämainen tanssi	56	60
lavatanssit	40	209
kuntojumppa-kehonhuolto	131	205
perhejumppa	26	18
ikäntyvien voimistelu	103	156
asahi	32	45
kuntonyrkkeily	77	82
lentopallo-sähly	21	19
sisäpyöräily	80	95
kuntosalin starttikurssi	11	12
liikunnanohjausta yrittäjille	12	35
jooga	24	48
shindo	26	40
	695	1106

liikuntapalvelut, v. 2011	kokoontumis- kerrat	käyntikerrat
Circuit training	62	857
eläkeläisten lentopallo	29	261
erityisryhmien liikunta	192	1824
kuntosaliryhmät	79	1088
kahvakuularyhmät	107	1180
muut liikuntaryhmät	26	161
salijummat eläkeläisille	53	700
sisäpyöräily/kahvakuula	14	40
sisäpyöräily	31	167
uimakoulut, koul. uimaopetus	276	4310
uintikerhot	20	390
vauvauinti	31	560
vesijumppa, vesijuoksu	325	4868
	1245	16406

Perusopetus

Perusopetus järjestää koululiikunnan lisäksi koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhoja, koulujen liikuntakerhoja sekä kannustaa koululaisia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Lukuvuodella 2012–2013 kunnan alueella toimi 13 koulujen liikuntakerhoa. Suosituimmat kerhot olivat 1-3 luokkien painikerho, 6 luokan lentopallokerho ja Kirkonkylän koulun liikuntakerho.

Koululaisten omaehtoista liikuntaa on aktivoitu mm. Päivi-hankkeen (Päivittäisestä liikunnasta elämäntavaksi) avulla. Hankerahoituksen avulla on koulutettu välituntiohjaajia sekä aamu- että iltapäiväohjaajia, pidetty liikunnallisia vanhempainiltoja sekä hankittu välituntiliikuntavälineistöä. Tavoitteena on myös pitkän liikuntavälitunnin käyttöönotto kaikille kouluille. Liikuntapalveluiden koordinoimassa hankkeessa ovat olleet mukana perusopetus ja varhaiskasvatus.

Taulukko 5. Koulujen liikuntakerhot lukukaudella 2012–2013.

laji	paikka	tunnit	osallistujat ca.
frisbeegolf 4-9 lk	Ruukinkankaan koulu	10	5
futsal 5- 7 lk	Ruukinkankaan koulu	8,75	5
jääpelit	Ruukinkankaan koulu	15,5	7
kuntosali 8-9 lk tytöt	kuntosali	4,5	5
lentopallo 3-4 lk	Taivalalasen koulu	11	7
lentopallo 5 lk	Ruukinkankaan koulu	12	5
lentopallo 6 lk	Ruukinkankaan koulu	17,5	13
lentopallo, yläluokat	Ruukinkankaan koulu	14	10
liikuntakerho	Kirkonkylän koulu	15	12
paini 1-3 lk	Ruukinkankaan koulu	12	13
perheliikunta	Taivalalasen koulu	13	9
sähly, yläluokat	Ruukinkankaan koulu	12	7
uintikerho 5-9 lk	Kiannon Kuohut	12	8
	yht.	157,25	106

2.7.3 Kyläyhdistykset, yritykset ja yhteisöt

Suomussalmella toimii 20 kyläyhdistystä, joista muutamassa on järjestettyä liikuntatoimintaa. Kianta-Opisto järjestää ohjattua liikuntaa lukukaudella 2013–2014 neljällä kylällä. Lisäksi parilla kylällä on vapaaehtoisvoimin toimiva liikuntaryhmä. Näiden ryhmien vähäinen osallistujamäärä ei mahdollista Kianta-Opiston opettajan palkkaamista. Koulujen lakkauttamisten myötä loppuu usein myös mahdollisuus sisäliikunnan harrastamiseen.

Liikunnan harrastusmahdollisuudet haja-asutusalueella ovat rajalliset. Luontoliikunta onkin monen haja-asutusalueen asukkaan ainoa liikkumismuoto, ellei ole mahdollisuutta kulkea kuntakeskuksen liikuntaryhmiin ja -paikoille.

Kunta maksaa korvausta kyläyhdistyksille ja yksityisille henkilöille haja-asutusalueen hiihtolatuksen kunnossapidosta. Talvikaudella 2013–2014 kunnan tukemia hiihtolatuksia on seitsemällä (7) kylällä ja rahallinen tuki näihin on yhteensä 5 600 euroa. Tuen saamisen edellytyksenä on kansanhiihtovihkon pitäminen hiihtoladun varressa ja sen palauttaminen liikuntatoimistoon yhteenvettoa varten hiihtokauden lopussa. Haja-asutusalueen hiihtoladuilla oli kaudella 2012–2013 kirjattuja hiihtosuorituksia 3 144.

Yritysten tarjoamat liikuntapalvelut

Suomussalmella on muutamia yrityksiä, jotka tarjoavat ohjattuja liikuntapalveluita.

1. Fysikaalinen hoitolaitos Kunnoks järjestää talvikaudella Pilates-tunteja kahdesti viikossa.
2. Hoitopiste Sirkka-Liisa Seppänen ohjaa asiakkaita Kehon ja mielen huoltoon venytelyjen ja rentoutusten avulla. Ryhmä kokoontuu viikoittain läpi vuoden kesälomaa lukuun ottamatta.
3. Suomussalmella toimii useita luontomatkailuyrittäjiä, jotka tarjoavat ohjattuja liikuntapalveluita asiakkailleen. Personal trainer -palveluita tarjoaa yksi yrittäjä.

Muut liikuntapalveluiden tarjoajat

- Suomussalmen Seurakunta järjestää elämys- ja seikkailutoimintaa
- Muiden yhteisöjen liikuntapalveluiden tarjontaa ei selvitetty tässä tutkimuksessa

2.8 Liikuntamatkailu

Kiannon Kuohut -kylpylä on matkailullisesti merkittävä liikuntapaikka Suomussalmella. Kylpylän vuoden 2011 kävijämäärä oli 53 255, josta ulkomaalaisia oli 3 360 (6,3 %) ja hotellin kautta tulevia matkailijoita 7 373 (13,8 %).

Kylpylän palveluita ja liikuntatapahtumia markkinoidaan aktiivisesti kunnan yhteismarkkinoinnin ja Wild Taiga ry:n avulla.

Suomussalmella ovat loistavat olosuhteet retkeilyyn, melontaan, hiihtoon, pyöräilyyn, kalastukseen ja moottorikelkkailuun. Paikkakunnalla on myös mahdollisuus poroajeluun, koiravaljakkoajeluun ja maastoratsastukseen.

Liikuntatapahtumat

Suomussalmella järjestetään useita liikuntatapahtumia, joilla on matkailullista arvoa.

Matkailullisesti merkittävin tapahtuma on joka viides vuosi Suomussalmella järjestettävä Kainuun Rastiviikko. Rastiviikolle osallistuu tuhansia suunnistajia ja he saapuvat paikkakunnalle pääsääntöisesti koko perheen voimin. Seuraava rastiviikko järjestetään Suomussalmella vuonna 2015.

Perinteinen Hallan hiihto –laturetki on järjestetty jo 22 kertaa. Laturetkelle osallistuu vuosittain 170 – 250 henkilöä, joista noin puolet tulee Kainuun ulkopuolelta.

Raatteen marssia on järjestetty etupäässä vapaaehtoisvoimin jo vuodesta 1997. Marssijoita on vuosittain hieman yli 200.

Ensimmäinen Raatteen maraton juostaan elokuussa 2014. Maratonin uskotaan saavan vanhan kannattajakunnan.

Urheiluseurojen järjestämät kilpailut, ottelut, turnaukset ja leirit tuovat paikkakunnalle urheilijoiden lisäksi huoltajia, valmentajia ja vanhempia.

Lisäksi matkailuyritykset ja yhdistykset järjestävät liikuntatapahtumia.

3 LIIKUNTASTRATEGIAN LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa käsitellään tarkemmin kuntien liikuntatoimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä. Luvussa 3.1 käsitellään liikuntalain, liikunta-asetuksen ja kuntalain näkökulmaa ja luku 3.2 tuo esille liikunnallisen elämäntavan, liikunnan ja terveystoiminnan edistämisen sekä terveyden edistämisen näkökulmia.

Luvussa 3.3 avataan strategian toteutus- ja suunnitteluprosesseja sekä esitellään strategiatyössä käytettäviä analyyseja. Luku 3.3.2 puolestaan selventää, miten liikuntastrategia liittyy kunnan yleiseen strategiaan sekä esitellään Suomussalmen kunnan liikuntastrategian tasot.

3.1 Kuntien liikuntatoimintaa ohjaava lainsäädäntö

Kuntien poliittiset päätöksentekijät, kuntajohtajat, liikuntatoimen viranhaltijat sekä sosiaali- ja terveystoimen johtavat viranhaltijat ovat sitä mieltä, että kuntien liikuntatoiminnan kehittämistä ohjataan yleisimmin liikuntalain avulla. Myös valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjauksista ja ministeriön ohjeet vaikuttavat kuntien omien suunnitelmien lisäksi niiden liikuntatoimintaan. Liikunnan viranhaltijat noudattavat edellä mainittujen ohjeiden lisäksi myös fyysisen aktiivisuuden suosituksia. Vastaavasti WHO:n ohjelmilla ja EU:n liikuntasuosituksilla ei ole merkitystä kuntien liikuntatoimintaa ohjaavina tekijöinä. (Suomen Kuntoliikuntaliitto ry. 2011.)

Liikuntatoimen tavoitteena on aktivoida asukkaita liikkumaan ja harrastamaan liikuntaa sen eri muodoissaan. Kuntalain mukaan kuntien on pyrittävä edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä alueellaan. Liikunnalla on selkeä yhteys ihmisten työkykyyn, terveyteen ja sitä kautta koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Liikunnalla katsotaan olevan myös merkittävä rooli kuntalaisten työkyvyn ja terveyden ylläpidossa. (Kuntalaki 17.3.1995/365.)

Liikunta on kunnallinen peruspalvelu ja liikuntalain 2009 2 § mukaan liikunnan edellytysten luominen on kuntien ja valtion tehtävä (Liikuntalaki 20.11.2009/902). Liikuntalain tarkoituksena on sen ensimmäisen pykälän mukaan edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi lain tarkoituksena on liikunnan avulla

edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävästä kehityksestä.

Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. (Liikunta-asetus 1135/2009.)

Kunnat saavat vuosittain liikuntatoimintaan asukaslukuun perustuvaa opetus- ja kulttuuri-toiminnan valtionosuutta, jolla ne voivat päätöksensä mukaan tukea urheiluseuroja. Kuntien jakamalla liikunta-avustuksilla tuetaan liikunta- ja urheiluseurojen sekä erityisliikuntajärjestöjen toimintaa ja siten luodaan edellytyksiä liikuntapalvelujen tarjonnalle sekä liikunnan ja urheilun harrastamiselle. (Aaltonen 2004, 60 ja Ala-Vähälä 2008, 36).

Vuonna 2010 toteutetun aluehallintouudistuksen yhteydessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksien hoidettaviksi annettiin mm. peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi, liikuntapaikkarakentamisen ohjaus ja tukeminen, terveysliikunnan kehittäminen, erityisryhmien liikunnan edistäminen, kansainvälinen yhteistyö ja alueellisen kansalaistoiminnan tukeminen. (Liikunta-asetus 1135/2009.)

Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009, muutos 932/2013) muutoksella vuoden 2014 alusta valtion aluehallinnolle kuuluvia opetus- ja kulttuuritoimen tehtäviä koottiin uudelleen yhteen siirtämällä liikuntatehtävät aluehallintovirastoille.

Uuden liikuntalakiesityksen keskeisenä tavoitteena on eri väestöryhmien liikunnan harrastusmahdollisuuksien, väestön hyvinvoinnin ja terveyden sekä fyysisen toimintakyvyn ja lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen edistäminen. Laki edistäisi myös kansalais- ja seuratoimintaa sekä huippu-urheilua. Liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyys ja eettiset periaatteet on myös kirjattu lakiesitykseen.

Kunnan tehtävät eivät tule lakiesityksen mukaan oleellisesti muuttumaan. Liikuntalakiesityksen mukaan kunnan tehtävänä on edelleen edellytysten luominen paikallistasolla järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen, tukemalla kansalais- ja seuratoimintaa, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä kehittämällä kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Myös kuntalaisten kuuleminen li-

kuntaa koskevilla keskeisillä päätöksillä ja sekä kunnan asukkaiden liikunta-aktiivisuuden arviointi on sisällytetty lakiesitykseen. (Esitys uudesta liikuntalaista 2014:14.)

3.2 Liikunnallisen elämäntavan ja liikunnan edistäminen

Liikunta edistää terveyttä ja hyvinvointia sekä antaa elämyksiä, iloa ja virkistystä. Liikunta-aktiivisuudella on todettu olevan huomattavia yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Jo kuntalainkin mukaan kunnan tehtävänä on kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Liikuntalain mukaan liikunnan edellytysten luominen kuuluu kunnalle. Kunta voi kuitenkin itse päättää ne strategiset linjaukset, miten se huolehtii näistä tehtävistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010:3, 6.)

Sosiaali- ja terveysministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, ympäristöministeriö ja kuntaliitto ovat laatineet vuonna 2010 suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa. Näiden suositusten tarkoituksena on kannustaa kuntia tekemään liikunnasta keskeinen strateginen valinta. Lisäksi kunnille tarjotaan ideoita edellytysten luomiseksi etenkin terveyttä edistävään liikuntaan. Parhaisiin tuloksiin päästään kuntajohdon sitoutumisella ja eri hallinnonalojen yhteistyöllä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010:3, 6-8.)

Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallisen toimenpidesuunnitelman mukaan kävelyn ja pyöräilyn arvostusta ja motivointia lisätään. Liikennepolitiikan tavoitteena on nostaa kävellen ja pyöräillen tehtävien matkojen osuutta 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä. (Liikennevirasto 2012, 14.)

Aikuisväestön osalta voidaan käyttää kolmea strategiaa, jotka synnyttävät ja ylläpitävät aktiivista elämäntapaa: liikunnan edistämisen, terveysliikunnan edistämisen ja terveyden edistämisen strategia (Savola ym. 2010, 14). On huolestuttavaa, että vain hieman yli puolet (54 %) Suomen kunnista on käsitellyt kuntalaisten liikunnan edistämistä vuosien 2009–2012 kuntastrategiassa. Liikunnan osuus on kuitenkin lisääntynyt kuntien hyvinvointikertomuksissa. Vuonna 2010 vain 16 prosenttia kunnista oli sisällyttänyt liikunnan osaksi hyvinvointikertomustaan, kun vuonna 2012 näiden kuntien määrä oli 36 prosenttia. (TEAvisari 2010, 5-6 ja TEAvisari 2013, 5-6.)

Suurimmat liikunnalle ja urheilulle aiheutuvat haasteet ovat liikunnan rakenteista huolehtiminen ja liikunnan asemointi kuntien hallintorakenteisiin. Pystytäänkö kaikille kuntalaisille tarjoamaan tasa-arvoiset liikuntamahdollisuudet? (Savola ym. 2010, 20.) Lähiliikuntapaikkojen kehittäminen on useimmissa kunnissa osana muuta strategista suunnittelua (27 %). Lähiliikuntapaikat on sisällytetty 28 prosentissa kunnista niiden liikuntastrategioihin tai –suunnitelmiin. (TEAvisari 2013, 6.)

Liikuntaa tulee kehittää eri hallinnonalojen yhteistyöllä koko elämänkaaren kattavana terveyttä edistävänä toimintana (Savola ym. 2010, 20). 70 prosentissa kunnista toimiikin liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä (TEAvisari 2013, 5).

Liikunnan edistämisessä puhutaan perinteisestä liikunnan järjestämisen tavasta eli urheiluseurojen toiminnasta. Urheiluseurat saavuttavat vain ne aikuiset, lapset ja nuoret, jotka tunnustavat liikunnan tarpeelliseksi itselleen. Urheiluseurat hankkivat lisää lajiharrastajia mm. erilaisen hankkeiden avulla. Tietyt lajin harrastamista perustellaan lajin erityispiirteillä, esimerkiksi: *”Uinti on kansalaistaito”*. Kaikkiin lajeihin soveltuvat perusteluina uudet elämykset, sosiaalisuus ja fyysisen kunnon ylläpitäminen. (Savola ym. 2010, 14–15.)

3.2.1 Terveysliikunnan edistäminen

Terveysliikunnan edistämällä pyritään vaikuttamaan yksilön elämäntapaan (Savola ym. 2010, 15–16). Tärkeimmät yhteiskunnalliset tavoitteet terveysliikunnassa ovat työssä jaksamisen edistäminen, terveyserojen kasvun kaventuminen ja syrjäytymisen ehkäisy (Suomen Kuntoliikuntaliitto 2011, 4). Terveysliikuntaprosessissa liikunnallisesti passiivinen, liikkumattomuuden vuoksi sairastumisen riskiryhmässä oleva tai jo sairastunut henkilö saadaan liikunnan säännölliseksi harrastajaksi. Tällöin mikä tahansa riittävän helppo ja matalaintensiivinen perus- tai arkiliikunta kelpaa terveysliikunnaksi. (Savola ym. 2010, 15–16.) Terveysliikunnan *”tavoitteena ei ole suorituskyvyn parantaminen, vaan hyvän terveyskunnon saavuttaminen ja ylläpito. Terveysliikunnan tunnuspiirteitä ovat säännöllisyys, kohtuunkuormitus ja jatkuvuus.”* (Suomen Kuntoliikuntaliitto 2011, 11.) Hyvänä toimintatapana terveysliikunnan edistämisessä on liikuntaneuvonta, jota on toteutettu Kainuussa Kainuun Liikunnan toimesta vuodesta 2008 lähtien.

Kuntavaikuttajat asettavat kuntoutus- ja hoivapalveluille suurimmat odotukset seniorikansalaisten toimintakyvyn ja liikunnallisen aktiivisuuden ylläpitäjänä, kun taas aikuisväestön liikut-

tajina nähdään ensisijaisesti urheiluseurat ja kuntien liikuntapalvelut. Kuntien asukkaiden enemmistö on puolestaan sitä mieltä, että työikäisen väestön liikuttajan rooli kuuluu työyhteisöille ja yksityisille liikuntapalveluyrityksille. (Suomen Kuntoliikuntaliitto 2011, 5.)

Terveysliikunnan edistäminen nähdään erittäin tärkeänä jo päiväkodeissa, esikoulussa ja perusopetuksessa. Liikunta halutaan osaksi koulupäivää, koska tutkimusten mukaan alle puolet koululaisista liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Kouluikäisten liikunnallisen elämäntavan kehittäjinä keskeisin rooli on koululiikunnalla, koulujen liikuntakerhoilla ja urheiluseuroilla. (Suomen Kuntoliikuntaliitto 2011, 13–15.)

Kunnan rooli liikunnan olosuhteiden kehittäjänä on kuitenkin kiistanalainen. Kunta voi jo maankäytön suunnittelulla varmistaa viheralueiden ja –reittien sekä kevyenliikenteen väylien katkeamattoman kokonaisuuden asuinalueelta toiselle. Asuinalueiden sisälle sijoitettavat lähiliikuntapaikat madaltavat kynnyksiä liikkumiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010:3, 18.)

3.2.2 Terveyden edistäminen

Liikunta keskeisenä terveyden edistäjänä ja ylläpitäjänä ei yksin riitä, vaan oikeanlaiset ravintotottumukset, kohtuullinen alkoholinkäyttö ja tupakoimattomuus vaikuttavat osaltaan terveyttä edistävästi (Savola ym. 2010, 16).

Uusi, vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki velvoittaa kuntia asettamaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet sekä määrittelemään niitä tukevat toimenpiteet. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on otettava huomioon kaikessa kunnallisessa päätöksenteossa kuten kaavoituksen, rakentamisen, asumisen, koulutuksen ja liikenteen suunnittelussa. (Terveydenhuoltolaki 2011.)

3.3 Strategian toteutusprosessi

”Strategia on yrityksen toiminnan juoni, sen tapahtumisen punainen lanka” (Näsi & Neilimo 2006, 87–88, 113).

Alkuperäinen strategia-sana tulee kreikkalaisesta, sodan johtamisen taitoa tarkoittavasta sanasta ”strategos” (Kamensky 2008, 16). Rope puolestaan kirjoittaa strategia-nimen tulleen legendaarisen kreikkalaisen Strategos -nimisen sotapäällikön mukaan (Rope 2003, 16).

Suuret sotapäälliköt laativat strategioita voittaakseen sodat jo vuosituhansia sitten. Näin ollen strategia on yksi maailman vanhimmista organisaatioiden johtamisen käsitteistä. (Kamensky 2008, 13.)

Strategiatyössä on tiedostettava ja säilytettävä hyviksi ja toimiviksi koetut perusrakenteet (Rope 2003, 199). Tuomen ym. mukaan strategia on organisaation johtamisen opas, joka antaa suuntaviivat jokaisen työntekijän arkityölle (Tuomi ym. 2010, 9).

Hyvässä strategiassa on viisi elementtiä: laajuus, päämäärät ja tavoitteet, resurssien hyödyntämissuunnitelma, kestävän kilpailuedun tunnistaminen ja synergia (Walker ym. 1998, 9). Mintzberg näkee strategian suunnitelmana nykytilanteesta tulevaisuuden tilanteeseen pääsemiseksi (Mintzberg, H. 1994). Hallinnonala ja toimialastrategioiden keskeisinä elementteinä pidettiin 1990 –luvun alussa selkeitä tulevaisuuden visioita sekä kyseisen toimialan ydinosaamisen täsmentämistä ja sen pohjalta tehtävää uudistumista ja saneerausta. (Santalainen ym. 1993, 30).

Kamensky toteaa, ettei strategia-käsitettä voi määritellä yhdellä lauseella sen laaja-alaisuuden vuoksi. Strategian lähtökohtana voidaan pitää yrityksen toimintaympäristöä ja reagoimista siinä tapahtuviin muutoksiin sekä yrityksen tavoitteita ja toimintalinjoja. Strategia on valintojen tekemistä, asioiden tärkeysjärjestykseen laittamista ja yhteistä sitoutumisesta tehtyjen valintojen toteuttamiseen. ”*Strategian avulla yritys tietoisesti hallitsee yrityksen ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä sekä niiden välisiä vuorovaikutussubteita siten, että sille asetetut kannattavuus-, jatkuvuus- ja kehittämistavoitteet pystytään saavuttamaan.*” (Kamensky 2010, 18–20).

3.3.1 Miksi strategiaa tarvitaan?

Strategia on välttämätön etenkin niille yrityksille, jotka toimivat aidossa kilpailutilanteessa. Yrityksellä tulee olla kyky erottua kilpailijoistaan jollakin tavalla, jotta se menestyy kilpailutilanteessa. Kamensky kertoo strategiasta olevan hyötyä kaikille organisaatiolle, myös niille, jotka eivät toimi suoraan kilpailutilanteessa. Kaikki organisaatiot on perustettu jotakin tehtä-

vää varten ja kun niiden toimintaa tarkastellaan tarpeiden näkökulmasta pitkälle tulevaisuuteen, strategialla pystytään huomaamaan tarvittavat muutokset ajoissa ja tehostamaan resurssien kohdentamista ja käyttöä. (Kamensky 2010, 16 -17 ja Kamensky 2008, 17.) Yleisimmät syyt strategisille muutoksille ovat kriisi, muutosta puoltavat voimakkaat signaalit ja halu uudistua (Santalainen ym. 1993, 15–16).

Strategian suunnitteluprosessi

Usein kiinnitetään yksipuolisesti huomio vain strategian sisältöön mutta strategiaprosessi on vähintään yhtä tärkeä kuin sisältö. Prosessi vaikuttaa ratkaisevasti strategiasisällön laatuun, strategiatyöskentelyn tuottavuuteen, strategian toteuttamiseen ja strategian uudistamiseen. (Kamensky 2008, 15 ja Kamensky 2010,15.)

Strategian avulla kaikki organisaatiot pystyvät parantamaan toimintaansa. Ne pystyvät huomioimaan paremmin asiakkaat ja heidän tarpeensa sekä tekemään ajoissa tarvittavia muutoksia resurssit oikein kohdentaen. (Kamensky 2008, 18.) Yritystä on tarkasteltava ympäröivän maailman näkökulmasta ja ympäröivää maailmaa yrityksen näkökulmasta (Karlöf 2004, 33). Liiketoimintaa voidaan verrata sodankäynnin lisäksi joukkueurheiluun, sillä organisaatioiden toiminta on mitä suurimmassa määrin joukkuepelejä (Kamensky 2008, 18).

Jotta organisaatio pystyy uusiutumaan, tarvitaan kaikkien toimijoiden laajaa joukkue työskentelyä. Organisaation on pystyttävä kyseenalaistamaan nykyiset käytännöt ja toimintatavat. On tunnustettava ja tunnistettava tosiasiat: asiakkaiden tarpeet, kilpailutilanne, muutostrendit sekä omat vahvuudet ja heikkoudet. Lisäksi Kamensky kehottaa terveeseen itsetuntoon ja nöyryyteen, luovuuteen ja innovatiivisuuteen sekä herkkyyteen reagoida ympäristön muutoksiin (Kamensky 2008, 33–38.) Toimintaympäristön ja lainsäädännön nopea muuttuminen vaatii strategian jatkuvaa muotoilemista ja toteuttamista (Kaplan ym. 2002, 3).

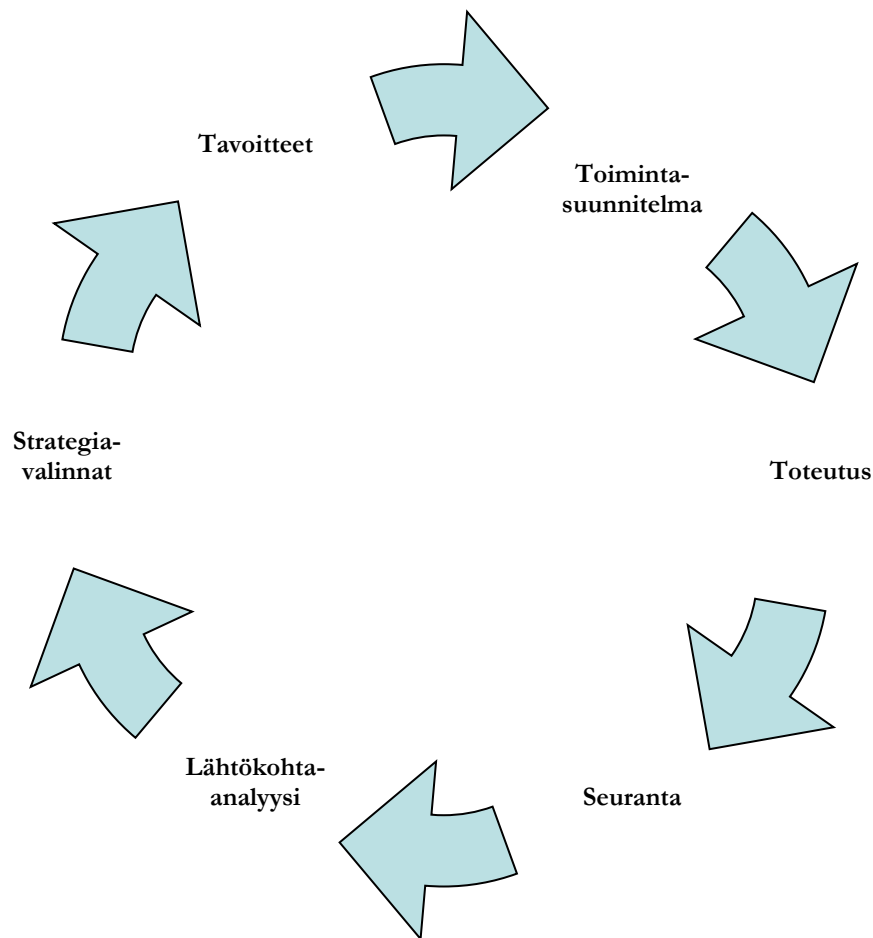
Yritys on strategisesti kyvykäs silloin, kun sen koko henkilöstö on saatu ymmärtämään, kehittämään ja toteuttamaan uutta strategiaa. Yritys tarvitsee strategista tahtoa eli oikeaa asennetta osaamisten ja resurssien täysimääräiseen hyödyntämiseen. Yrityksellä on oltava strategista herkkyyttä eli riittävää perehtymistä asiakkaiden tarpeisiin ja kilpailijoihin sekä riittävän oman alan tiedon hankintaan. Yrityksellä on oltava myös vaistoa ja oivaltamisen kykyä. Strategisesti kyvykäs yritys on kykenevä toteuttamaan laaditut liiketoimintastrategiat määrätietoi-

sesti, hallitusti ja nopeasti. Strategiat on myös kyettävä hyväksyttämään sidosryhmillä. (Kivikko ym. 1997, 22–28.)

Yritys, jolta puuttuu kehittymisen edellytykset, ei kehity, vaikka kuinka aktiivisesti siihen pyrkii (Kivikko ym. 1997, 30). Hiljaisen tiedon siirtyminen yrityksen sisällä on ensiarvoisen tärkeää yrityksen kehittymisen kannalta. Se tapahtuu vain yhdessä tekemällä suotuisissa olosuhteissa. (Kivikko ym. 1997, 29–30.) Kamensky (2010, 28.) toteaaakin vuorovaikutuksella olevan yhtä suuri merkitys yrityksen menestymiseen kuin strategialla, johtamisella ja osaamisella.

Organisaatioiden menestykseen vaikuttavat Santalainen ym. (1993, 29–30) mukaan ylimmän johdon sitoutuminen organisaation päämääriin ja visioon, henkilöstön osaamisen tukeminen ja motivoiminen sekä yhteisesti sovittuun johtamisjärjestelmään sitoutuminen.

Strategiatyön suunnitteluprosessia voidaan kuvata monella tavalla. Yksi tyypillisimmistä kaavioista kuvaa prosessin olevan päättymätön, ikuisesti kiertävä, jossa edellisen prosessin seurantavaihe on lähtökohtana uuden prosessin analyysille. (Rope 2003, 34.) Mantereen ym. (2006, 119–120) mukaan syklit toistuvat joko vuosittain tai neljännesvuosittain.

Kuvio 1. Strategian suunnitteluprosessi Ropen 2003, 34 mukaan.

Strateginen suunnittelu lähtee liikkeelle nykyisen liikeidean kuvauksella ja tiedostamisella. Nykytilasta tehtyjen analyysien ja tulevaisuuden näkymistä, visioista, muodostuu tahtotila, jota lähdetään kehittämään haluttuun suuntaan. Strategioilla määritellään se, miten tahtotilaan eli pitkän aikavälin päämääriin päästään. Tavoitteet tulee jakaa myös lyhyen aikavälin tarkastelujaksoihin. Asetetut tavoitteet ovat toimintasuunnitelman perustana. (Rope 2003, 35–36.)

Yleisesti toimivana strategisena suunnitteluperspektiivinä pidetään 3-5 vuoden aikajännettä (Rope 2003, 39). Drummondin mukaan ei voida puhua strategiasta, ellei ole asetettu pitkän aikavälin tavoitteita ja näille välitavoitteet (Drummond ym. 1999, 87).

Hyvä missio koostuu Kotlerin mukaan kolmesta keskeisestä tekijästä. 1) uudenlaisen näkökulman tuomisesta liiketoimintaan, ”Business as Unusual”, 2) hyvän ja liikuttavan tarinan tuomisesta mission tueksi ja 3) kuluttajien osallistaminen. (Kotler 2011, 68.) Kotler toteaa

strategian olevan ”ainutlaatuinen ominaisuuksien, suunnittelun, laadun, palvelun ja kustannusten yhdistelmä (Kotler 2005, 135).

Organisaation eli tässä tapauksessa kunnan strategia lähtee liikkeelle kunnan tulevaisuuden kuvan määrittämisestä. Tämän jälkeen kukin vastuualue pohtii organisaatiotason strategian kautta omaa toimintastrategiaansa ja edelleen kukin toimintayksikkö tekee omat tarkennetut strategiat organisaation strategiaan tukeutuen. Strategia saadaan mahdollisimman hyvin toimivaksi arjen työkaluksi, kun henkilöstö on otettu mukaan jo strategian suunnitteluun. Nykykäytännön mukaan strategia on joustava ja dynaaminen kokonaismalli, jonka tekemiseen osallistuvat johdon ja esimiesten lisäksi koko henkilöstö sekä asiakkaat ja yhteistyökumppanit. (Tuomi ym. 2010, 19–20, 25, 27, 30.) Yrityksen johto on vastuussa strategiatyön käynnistämisestä ja käytettävissä olevien työkalujen käytöstä (Juuti ym. 2009, 29–30).

Strategian tehtävänä on vision toteuttaminen (Tuomi ym. 2010, 28, 47–51). Strateginen perusta muodostuu arvoista, toiminta-ajatuksista ja ydinosaamisesta. Arvot löytyvät vastaamalla kysymyksiin: ”*Millä periaatteilla toimitaan?*” ja ”*Miksi teemme tätä työtä?*” Toiminta-ajatus vastaa kysymykseen: ”*Miksi olemme olemassa?*” ja ydinosaaminen saadaan määriteltyä kysymyksellä: ”*Millä osaamisella strategia saadaan toteutettua?*”. Jotta yritys voi tunnistaa ydinosaamisensa, sen on vastattava seuraaviin kysymyksiin: ”*Mitä sellaista osaamme, joka on ainutlaatuista, on asiakkaillemme lisäarvoa tuottavaa ja joka luo uusia mahdollisuuksia tulevaisuudessa?*”. Tämän määrittelyn avulla esimies voi kehittää työntekijöiden osaamista haluttuun strategiaan pääsemiseksi. (Tuomi ym. 2010, 54–56.) Koko strategiatyössä on keskeistä vastata kysymykseen: ”*Ketä varten olemme olemassa?*” (Tuomi ym. 2010, 58). Karlöf puolestaan pitää tärkeänä löytää vastaukset strategiatyön kannalta tärkeisiin kysymyksiin ”mitä” ja ”miten” (Karlöf 2004, 19).

Strategiaa uudistettaessa on omaa organisaatiota katsottava ylhäältä ns. helikopterinäkökulmasta ja katseen on oltava tulevaisuuteen suunnattua. Tulevaisuutta tarkastellaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia eli skenaarioita hahmottamalla. Tämä skenaarioiden hahmottaminen antaa pohjaa vision määrittelylle. Tätä tulevaisuuden tarkastelua on syytä tehdä vahvat, yleisesti tiedossa olevat megatrendit ja heikommat signaalit huomioiden. (Tuomi ym. 2010, 42–43.)

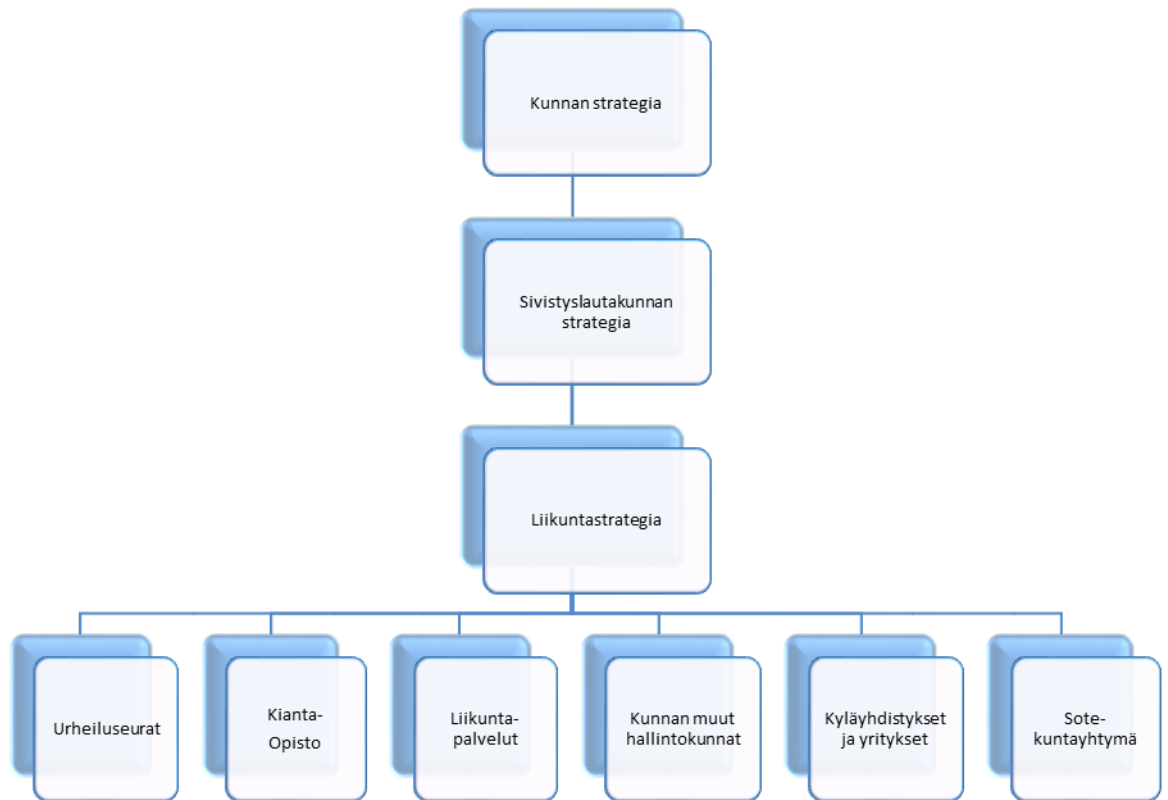
3.3.2 Suomussalmen kunnan liikuntastrategian tasot

Suomussalmen kunnan toimintastrategia määrittelee kunnan arvot ja toiminta-ajatuksen, jonka mukaan *”Suomussalmen kunta järjestää laadukkaita, hyvinvointia edistäviä palveluja ja luo edellytyksiä elinvoimaiselle toimintaympäristölle ja yritystoiminnalle, jotta kuntalaiset saavuttavat mahdollisimman hyvän ja turvallisen elämän”*.

Liikuntastrategian laadinnassa lähdettiin liikkeelle kunnan yleisestä strategiasta. Suomussalmen kunnan liikuntastrategian tasot voidaan kuvata hierarkkisesti siten, että ylimpänä on kunnan strategia, joka määrittelee reunaehdot sivistyslautakunnan strategialle ja edelleen liikuntastrategialla. Liikuntastrategia on poikkihallinnollinen asiakirja, joka parhaimmillaan antaa suuntaviivat kunnan eri hallintokuntien, urheiluseurojen, kyläyhdistysten ja yritysten tuleville liikuntalinjauksille.

Kunnan toiminta-ajatusta voi peilata suoraan liikuntastrategiaan. Liikuntapalvelut järjestää hyvinvointia edistäviä, laadukkaita ja turvallisia palveluja, jotka tukevat toimintaympäristön elinvoimaisuutta. Liikuntamatkailun edistäminen lisää myös paikallisten yritysten elinvoimaisuutta.

Suomussalmen kunnan liikuntastrategian tasot

Kuvio 2. Suomussalmen kunnan liikuntastrategian tasot

3.3.3 Analyysit

Analyysit voidaan jakaa ”ympäristöanalyysihin, sisäisen tehokkuuden analyysihin ja synteesianalyysiin.” Ympäristöanalyysit jaetaan edelleen makrotekijöihin, kuten PESTE -analyysiin, jolla selvitetään liiketoimintaan vaikuttavat ”poliittiset, ekonomiset eli taloudelliset, sosiaaliset, teknologiset ja ekologiset ympäristötekijät.” Näiden lisäksi voidaan tarkastelua ulottaa kansantaloudesta globaaliin maailmantalouteen. Tulevaisuuden vaikea ennustettavuus vaatii myös vaihtoehtoisten skenaarioiden laadintaa ja kykyä tulkita heikkoja signaaleja. (Kamensky 2010, 56–57.)

On määriteltävä toiminnan kenttä suhteessa megatrendeihin ja havaittuihin heikkoihin signaaleihin tarkastellen kenttää yksilön, organisaation ja yhteiskunnan näkökulmasta. Yksilön

näkökulmasta toiminnan kenttää tarkastellaan sekä asiakkaan että loppukäyttäjän silmin. On arvioitava, miten megatrendit ja heikot signaalit vaikuttavat asiakkaamme toimintaan ja miten tämä näkyy valitussa toiminnan kentässä. (Tuomi ym. 2010, 38–39.)

SWOT-analyysi

Toimialan menestystekijät, SWOT –analyysi, ydinsaamispuu ja portfolioanalyysit ovat tyypillisiä synteesianalyyseja. Yksi käytetyimmistä synteesianalyyseista on SWOT -nelikenttäanalyysi, jota käytetään kehittämishankkeiden sisäisten vahvuuksien ja heikkouksien sekä ulkoisten mahdollisuuksien ja uhkien tarkasteluun. Parhaan tuloksen saavuttaa tekemällä lopuksi 8-kenttäisen analyysin, jossa pohditaan ja määritellään nelikenttäanalyysiin perustuvat toimenpiteet. Miten vahvuuksia kehitetään edelleen jopa menestystekijöiksi ja miten heikkouksia voidaan kehittää ja muuttaa vahvuuksiksi? Myös ulkoisia uhkia voi oppia muuttamaan vahvuuksiksi. (Anttila 2007, 141–143.)

4 VARSINAINEN STRATEGIATYÖ

Suomussalmen kunnan liikuntastrategiatyö lähti liikkeelle eri alojen asiantuntijoista muodostetun strategiatyöryhmän nimeämisellä.

Liikuntasihteerin esityksestä sivistyslautakunta nimesi strategiatyöryhmän, joka toimii oman toimialansa asiantuntijana strategian laadinnassa. Työryhmään toivottiin edustusta liikunta- palveluiden, varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, sivistyslautakunnan, teknisen toimen sekä sosiaali- ja terveystoimialan edustajista. Myös muiden asiantuntijoiden käyttö oli mahdollista. Suomussalmen sivistyslautakunta perusti liikuntastrategiatyöryhmän kokouksessaan 23.2.2011. Työryhmään nimettiin liikuntatoimen edustajaksi Pirjo Neuvonen, varhaiskasvatuksen edustajaksi Birgitta Vikholm, perusopetuksen edustajaksi Tiia Hietaniemi ja lautakunnan edustajaksi Jukka Heikkinen. Sivistyslautakunta esitti työryhmään nimettäväksi myös teknisen toimialan sekä sosiaali- ja terveystoimialan (myöhemmin sote) edustajat. Teknisen toimen edustajaksi työryhmään nimettiin tekninen johtaja Antti Westersund. Sote –toimialan edustajaksi sovittiin paikallistasolla kotihoidosta Jouni Pyykkönen. Hän konsultoi muuta sote –toimialan henkilöstöä käsiteltävistä asioista. Syksyllä 2013 Jukka Heikkinen erosi sivistyslautakunnasta, joten hänen tilalleen nimettiin Seija Kela 25.9.2013. Kianta-Opiston rehtori Leena Manner osallistui työryhmän kokouksiin keväällä 2014.

Strategiatyöryhmä kokoontui kahdeksan kertaa koordinoiden ja pohtien strategialinjauksia ja strategiatyön sisältöjä. Työryhmä antoi lausuntoja ja ehdotuksia kyselylomakkeiden ja strategia-asiakirjan sisällöstä sekä hyväksyi lopulliset lomakkeet. Työryhmän jäsenet osallistuivat kuntalaisten kuulemistilaisuuksiin ja toivat arvokasta osaamistaan työryhmän työskentelyyn. He tekivät myös SWOT-analyysin edustamansa tahon näkökulmasta ja asettivat tavoitteet ja toimenpiteet strategiakaudelle.

Liikunnan nykytilan kartoitukseen kerättiin tietoja kyselylomakkeiden lisäksi Suomussalmen kunnan vuoden 2013 talousarviosta ja vuosien 2014–2015 taloussuunnitelmasta. Liikunta- paikka- ja harrastajamäärätiedot saatiin kunnan asiakirjoista ja Jyväskylän yliopiston hallinnoimasta ja kunnan viranhaltijoiden ylläpitämästä Lipas-järjestelmästä. Urheiluseurojen harrastajamäärät kerättiin seura-avustushakemuksista vuodelta 2013.

4.1 Tutkimuksen toteutus ja tulokset

Tutkimusaineisto kerättiin kahdella kyselylomakkeella, joissa oli sekä strukturoituja että puolistrukturoituja kysymyksiä (Eskola ym. 2000, 86). Lomakkeita laadittiin kaksi, joista lomake A (liite 2) lähetettiin liikuntaa järjestäville tahoille, kuten urheiluseuroille, kunnan eri hallintokunnille ja kyläyhdistyksille. Liikuntapalveluiden käyttäjien näkökulmaa selvitettiin kuntalaisten kuulemistilaisuudessa, jossa tiedot kerättiin lomakkeen B avulla (liite 3). Kuntalaisten kuulemistilaisuudessa käytettiin myös ryhmähaastattelua yksilöhaastattelun jälkeen. Näin osallistujat saattoivat yhdessä herätellä muistikuvia ja saivat toisistaan tukea (Eskola ym. 2000, 94). Suomussalmen lukion neljälle luokalle pidettiin kuulemistilaisuudet opettajajoh-toisesti. Kuntalaisten kuulemistilaisuudesta ja lukiolaisten kyselytilaisuuksista käytetään myöhemmin yhteistä nimitystä kuntalaisten kuulemistilaisuudet.

Koska järjestökyselyyn saatiin tutkimuksen kannalta liian vähän vastauksia, seura-aktiiveille järjestettiin vielä erillinen täsmäryhmähaastattelu, johon osallistuivat urheiluseurojen ja niissä toimivien jaostojen puheenjohtajat. Haastattelun pohjana käytettiin samaa järjestökyselylomaketta. Täsmäryhmä on toimiva haastattelumuoto silloin, kun ideoidaan ja kehitetään uusia palveluita tai selvitetään käyttäjien tarpeita (Hirsijärvi ym. 2000, 62).

4.1.1 SWOT-analyysi Suomussalmen liikuntapalveluista

Suomussalmen kunnan liikunnan nykytilaa kartoitettiin SWOT–nelikenttäanalyysillä.

Suomussalmelaisilta järjestöiltä, kyläyhdistyksiltä ja strategiatyöryhmän jäseniltä kysyttiin näkemyksiä liikunnan järjestämisen ja olosuhteiden vahvuuksista, heikkouksista, uhkista ja mahdollisuuksista vuoteen 2020 mennessä. Vastaavasti kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa kysyttiin Suomussalmen kunnan vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia liikunnan harrastamisen näkökulmasta vuoteen 2020 mennessä. Myös strategiatyöryhmän jäsenet tekivät SWOT-analyysin edustamansa tahon näkökulmasta.

Vahvuudet

Sekä järjestöt, kuntalaiset että työryhmän jäsenet pitivät Suomussalmen liikuntapalveluiden vahvuuksina hyviä liikunnan suorituspaikkoja ja niiden kunnossapitoa, lajitarjonnan monipuolisuutta sekä liikunnan harrastajien määrää. Kuntalaiset ja työryhmän jäsenet arvostivat lisäksi seurojen toimintaa, päteviä ohjaajia, koulutettua ja osaavaa liikunta-alan henkilöstöä, koulujen kerhotoimintaa, liikuntapaikkojen sijaintia ja riittävyttä, liikunnan kohtuuhintaisuutta sekä luonnon tarjoamia mahdollisuuksia.

Heikkoudet

Suurimpina heikkouksina sekä kuntalaiset että järjestöt pitivät valmentajien ja ohjaajien puutetta, ikäluokkien pienenemistä ja väestön ikääntymistä. Kuntalaiset nostivat esille myös liikuntapalveluiden saavutettavuuden, sivukylien liikuntapaikkojen puuttumisen, liikuntaryhmien kesätauot sekä liikkumattomien motivoinnin. Lukiolaiset toivoivat lisää joustoa liikuntapaikkojen ja –välineiden käyttöön. Vaikka liikuntapaikkojen kuntoa pidettiin pääsääntöisesti hyvänä, toivottiin mm. urheilukentän ja jäähallin saneerausta. Myös jäähallin yksityisöistämistä järjestöt pitivät heikkoutena.

Mahdollisuudet

Etenkin järjestöt pitivät tärkeänä yhteistyön kehittämistä ja tiivistämistä seurojen, kunnan eri hallintokuntien, koulujen sekä muiden kuntien kanssa. Järjestöt korostivat myös hyvää ja osaavaa valmennustoimintaa, jonka tuloksena useat eri lajien harrastajat ovat päässeet Suomen huipulle. Kuntalaisten ja työryhmän jäsenten mukaan luonnon ja neljän vuodenajan sekä Venäjän läheisyyden tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämisessä on vielä parannettavaa etenkin liikuntamatkailussa. Työryhmä näkee tärkeänä myös etäyhteyksien kehittämisen liikunnanohjauksessa.

Uhat

Järjestöjen, kuntalaisten ja työryhmän jäsenten vastauksista suurimpina uhkina nousivat esille väestön ikääntyminen, ikäluokkien pieneneminen, väen väheneminen ja kunnan taloustilanteen vaikutukset liikunnan järjestämiseen ja liikuntapaikkojen kunnossapitoon. Ikäluokkien

pieneneminen vaikuttaa järjestöjen mukaan jo nyt suoraan muutamien urheilulajien (kuten yksilölajit ja mieslentopallo) elinvoimaisuuteen. Aselain muutokset nähdään uhkana ammunnan harrastamiselle. Lisäksi järjestöt näkevät kustannusten nousun ja muutamien urheilulajien kalleuden uhkaksi omalle lajilleen. Ilmastomuutoksella nähdään olevan vaikutusta talvilajien harrastusmahdollisuuksien heikkenemiseen pitkällä aikajänteellä.

Taulukko 6. SWOT-analyysi Suomussalmen kunnan liikuntapalveluista

<p>VAHVUUDET/Strengths</p> <ul style="list-style-type: none"> * hyvät liikunnan suorituspaikat * liikuntapaikkojen sijainti ja riittävyys * monipuolinen lajitarjonta * liikuntapaikkojen hyvä hoito * vireä kolmas sektori * paljon liikunnan harrastajia * vireät ja pätevät ohjaajat * kohtuuhintaisuus * talkootoiminta * hyvin toimivat palvelut * luonto, puhtaus, neljä vuodenaikaa * koulujen kerhotoiminta 	<p>HEIKKOUEDET/Weaknesses</p> <ul style="list-style-type: none"> * liikuntapalveluiden saavutettavuus ei ole tasapuolista (pitkät etäisyydet, huonot kulkuyhteydet) * vaikeus saada nuoria liikkumaan * valmentajien puute etenkin yksilölajeissa * suorituspaikkojen kunto * kesätauot * vaikeus saavuttaa niitä, jotka todella tarvitsevat liikuntaa * heikot sivukylien liikuntamahdollisuudet * joustamattomuus liikuntapaikkojen ja -välineiden käytössä * sivukylien autioituminen * väestörakenne (vähän nuoria, paljon ikääntyneitä) * ohjaajien vanheneminen ja puute
<p>MAHDOLLISUUDET/Opportunities</p> <ul style="list-style-type: none"> * yhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen * koulutetut ohjaajat * mainonnan ja tiedotuksen lisääminen * ala-asteikäisten nuorten motivointi liikunnan harrastamiseen * liikuntamatkailu * Venäjän läheisyys * ympäristö, luonto, puhtaus * neljä vuodenaikaa * etäohjauksen kehittäminen 	<p>UHAT/Threats</p> <ul style="list-style-type: none"> * talouden kiristyminen * ilmastonmuutos * ohjaajien saatavuuden väheneminen * sivukylien kiinteistöjen myynti * kustannusten nousu * ikäluokkien pieneneminen ja väen väheneminen * väestön ikääntyminen * kilpailevat harrastukset (tietokoneet, pelit)

4.1.2 Järjestökyselyn tulokset

Järjestökysely, A-lomake, lähetettiin urheiluseuroille ja niiden eri jaostojen vetäjille, kyläyhdistyksille, kunnan liikuntapalveluille, kansalaisopistolle (Kianta-Opisto), perusopetukselle ja kahdelle fysikaaliselle hoitolaitokselle (Liite 2).

A-lomakkeita lähetettiin 19.11.2012 yhteensä 49 kappaletta. Urheiluseuroille ja niiden jaostoille 24, kyläyhdistyksille 20, fysikaalisille hoitolaitoksille kaksi sekä kunnan liikuntapalveluille, Kianta-Opistolle ja perusopetukselle yksi kullekin.

Määräaikaan mennessä lomakkeita palautettiin vain 17, joten palautusprosentti jäi 34,7:ään. Urheiluseurojen vastausten saaminen on strategiatyön kannalta ensiarvoisen tärkeää, joten seura-aktiivit kutsuttiin koolle yhteiseen tilaisuuteen 30.1.2013. Tällöin paikalle saapui 13 henkilöä yhdeksästä seurasta tai jaostosta. Uusia vastauksia saatiin kuusi, jolloin urheiluseurojen vastausten määrä nousi 15:een. Vastausten kokonaismäärä oli 23 ja palautusprosentti 47.

Fysikaaliset hoitolaitokset eivät vastanneet kyselyyn. Myöhemmissä keskusteluissa selvisi, että vain toisella on yksi säännöllisesti kokoontuva liikuntaryhmä. Myös kyläyhdistysten vastausten määrä jäi alhaiseksi.

Taulukko 7. Järjestökyselyyn vastaaminen

	lähetettiin	palautettiin	vastaus %
urheiluseurat	24	15	62,5
kyläyhdistykset	20	5	25
hoitolaitokset	2	0	0
kunnan eri hallintokunnat	3	3	100
yht.	49	23	46,9

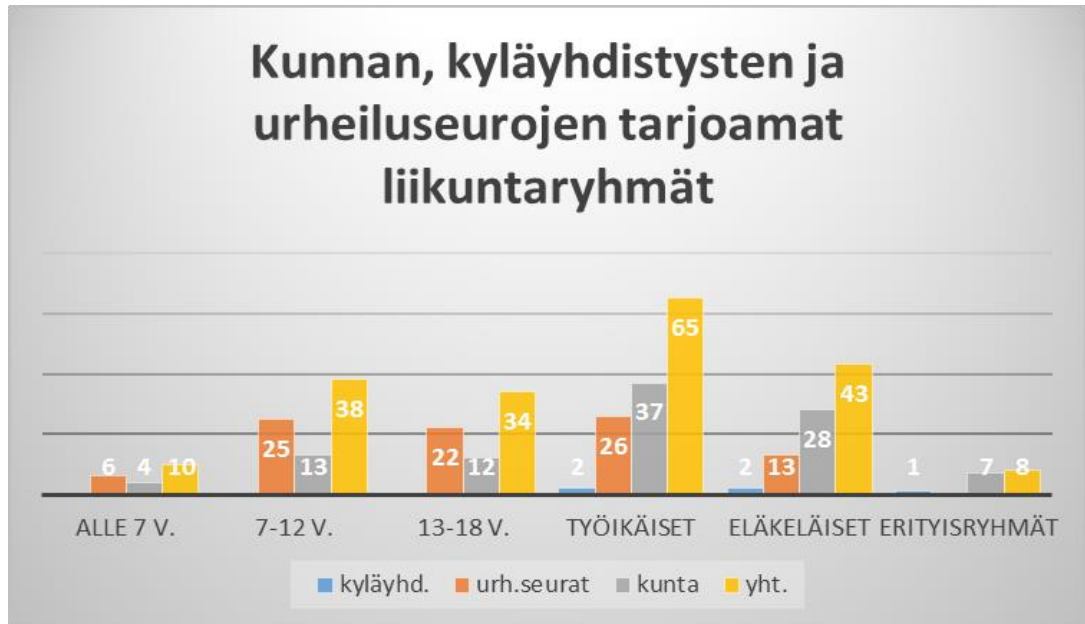
Urheiluseurojen, kyläyhdistysten ja kunnan järjestämät ohjatut liikuntaryhmät

Järjestökyselyyn vastanneet ilmoittivat järjestävänsä ohjattua liikuntaa eniten työikäisille (63 ryhmää), 7-12 -vuotiaille lapsille (38 ryhmää), eläkeläisille (36 ryhmää) ja nuorille (35 ryhmää). Lasten ryhmät ovat useimmiten suunnatut vain tietynikäisille lapsille, mutta aikuisten ryhmiin on mahdollisuus osallistua niin nuorilla, työikäisillä kuin eläkeläisilläkin.

Kunnan tarjoamista liikuntapalveluista 33 liikuntakurssia oli Kianta-Opiston ohjelmassa lukukaudella 2012–2013. Näistä kursseista mm. tanssiryhmiin, kuntojumppiin ja asahiin osallistui työikäisiä ja eläkeläisiä. Kianta-Opisto tarjoaa liikuntaryhmiä myös sivukylillä. Liikuntapalveluilla oli 35 eri liikuntaryhmää lukukaudella 2011–2012. Kylpylän ohjattuihin allasryhmiin osallistuivat sekä työikäiset että eläkeläiset. Circuit-training-, kahvakuula- ja sisäpyöräilyryhmissä kävi pääsääntöisesti työikäisiä, vaikka ne soveltuvat hyvin myös nuorille ja eläkeläisille. Perusopetuksen koulukerhoista yläluokkalaisille oli tarjolla kuusi kerhoa, kun alaluokkalaisille tarjottiin kymmentä eri kerhoa. Neljä kerhoa oli tarkoitettu sekä ala- että yläluokkalaisille. Urheiluseurojen toiminta jakaantui tarkasteluvuonna 2012 tasaisesti työikäisten, lasten ja nuorten liikuntaryhmiin.

Erityisryhmille suunnattua liikuntatarjontaa oli pääsääntöisesti vain kunnan liikuntapalveluilla. Alle kouluikäisille suunnattu liikuntatarjonta oli vähäistä sekä kunnalla että urheiluseuroilla.

Kyläyhdistyksillä oli kaksi sekä työikäisille että eläkeläisille suunnattua liikuntaryhmää, joista toiseen osallistui myös erityisryhmäläisiä.

Kuvio 3. Urheiluseurojen, kyläyhdistysten ja kunnan järjestämät ohjatut liikuntaryhmät

Miten Suomussalmen liikuntapalveluita tulisi kehittää?

Järjestöiltä tiedusteltiin, miten ne haluavat Suomussalmen liikuntapalveluita kehitettävän. Vastauksissa korostuivat lajikohtaiset hankinnat ja kunnostustoimenpiteet, mutta myös toiminnallisia muutoksia toivottiin.

- *latupohjien kunnostus välillä Ämmänsaari-Haverinen ja Kirkonkylällä*
- *Pitämän hiihtomaan peruskunnostus ja kunnossapito talvisin (on vaarallinen)*
- *Ruukinkankaan urheilukentän käytön mahdollistaminen koululaisille (kevät ja syksy)*
- *Kuivassalmen ampumaradat kunnalle, mikäli RVL niistä luopuu*
- *karaten kiinteä harrastustila (tatami)*
- *naisvoimistelijat toivovat peilejä useampaan liikuntasaliin*
- *suunnistuskarttojen päivitys*
- *liikuntahallille tai Ruukinkankaan koululle heittopressu keihäänheittoa varten ja sisäpituushypypaikka*
- *sähköiset / automaattiset ajanottolaitteet*

- *ohjattuja liikuntaryhmiä halutaan maanantaisin ja perjantaisin päiväaikaan; tällöin sivukylien ihmiset voivat yhdistää liikunnan ja asiointireissun*
- *nuorten, lahjakkaiden urheilijoiden tukeminen*
- *yhteistyön kehittäminen ja tapahtumien järjestäminen yhdessä kunnan eri hallintokuntien, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa*
- *kouluikäisille enemmän ohjattuja liikuntakerhoja pitkin viikkoa*
- *urheiluseura-avustusten jakoperusteita tulee muuttaa junioriystävällisempään suuntaan*
- *tukea hyvälle urheilutoimijoille*
- *juniorijääkiekon tukeminen ja lajin harrastuksen turvaaminen paikkakunnalla*
- *sivukylien liikuntamahdollisuudet on turvattava ja ohjatut liikuntaryhmät säilytettävä*

4.1.3 Kuntalaisten kuulemistilaisuuksien tulokset

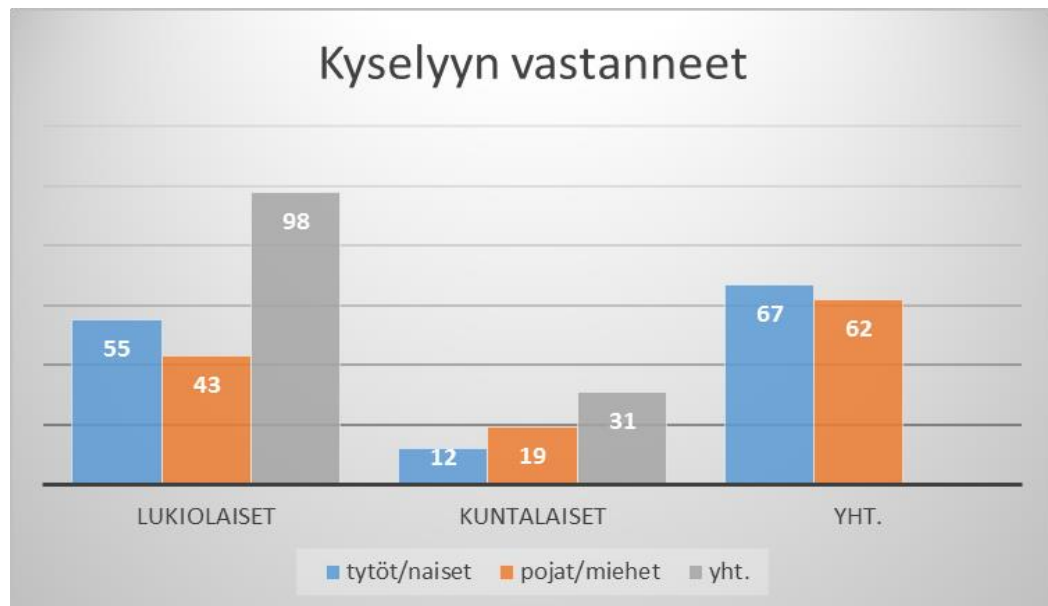
Strategiatyön kannalta on tärkeää selvittää liikuntapalveluiden käyttäjien mielipiteitä liikunnan nykytilasta ja tulevista tarpeista. Kuntalaisten kuulemistilaisuus järjestettiin 22.11.2012. Kuulemistilaisuudesta ilmoitettiin paikallislehti Ylä-Kainuussa ja kunnan nettisivuilla. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella B. Kuulemistilaisuuteen osallistui 18 kuntalaista, joista kaksi oli strategiatyöryhmän jäseniä. Jokainen täytti aluksi kyselylomakkeen itsenäisesti, jonka jälkeen jakauduttiin kolmeen ryhmään: työikäiset miehet (neljä), työikäiset naiset (viisi) ja eläkeläiset (yhdeksän), joista yksi oli nainen ja kahdeksan miestä. Työryhmien keskustelujen pohjalta täytettiin vielä ryhmäkohtaiset lomakkeet, joihin kirjattiin ryhmäkeskustelussa mahdollisesti esille nousseita uusia asioita.

Kaikilla halukkailla ei ollut mahdollisuutta osallistua kuulemistilaisuuteen, joten yksittäisten kuntalaisten vastauksia saatiin lisäksi 13 kappaletta (kuusi naista ja seitsemän miestä).

Kaikki kuntalaisten kuulemistilaisuuteen osallistuneet olivat joko Suomussalmen keskustan tai kirkonkylän alueelta, joten halusimme selvittää vielä kauempana kuntakeskuksesta työskentelevien mahdollisuuksia liikunnan harrastamiseen. Strategiatyöryhmä valitsi selvityksen kohteeksi 50 kilometrin päässä kuntakeskuksesta sijaitsevan Tulikiven tehtaan. Tulikiven Suomussalmen toimipisteessä oli yhteensä 55 työntekijää, joista suurin osa oli miehiä. Kyselylomake jätettiin alkuinformaation jälkeen tehtaan työntekijöille täytettäväksi. Sovittiin hen-

kilö, joka kerää lomakkeet ja hoitaa niiden palauttamisen. Työntekijät eivät pyynnöstä huolimatta motivoituneet lomakkeiden täyttämiseen ja palauttamiseen. Tämän vuoksi luovuimme kyselyn lähettämisestä yhdelle naisvaltaiselle työpaikalle.

Koska tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että tutkimusaineistoa saadaan eri-ikäisiltä kuntalaisilta, lähetimme kyselylomakkeet myös Suomussalmen lukiolle. Lukiolla opettajat tekivät kyselyn neljälle eri luokalle ja kirjasivat vastaukset luokkakohtaisille lomakkeille (lomake B). Näillä neljällä luokalla oli yhteensä 98 oppilasta, 55 tyttöä ja 43 poikaa. Muutamissa vastauksissa, esimerkiksi liikuntapalveluiden saatavuudesta, oli nähtävissä myös haja-asutusalueella asuvien nuorten näkökulma.

Kuvio 4. Kuntalaisten kuulemistilaisuuden ja lukiolaisten vastausmäärät

Ohjattujen liikuntaryhmien riittävyys Suomussalmella

Kuntalaisten ja lukiolaisten kuulemistilaisuuksissa kysyttiin ohjattujen liikuntaryhmien riittävydestä eri-ikäisille kuntalaisille. Mielipiteet jakaantuivat voimakkaasti. Eläkeläisten, työikäisten ja 7-12 -vuotiaiden ryhmien riittävyteen oltiin tyytyväisimpiä, kun vastaavasti nuorten, 13-18 -vuotiaiden liikuntaryhmätarjontaan oltiin tyytymättömiä. Oman ikäryhmän liikuntatarjonta tunnettiin parhaiten, mutta silti vastauksissa oli leimaa-antavaa ”en tiedä” -vastausten suuri määrä.

Ei-vastauksen antaneita pyydettiin tekemään esityksiä ohjatuista liikuntaryhmistä. Vastauksia tähän kysymykseen tuli vain 14. Kahdessa vastauksessa toivottiin nyrkkeilyä. Kertaalleen toivottujen lajien listalla olivat telinevoimistelu, 2-3 –vuotiaiden pallopelit, ohjattu ulkoliikunta, nuorten oma ryhmä, luontoliikunta ja kerho, jossa voi harrastaa useita eri lajeja.

Lukiolaiset toivoivat etenkin pallopelejä, joiden harjoitukset eivät ole kilpailuun tähtääviä, erilaisia joukkuepelejä sekä nuorten moderneja tansseja. Myös keilahallin saaminen paikkakunnalle oli nuorten toivomuslistalla.

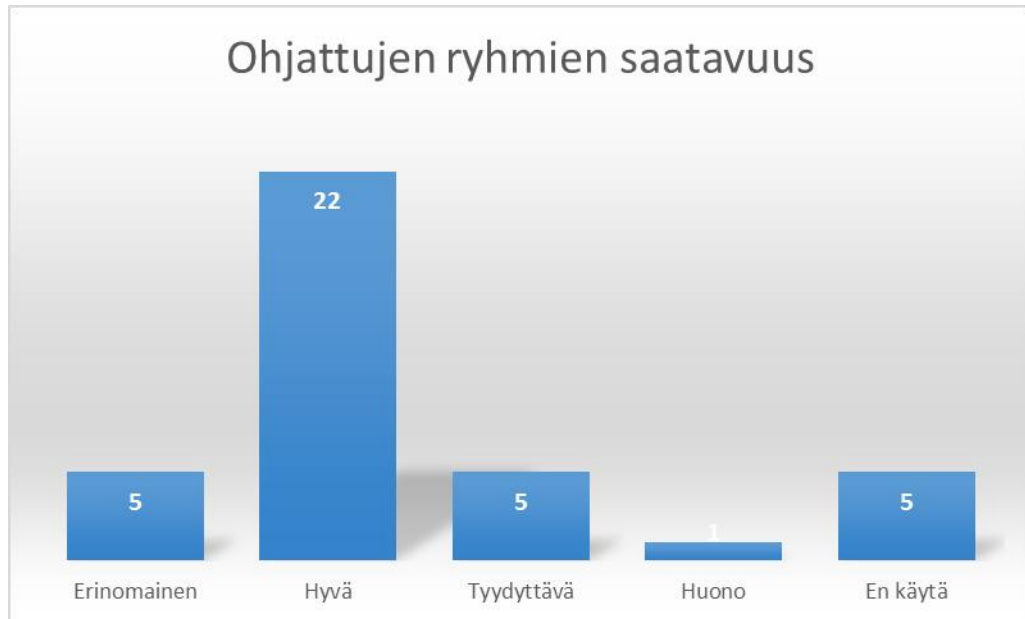

Kuvio 5. Ohjattujen liikuntaryhmien riittävyys Suomussalmella

Ohjattujen ryhmien saavutettavuus

Kuulemistilaisuuksissa kysyttiin ohjattujen liikuntaryhmien saavutettavuudesta ja vastaajien tyytyväisyydestä nykyisiin liikuntaryhmien kokoontumispaikkoihin ja järjestämisajankohtiin.

71 prosenttia vastaajista piti ohjattujen ryhmien saavutettavuutta, kuten paikkaa ja ajankohtaa hyvänä tai erinomaisena. Tyydyttäväksi tai huonoksi saatavuuden arvioi 15,8 prosenttia vastaajista. Viisi vastaajaa (13,2 %) ei käyttänyt lainkaan ohjattuja liikuntapalveluja.

Kuvio 6. Ohjattujen ryhmien saatavuus

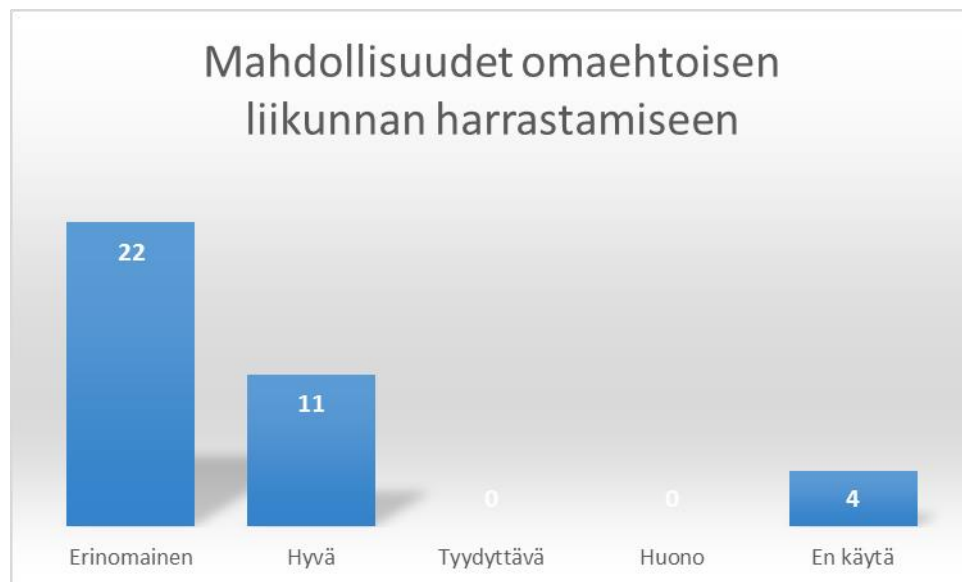
Kysymykseen, mitä toivomuksia kuntalaisilla on ohjattujen liikuntaryhmien suhteen, saatiin seitsemän vastausta. Vastajat toivoivat lisää zumbaohjaajia, eri väestöryhmien yhteisiä liikuntaryhmiä, matalan kynnyksen liikuntaa ja pienten lasten kerhoja. Eläkeläiset toivoivat nykyisten liikuntaryhmien, etenkin kylpyläryhmien, säilyttämistä ohjelmistossa. Lisäksi etenkin lukiolaiset toivoivat samaa liikuntaryhmää useammalle eri päivälle sekä mainostuksen ja tiedotuksen lisäämistä. Oikeiden, nuoret tavoittavien tiedotuskanavien löytäminen onkin haasteellista.

Suurin este liikunnan harrastamiselle

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa kysyttiin suurinta syytä liikunnan harrastamattomuudelle. Lukiolaiset pitivät suurimpina esteinä liikunnan harrastamiselle asumista kaukana kuntakeskuksesta, ajanpuutetta koulutehtävien suuren määrän takia, tiedotuksen, markkinoinnin ja sopivien lajien puutetta. Myös työikäiset naiset toivoivat lisää tiedotusta ja markkinointia ohjatuista liikuntaryhmistä. Yksittäisten kuntalaisten vastauksissa suurimpina esteinä nähtiin oma asenne, laiskuus ja kiinnostuksen puute (13 vastausta), asuminen kaukana kuntakeskuksesta (7), vetäjäpuute (4) ja henkilökohtaisten avustajien puute (2).

Mahdollisuudet omaehtoiseen liikuntaan

Tässä tutkimuksessa määriteltiin omaehtoiseksi liikunnaksi kaikki se liikunta, joka ei ole sidottu aikaan tai paikkaan (esimerkiksi kävely, pyöräily, hiihto ja rullaluistelu). Oletuksena oli, että Suomussalmella on hyvät mahdollisuudet omaehtoisen liikunnan harrastamiseen. Kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa tähän saatiin vahvistus. Kaikki vastaajat, jotka ilmoittivat harrastavansa omaehtoista liikuntaa, pitivät liikunnan olosuhteita Suomussalmella erinomaisina tai hyvinä. Neljä vastaajaa ilmoitti, ettei harrasta lainkaan omaehtoista liikuntaa. Tyydyttävänä tai huonona olosuhteita ei pitänyt yksikään vastaaja.

Kuvio 7. Omaehtoisen liikunnan harrastusmahdollisuudet Suomussalmella

Omaehtoisen liikunnan harrastusmahdollisuuksien kehittäminen

Vaikka omaehtoisen liikunnan harrastusmahdollisuuksiin oltiin tyytyväisiä, olosuhteita toivottiin edelleen kehitettävän. Vastaajat eivät olleet rajanneet kehittämiskohteeksi pelkästään kysymyksen mukaista omaehtoisen liikunnan harrastamista, vaan olivat käsitelleet asiaa laajemmin toivoen uusien liikuntamuotojen saamista paikkakunnalle.

Kahden lukioluokan vastauksissa toivottiin korjausta talvihiekoitukseen. Toinen luokka otti kantaa ajoittaiseen pyöräteiden liukkauteen ja toinen luokka toivoi hiekoitusta vain osalle kevyenliikenteen väylää, jotta potkurinkäyttö olisi mahdollista. Lukiolaiset toivoivat myös valoja puistoluisteluradalle ja jääkiekkokaukaloa Siikarannan luistelualueelle.

Eläkeläiset näkivät tärkeimpinä kehittämiskohteina taajaman suunnituskarttojen päivityksen, kansanhihtolatujen turvallisuuden teiden ylityksissä ja Pitämän koirauran jatkamista yhteisenkiksi Seitenahvenisen ympäri.

Työikäisten naisten kehittämistoiveena oli ulkoilureittien, myös kesäreittien, merkitseminen. Etenkin Kaunisniemen alueen polkujen merkitseminen ja kunnostaminen koettiin tärkeäksi. Sivukylältä taajamaan muuttaneet toivoivat kävelyreittien merkitsemistä myös valaistuille katuosuuksille. Työikäisten miesten ensisijaisina toiveina olivat keilahallin ja harjoitusgolfradan saaminen paikkakunnalle. Keilahalli oli myös yhden lukioluokan toivelistalla.

Yksittäisten kuntalaisten toivomuksina olivat keilahalli (5 vastausta), golfin harjoituspaikka (5), lisää järvilatuja (1), lisää retkiluisteluratoja (1), vanhan lumen latu syksyisin (1), hiihtoputki (1) ja sisäämpumarata. Urheiluampujien harrastusmahdollisuuksia on jo parannettu kyselyn toteuttamisen jälkeen ja liikuntahallin yläaulassa olleet ampumataulut on siirretty omaan tilaan ammattioppilaitoksen kiinteistöön. Myös golfsimulaattori on saatu paikkakunnalle kuntalaisten kuulemistilaisuuden jälkeen.

Lukiolaisten vastauksissa perättiin futismaalien vapaata käyttöä iltaisin (kaksi vastausta) ja jäähallille vapaita harjoitusvuoroja, joissa voi luistella ilman jääkiekkovarusteita.

Yksi vastaaja toivoi pyörätien pinnoitteen uusimista välillä Ämmänsaari-Kirkonkylä, jolloin rullaluistelu- ja -hiihtomahdollisuudet paranisivat.

Tyytyväisyys liikuntatilojen ja ohjausryhmien hintoihin

Suurin osa vastaajista (77 %) oli tyytyväisiä liikuntatilojen ja ohjausryhmien hintoihin. 31 vastaajasta vain seitsemän piti nykyistä hintatasoa liian korkeana. Tyytymättömyimpiä oltiin jäähallin käytöstä perittäviin maksuihin. Lukiolaiset toivoivat opiskelija-alennusta myös kunto-

salihintoihin ja edullisempaa uintihintaa. Eläkeläiset halusivat käytössä olevan yli 70-vuotiaiden alennuksen ulottamista jo nuorempiin eläkeläisiin. Lisäksi eläkeläiset esittivät yli 80-vuotiaille ilmaista kuntosalin käyttöä.

Kuvio 8. Tyytyväisyys liikuntatilojen ja ohjausryhmien hintoihin

Tyytyväisyys liikuntapaikkojen aukioloaikoihin

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa esitettiin avoin kysymys, mitä toivomuksia vastaajilla on liikuntapaikkojen aukioloaikoihin. 91 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä liikuntapaikkojen aukioloaikoihin. Yhdeksässä vastauksessa toivottiin kuntosalin ja/tai kylpylän aukioloaikojen jatkamista tai tarkennusta aukioloaikaan ja yksi vastaaja toivoi jotakin toimintaa lauantai-illalle.

Kylpylän saneeraus päättyi kesällä 2013. Tällöin sekä kylpylän että kuntosalin aukioloaikoja jatkettiin.

Kuvio 9. Kuntalaisten tyytyväisyys liikuntapaikkojen aukioloaikoihin

Kuntalaisten muut toivomukset liikuntatoimen kehittämiseksi

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa vastaajille annettiin mahdollisuus esittää muita toivomuksia ja ideoita. Vastauksia saatiin yhteensä 24, joista kymmenessä toivottiin jäähallimaksujen ja kylpylän hintojen laskemista. Kaksi vastaajista toivoi opiskelija-alennusta myös kuntosalille.

Toivomuslistalla olivat myös potkurikaistat, matalan kynnyksen liikuntaryhmät, pienten lasten liikuntakerho sunnuntai-iltapäivisin ja kävelyrinki.

4.2 Toimintaympäristön muutokset strategiakaudella

Strategiatyöryhmä määritteli tehdyn SWOT-analyysin perusteella liikuntapalveluihin vaikuttavat keskeisimmät toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset strategiakaudella.

- Väestön väheneminen, väestörakenteen muutokset ja sivukylien autoituminen

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Suomussalmen väestö vähenee vuoteen 2020 mennessä keskimäärin 1.65 % vuosivauhdilla. Lasten ja työikäisten määrä vähenee yli

1000 henkilöllä ja 65 vuotta täyttäneiden osuus lisääntyy yli 200 henkilöllä. (Tilastokeskus 2012.)

- Mahdollisten kuntaliitosten vaikutukset liikuntapalveluihin

Kuntarakennelain mukaan kuntien velvollisuus on osallistua kuntien yhdistymisselvityksiin (Kunnat.net). Kainuussa on aloitettu koko Kainuuta koskeva kuntarakenneseelvitys, joka pitää sisällään myös Hyrynsalmen ja Suomussalmen kuntien välisen kuntarakennetarkastelun (Suomussalmen kunnanhallitus 11.3.2014 § 32.)

- Kuntatalouden kiristyminen

Valtionosuuksien leikkaukset ja verotulojen väheneminen kiristävät suoraan kuntataloutta (Suomussalmen kunnan talousarvio 2014, 7).

- Aktiivimatkailun kasvu

Kainuun kuntien yhtenä menestymisen tekijänä voidaan pitää matkailua ja laajoja liikuntapalveluita yhdistettynä puhtaaseen ja monimuotoiseen luontoon (Kainuun Liitto).

4.3 Tavoitteet strategiakaudelle

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksien ja järjestökyselyn vastausten perusteella strategiatyöryhmä asetti seuraavat viisi päätavoitetta strategiakaudelle 2014–2020:

- Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänsä ajan
- Hyvät liikuntapaikat
- Liikuntamatkailun edistäminen
- Yhteistoiminnan lisääminen liikuntatoimijoiden kesken
- Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen

4.4 Toimenpiteet strategiakaudelle

Seuraavassa luvussa avataan strategiakaudelle asetettuja päätavoitteita. Päätavoitteet on asetettu vuosille 2014–2020 ja niitä tarkastellaan vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä.

4.4.1 Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänsä ajan

Suomussalmelaisten säännöllisen liikkumisen mahdollistamiseksi määriteltiin toimenpiteet, jotka edesauttavat liikunnan harrastamista sekä ohjatusti että omatoimisesti. Toimenpiteitä tarkasteltiin liikunnan järjestämisen, talouden ja resurssien näkökulmasta.

Liikunnan ja liikuntapaikkojen järjestäminen

Urheiluseurat, liikuntapalvelut ja Kianta-Opisto ovat edelleen aktiivisia ohjatun liikunnan järjestäjiä. Terveyttä edistävää liikuntaa ja liikuntaneuvontaa lisätään. Sähköistä varausjärjestelmää ja liikuntavälineiden lainausta kehitetään.

1. Liikuntapaikkojen helppo saatavuus

- Sivukylien perusliikuntamahdollisuuksia turvataan tukemalla hiihtolatuksen kunnossapitoa ja tarjoamalla kansalaisopiston liikuntapiirejä.
- Ohjattuja liikuntaryhmiä tarjotaan sellaiseen aikaan, että sivukylien asukkaiden osallistumiskynnys madaltuu.
- Rakennetaan tarvittaessa uusia liikuntapaikkoja ja pidetään nykyiset lähiliikuntapaikat kunnossa.
- Parannetaan omaehtoisen liikunnan edellytyksiä merkitsemällä muun muassa uusia kävely- ja pyöräilyreittejä sekä mahdollistamalla liikuntapaikkojen käyttö myös iltaisin ja viikonloppuisin.
- Varataan määräraha lähisuunnistuskarttojen päivitykseen

Liikunnan talous ja resurssit

Kunta turvaa strategiakaudella liikuntajärjestöjen toimintaedellytyksiä jakamalla seuraavuuksia. Avustuskriteereitä tarkistetaan uuden liikuntalain muutosten mukaisesti. Lahjakaille urheilijoille myönnetään stipendejä.

Kuntalaisten säännöllistä liikunnan harrastamista tuetaan tarjoamalla liikuntaryhmiä sekä pitämällä ohjauksesta ja liikuntapaikkojen käytöstä perittävät maksut kohtuullisina. Sarja- ja kausikortit pidetään kertamaksuja huomattavasti edullisempina.

Kunta palkkaa riittävästi henkilöstöä, jotta liikuntapalvelut pystytään tuottamaan kunnan väestöpohjaan nähden taloudellisesti ja tehokkaasti. Henkilöstöä käytetään joustavasti liikuntapalveluissa ja Kianta-Opistossa.

4.4.2 Hyvät liikuntapaikat

Liikuntapaikkojen rakentaminen ja kunnossapito

Liikuntapaikkojen rakentamis- ja kunnostushankkeet määritellään vuosittain kunnan taloussuunnitelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä aluehallintoviraston liikuntapaikkarakentamisen valtionosuudet hyödynnetään.

Suomussalmen kunnan talousarvioon vuodelle 2014 ja kuntasuunnitelmaan vuosille 2015–2016 sisältyvät seuraavat liikuntapaikkahankkeet:

- Ruukinkankaan urheilukentän pinnoitteen uusiminen 2014
- Liikuntahallin saneeraus 2016

Kuntalaiset ovat tehneet aloitteita liikuntapaikkojen rakentamiseksi ja kunnossapidämiseksi. Suomussalmen Vastus on tehnyt aloitteen vuonna 2008 sisäpituushyppypaikan rakentamiseksi. Järjestökyselyssä esitettiin lisäksi keihäänheittopressun laittamista liikuntahallille.

Strategiatyöryhmä esittää, että esitykset sisäpituushyppypaikasta ja heittopressusta käsitellään liikuntahallin saneerauksen suunnittelun yhteydessä.

Kartingharrastajilta tuli vuonna 2010 esitys kartingradan rakentamisesta Suomussalmelle. Kunnanhallitus on siirtänyt asian strategiatyöryhmän käsittelyyn.

Vuonna 2012 perustettu Suomussalmi Race Circuit ry. valmistelee hanketta ja rahoitusvaihtoehtoja.

Yläasteikäisten nuorten aloitteina ovat tulleet 14.5.2012 Pitämän hiihtomaan kunnostus ja vuonna 2013 hyppypaikan/ponttoonilaiturin rakentaminen Jätkänpuistoon. Hyppypaikasta tuli ensimmäinen esitys jo vuonna 2008.

Suomussalmen Rastin frisbeegolfjaosto on tehnyt vuonna 2013 aloitteen uuden 18-väyläisen frisbeegolfradan rakentamisesta. Nykyisen Jätkänpuistossa sijaitsevan radan vaikeusaste ei riitä aloitteen tekijöiden mukaan kansallisten kilpailujen järjestämiseen. Lisäksi rata sijaitsee suosituilla auringonottoalueella, mikä haittaa lajin harrastamista.

Aloitteet Pitämän hiihtomaan kunnostuksesta, uimareiden hyppypaikan/ponttoonilaiturin ja frisbeegolfradan rakentamisesta edistävät liikuntastrategian päämääriä.

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa ja järjestökyselyssä esille tulleet kunnostustoimenpiteet otetaan huomioon.

4.4.3 Liikuntamatkailun edistäminen

Matkailun edistäminen on kirjattu Suomussalmen kunnan taloussuunnitelmaan. Liikuntastrategiassa matkailua lähestytään liikuntamatkailun näkökulmasta. Strategiakaudella tullaan ottamaan käyttöön uusia markkinointikanavia, jotka palvelevat matkailijoiden lisäksi myös kuntalaisia. Etenkin nuorten suosimat viestintäkanavat ovat vielä hyödyntämättä.

Suomussalmella järjestetään runsaasti liikuntatapahtumia, jotka palvelevat myös matkailijoita. Näitä tapahtumia tullaan edelleen kehittämään.

Liikuntapaikat pidetään hyvässä kunnossa, mikä edistää paikallisten urheiluseurojen toimintaa ja mahdollistaa eri lajien leiri- ja kilpailutoiminnan. Hyvien talviliikuntamahdollisuuksien markkinointia ja tietoisuutta niistä tullaan lisäämään.

Paikallisia urheiluseuroja ja järjestöjä tuetaan merkittävien liikuntatapahtumien, kuten Kainuun Rastiviikon, järjestämisessä.

Uusia kävelyreitistöjä merkitään ja reittikarttoja uusitaan. Reitistöjen varrella olevat tulipaikat ja laavut pidetään käyttökunnossa.

Kehitetään liikunnallisia matkailun ohjelmalveluja yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa ja tarjotaan ohjattuja aktiviteettejä myös matkailijoille.

4.4.4 Liikuntapalvelut ja yhteistoiminta

Urheiluseurojen, muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten, seurakunnan, sote-kuntayhtymän ja kunnan eri hallinnonalojen yhteistyötä tiivistetään säännöllisten palaverien ja erilaisten yhteishankkeiden kautta. Urheiluseurojen yhteishankkeita ja –toimintoja tuetaan sekä hyödynnetään hankerahoituksia.

Seudullinen yhteistyö

Kainuun kuntien ja Kainuun Liikunnan välistä koulutus- ja tapahtumayhteistyötä jatketaan. Kannustetaan ja tuetaan paikallisen seuraväen osallistumista Kainuun Liikunnan koulutuksiin valmentajien ja ohjaajien tietotaidon lisäämiseksi. Liikuntatapahtumia järjestetään yhdessä Kainuun Liikunnan ja Kajaanin ammattikorkeakoulun liikunta-alan opiskelijoiden kanssa.

Toimitaan aktiivisesti Kainuun Liikunnan yhteishankkeissa, jotka edistävät paikallisen väestön liikunta-aktiivisuutta ja terveyttä.

Ylä-Kainuun kuntien välisiä talvikisoja järjestetään edelleen ja sääntöjä muokataan nykyiseen väestöpohjaan paremmin sopiviksi. Ylikunnallisten reittien, kuten Ukkohalla-Kiannon Kuohut -maastopyöräreitti ja Hallan hiihtoreitti, linjauksia tarkistetaan ja kehitetään.

4.4.5 Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen

Liikunnan palvelutarjonta ja liikuntapaikkojen määrä sopeutetaan strategiakaudella Suomussalmen väestömuutokseen. Ikäihmisille tarjottavia liikuntapalveluja joudutaan lisäämään. Esteettömyys otetaan huomioon kaikessa liikuntarakentamisessa ja saneerauksessa.

4.5 Kehittämistehtävän luotettavuuden arviointi

Kehittämistehtävää voidaan pitää validina, mikäli tutkimusmenetelmällä saadaan selvitettyä se, mikä oli tarkoituskin selvittää. Voidakseen olla validi, käytetyn tutkimusotteen tulee vastata mahdollisimman hyvin tutkittavan ilmiön tavoitteita ja kysymyksenasettelua. (Anttila 2007, 146.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli liikuntastrategian laadinta Suomussalmen kuntaan vuosille 2014–2020. Tutkimuksella kartoitettiin liikuntapalveluiden nykytila: minkälaisia ja kenelle kohdennettuja liikuntapalveluita Suomussalmella on tällä hetkellä ja onko eri-ikäisille (lapset, nuoret, työikäiset, ikäihmiset ja erityisryhmät) tarjolla terveyden kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia?

Tutkimuksella selvitettiin toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja niiden vaikutuksia kunnan liikuntatoimintaan. Tutkimuksen avulla löysimme keinoja laadukkaiden, monipuolisten ja edullisten liikuntapalveluiden turvaamiseksi kuntalaisille myös tulevaisuudessa.

Tutkimuksella selvitettiin lisäksi keinoja liikuntamatkailun vetovoimaisuuden säilyttämiseksi ja lisäämiseksi.

4.6 Strategian päivittäminen

Vastuu liikuntastrategian toteuttamisen seurannasta kuuluu Suomussalmen kunnan sivistyslautakunnalle. Sivistyslautakunta arvioi vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä liikuntastrategiassa määriteltujen tavoitteiden painoituksia ja toimenpiteitä tavoitteisiin pääsemiseksi. Strategian toteutumista arvioidaan vuosittain talouden toteutumisen arvioinnin yhteydessä.

Liikuntastrategia tullaan päivittämään tarvittaessa noin kolmen vuoden välein esimerkiksi opiskelijatyönä.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tällä tutkimuksella haluttiin saada selville Suomussalmen kunnassa harrastettavan liikunnan nykytila: minkälaisia ja kenelle kohdennettuja liikuntapalveluita Suomussalmella on tarjolla tällä hetkellä. Päättäjiä ja viranhaltijoita on lisäksi askarruttanut liikuntatarjonnan oikea kohdentuminen; onko eri-ikäisille kuntalaisille tarjolla terveyden kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia?

Samalla selvitettiin Suomussalmen kunnan toimintaympäristön muutoksia ja niiden vaikutuksia liikuntatoimelle. Tutkimuksella etsittiin keinoja turvata laadukkaat, monipuoliset ja edulliset liikuntapalvelut myös tulevaisuudessa.

Suomussalmella on loistavat mahdollisuudet liikuntamatkailuun, joten tutkimuksella selvitettiin myös keinoja liikuntamatkailun vetovoimaisuuden säilyttämiseksi.

5.1 Liikuntaryhmien riittävyys

Olen ollut kunnallisen liikuntatoimen näköalapaikalla toimiessani pitkäaikaisena liikuntatoimen johtavana viranhaltijana. Olen jo työni kautta saanut vuosittain tietoa niin urheiluseurojen kuin kunnan järjestämästä liikunnasta ja liikunnan harrastajamääristä Suomussalmella. Kaikkien liikuntasalien ja ulkoliikuntapaikkojen varaukset hoidetaan liikuntatoimistosta käsin, joten myös niiden käyttöä on seurattu.

Suomussalmella oli talvikaudella 2013–2014 noin 184 viikkotuntia ohjattua sisäliikuntaa eri liikuntasaleissa ja jäähallissa. Määrä on pysynyt suunnilleen samana viimeisten vuosien aikana. Urheiluseurojen yli 6 000 harjoitus- ja kuntoliikuntatilaisuudessa oli vuonna 2012 yli 36 000 käyntikertaa. Tähän lukuun sisältyy kaikki seurojen järjestämä toiminta. Koulujen liikuntakerhotunteja oli lukukaudella 2012–2013 yhteensä 157 ja niiden kokonaiskäyntikertoja noin 1 360.

Kianta-Opisto järjesti lukukaudella 2012–2013 liikuntaa 16 eri lajissa ja näihin liikuntaryhmiin osallistui 1 106 eri henkilöä. Käyntikertoja ei erikseen tilastoitu. Liikuntapalveluiden ohjattujen liikuntaryhmien käyntikerrat vuonna 2011 olivat 16 400. Tähän määrään sisältyivät kaikki kylpylässä järjestettävät liikuntaryhmät ja liikuntapalveluiden järjestämä erityis- ja elä-

keläisliikunta. Liikuntapalveluiden osalta tilastovuodeksi otettiin vuosi 2011 seuraavana vuonna alkaneen kylpylän saneerauksen vuoksi.

Tutkimuksella saatiin vastauksia kysymyksiin: *”Minkälaisia ja kenelle kohdennettuja liikuntapalveluita Suomussalmella on tarjolla tällä hetkellä ja onko eri-ikäisille kuntalaisille tarjolla terveyden kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia?”*

Hypoteesina oli, että liikuntapalveluiden tarjonta on riittävää. Tämä pitääkin paikkansa. Liikuntaryhmiä on määrällisesti riittävästi ja niitä tarjotaan eri-ikäisille kuntalaisille. Kunta tarjosi eniten liikuntaryhmiä työikäisille ja eläkeläisille. Urheiluseurojen tarjonta kohdentui eniten työikäisiin, lapsiin (7-12 v.) ja nuoriin. Alle 7-vuotiaille ja erityisryhmille tarjonta oli vähäistä sekä kunnalla että urheiluseuroilla.

Kuntalaisilta kysyttiin mielipidettä ohjattujen liikuntaryhmien riittävydestä eri-ikäisille kuntalaisille. Vastauksista voidaan päätellä, että työikäisille, eläkeläisille ja 7-12 – vuotiaille lapsille järjestetään riittävästi ohjattua liikuntaa. Kuntalaiset kokivat, että myös alle kouluikäisille on riittävästi liikuntatarjontaa, vaikka määrällisesti ryhmiä on vähän. Syynä tähän lienee pienten lasten aktiivinen liikkuminen luonnostaan ilman tarvetta ohjattuun liikuntaan.

Noin kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, että nuorille (13–18 v.) on liian vähän ohjattuja liikuntaryhmiä. Samanlaisen päätelmän voi tehdä myös järjestettävien liikuntaryhmien lukumäärästä.

Urheiluseurat tarjoavat nuorille yleensä kilpailulliseen menestykseen tähtääviä harjoituksia, jotka vaativat pitkäjänteistä ja systemaattista yhteen lajiin keskittymistä. Lukiolaisten vastauksista oli luettavissa toiveita harrastusryhmistä, joissa voi pelailla ja harrastaa useita eri lajeja sitoutumatta säännölliseen valmentautumiseen. Kianta-Opistolla oli vain yksi useamman lajin liikuntaryhmä, nimellä lentopallo-sähly. Yllättäen koulukerhojen tilanne oli vielä heikompi. Kaikki yläasteikäisille tarjotut koulun kerhot olivat yhden urheilulajin kerhoja.

Mielestäni urheiluseurojen ja kunnan tulee vastata nuorten esittämiin toiveisiin ja tarjota heille mahdollisuuksia lajikokeiluihin. Liikkeelle voisi lähteä yläaste- ja lukioikäisten nuorten, urheiluseuraväen ja kunnan liikuntatoimijoiden ideointitilaisuudella. Tärkeintä on saada nuoret avoimesti kertomaan liikuntatoiveistaan ja pohtimaan niiden toteutustapoja ja aikatauluja. On

muistettava, että liikunnan harrastamisen positiiviset vaikutukset tulisi kertoa nuorille heidän omasta näkökulmastaan. Terveysvaikutukset eivät ole nuorille ensisijainen syy liikunnan harrastamiseen, vaan he asettavat etusijalle kaverit ja kivan yhdessä tekemisen. Hyvät terveystulokset tulevat ”kaupantekijäisenä”.

Nuoret toivoivat paikkakunnalle keilahallia. Keilaaminen on yleisesti nuorten suosiossa, koska sitä voi harrastaa kavereiden kanssa yhdessä, kustannukset ovat kohtuulliset ja lajissa on riittävästi nuoria innostavia elementtejä, kuten haasteellisuus ja onnistumisen elämykset. Lähin keilahalli on Hyrynsalmen Ukkohallassa, jonne kunta voisi järjestää yhteiskuljetuksia. Alueella voi harrastaa keilaamisen lisäksi vuodenajasta riippuen joko laskettelua tai wakeboardia.

Erityisryhmille on määrällisesti vähän liikuntaryhmiä, mutta ne toteutetaan kysynnän ja tarjonnan perusteella ja näin ollen niiden määrää voidaan pitää riittävänä.

5.2 Liikuntaryhmien saatavuus

Ohjattujen liikuntaryhmien saatavuuteen kuntalaiset olivat tyytyväisiä. Kylpylän liikuntaryhmät tullaan säilyttämään ohjelmistossa eläkeläisten toiveiden mukaisesti. Mahdollisesti muutama ryhmä joudutaan yhdistämään vähäisen osallistujamäärän vuoksi.

Kylpylässä pidettäviin allas-, circuit-, sisäpyöräily- ja kahvakuularyhmiin voivat aikuisten ja eläkeläisten lisäksi osallistua myös nuoret. Sisäpyöräilyssä, kahvakuulassa ja circuitissa on muutamia nuoria, mutta allasryhmiä pidetään liiaksi ”mummoliikuntana”. Nuorille on mahdollista tarjota kylpylässä omaa hydrobictuntia, joka voi vedota nuoriin vauhdikkaalla musiikilla.

Kyselyyn vastanneet lukiolaiset kokivat suurimpina esteinä liikunnan harrastamiselle asumisen kaukana kuntakeskuksesta, aikapulan koulutehtävien vuoksi sekä tiedotuksen, markkinoinnin ja sopivien lajien puuteen.

Lukiolaisten infotilaisuudessa nuorilta tulee kysyä sopivia ajankohtia liikunnan harrastamiseen. Onko nuorilla mahdollisuus osallistua ohjattuihin liikuntaryhmiin välittömästi koulu-

päivän jälkeen tai jopa koulun hyppyuntien aikana? Myös liikuntasalin voi varata nuorten käyttöön heille sopivaan aikaan.

Liikuntamahdollisuuksista tiedottaminen on haasteellista, sillä vain harvat nuoret lukevat lehtiä. Myöskään kunnan InfoTV:n, kunnan nettisivujen tai kunnan Facebook – sivujen kautta tieto ei tavoita nuoria. Uusina tiedottamisen muotoina voisi kokeilla koululaisten ja opiskelijoiden käytössä olevaa Wilmaa, erilaisia tekstiviestipalveluita sekä toimintavideoita YouTubeissa.

Suurimpana haasteena liikunnan järjestäjillä on saada liikkumattomat kuntalaiset kiinnostumaan liikunnasta. Liikkumattomille ja ylipainoisille lapsille ja nuorille tulee tarjota mahdollisuus säännölliseen liikunnan harrastamiseen esimerkiksi sovelletulla koululiikunnalla tai tarjoamalla heille sopivaa liikuntaa koulukerhojen avulla. Terveytensä kannalta liian vähän liikkuvilla aikuisilla on mahdollisuus osallistua kunnan järjestämään liikuntaneuvontaan. Liikuntaneuvontaa annetaan myös Suomussalmen apteekissa. Kylpylän ohjaajat tekevät henkilökohtaisia kuntosaliohjelmiä, jotka laaditaan liikunnan harrastamisen määrän, kehonkoostumusmittauksen ja juoksumattotestin tulosten perusteella.

Suomussalmen kunnan suuri pinta-ala asettaa reunaehdoja liikunnan järjestämiselle ja harrastamiselle. Kianta-Opiston liikuntapiirejä pidetään sivukylillä, mikäli harrastajia on riittävästi. Väestön muutto kuntakeskukseen on vähentänyt liikuntaryhmien tarjontaa kysynnän puutteen vuoksi. Monella kylällä ainoat liikuntamahdollisuudet ovat kävely ja hiihto.

Suomussalmen kunnan alueelle on rakennettu kattava laajakaistayhteys, jonka mahdollisuuksia myös liikunnan järjestämisen apuna tulee selvittää. Voiko tulevina vuosina ohjaaja vetää ryhmiä nettiyhteyden kautta kuntakeskuksesta käsin? Jumppaajat olisivat kukin omalla kylällä joko oman tietokoneen tai kylän yhteisen tietokoneen äärellä.

5.3 Kehittämisehdotukset

Omaehtoisen liikunnan harrastamismahdollisuudet ovat Suomussalmella vastaajien mielestä vähintäänkin hyvät. Kunnossapidettäviä liikuntapaikkoja on riittävästi ja liikuntaa voi harrastaa monipuolisesti.

Hiihtolajien ja lenkkipolkujen kunnossapitoon ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä. Muutamien kunnostettaviin kohteisiin esitetään varattavaksi määräraha talousarvion laadinnan yhteydessä. Iltarastitoimintaa ja koulujen suunnistuksenopetusta varten lähialueiden suunnistuskarttoja voidaan päivittää kartta/vuosi -periaatteella.

Lukiolaiset toivoivat, että talvisin kevyenliikenteen väylän toinen reuna jätetään hiekoittamatta potkurikaistaksi. Aiempina vuosina näin on toimittukin, mutta urakoitsijan hiekoituskooneen työleveys ei tätä enää mahdollista. Kuntalaisten toiveet ulkoilureittien ja kävelyreittien merkitsemisestä tullaan myös selvittämään. Kustannukset eivät ole suuret ja mikäli merkinnöillä on turvallisuutta ja ihmisten liikuntaa lisäävä vaikutus, toimenpiteet ovat perusteltuja.

Etenkin miehet toivoivat paikkakunnalle keilahallia ja harjoitusgolfrataa. Kyselyn toteuttamisen jälkeen Suomussalmelle on avattu golfsimulaattori vuonna 2013 ja Ukkohallaan keilahalli keväällä 2014. Ukkohallaan on Suomussalmen kuntakeskuksesta noin puolen tunnin ajomatka.

Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli: ”Onko eri-ikäisille kuntalaisille tarjolla terveyden kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia?” Voin sanoa, että Suomussalmella on tarjolla terveyden kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia. Välttämättä kaikenikäisille kuntalaisille ei ole riittävästi mielenkiintoisia, ohjattuja liikuntaryhmiä, mutta omaehtoisen liikunnan harrastamismahdollisuudet ovat todella hyvät. Elleivät perinteiset kävely, luistelu ja hiihto kiinnosta, voi käydä esimerkiksi kuntosalilla, uimassa, pelaamassa frisbeegolfia, melomassa tai lyödä golfia simulaattorissa.

Yhdeksän kyselyyn vastannutta toivoi joko kylpylän tai kuntosalin aukioloaikojen jatkamista. Kylpylän saneerauksen päätyttyä kesällä 2013, toivottuja aikataulumuutoksia on tehty. Kuntosalin käyttö on mahdollista sarja- ja kausikorteilla pääsääntöisesti klo 6-22. Asiakkailta saatu palaute nykyisistä aukioloajoista on ollut positiivista.

Liikunnasta perittäviin maksuihin vastaajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä. Kymmenen vastaajaa toivoi kylpylän, kuntosalin ja jäähallin hintoja laskettavan. Tiukkeneva kuntatalous ei todennäköisesti mahdollista hinnanalennuksia. Sivistyslautakunta tarkistaa maksut ja taksat vuosittain kesäkuussa, jolloin myös kuntalaisilta tulleet esitykset otetaan huomioon. Jäähalli ei ole kunnan omistuksessa, joten sen hintoihin kunta ei voi vaikuttaa.

Strategiatyöryhmä määritteli SWOT-analyysin perusteella keskeisimmät toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset strategiakaudella. Väestön väheneminen, ikärakenteen muutokset ja sivukylien autioituminen jatkuvat Suomussalmella tulevina vuosina. Mahdollisten kuntaliitosten vaikutukset ja kuntatalouden kiristyminen on otettava huomioon myös liikunnan suunnittelussa ja resursoinnissa. Mahdollisuutena voidaan pitää aktiivimatkailua ja sen kehittämistä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Strategiatyöryhmä asetti tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi strategiikaudelle tehtyjen kyselyjen perusteella. Seuraavat päätavoitteet asetettiin vuosille 2014–2020 ja niitä tullaan tarkastelemaan vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä:

- *Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänkulun ajan*
- *Hyvät liikuntapaikat*
- *Liikuntamatkailun edistäminen*
- *Yhteistoiminnan lisääminen liikuntatoimijoiden kesken*
- *Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen*

Suomussalmelaisten säännöllisen liikkumisen mahdollistamiseksi jatketaan ohjatun liikunnan järjestämistä urheiluseurojen, liikuntapalveluiden ja Kianta-Opiston toimesta. Ohjattujen liikuntaryhmien ajankohtia ja sisältöjä tullaan tarkistamaan itse kullekin kohderyhmälle paremmin sopiviksi. Nuorille tarjotaan ”oman näköisiä” liikuntaryhmiä. Liikuntapaikat pidetään kunnossa ja omaehtoisen liikunnan edellytyksiä parannetaan ja ylläpidetään. Liikuntapalvelut tuotetaan väestöpohjaan sopeutettuina.

Väestön ikääntyminen tulee vääjäämättä lisäämään ikäihmisten liikuntaryhmien ja liikuttajien tarvetta. Lieneekö yhtenä keinona vertaisohjaajien saaminen ikäihmisten liikuntaryhmien vetäjiksi? Suomussalmella vertaisohjaajatoiminta on ollut vielä hyvin pienimuotoista.

Matkailua tukevia liikuntatapahtumia tullaan kehittämään ja turvaamaan liikuntajärjestöjen mahdollisuudet kilpailujen ja leirien pitämiseen paikkakunnalla. Tietoisuutta Suomussalmen erityisen hyvistä talviliikuntamahdollisuuksista tullaan lisäämään markkinoinnin avulla. Kuntamarkkinointiryhmä voi pohtia keinoja markkinointitoimenpiteiksi.

Eri liikuntatoimijoiden välistä yhteistyötä tullaan tiivistämään säännöllisten kehittämisen- ja yhteistyöpalaverien sekä liikuntahankkeiden avulla.

Vuoden 2015 alussa voimaan tulevan uuden liikuntalain linjaukset otetaan huomioon urheiluseura-avustusten jakoperusteissa, jotka uudistetaan vuoden 2014 aikana.

Olen kokenut oman roolini tässä työssä vaikeaksi sekä vetäessäni strategiatyöryhmää että laatiessani opinnäytetyötä. Strategiatyöryhmä koostui eri toimialueiden viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä, joiden saaminen saman pöydän ääreen oli ajoittain mahdotonta. Pidimme yhteensä kahdeksan palaveria, joista vain parissa kaikki työryhmän jäsenet olivat läsnä. Onneksi sähköpostin välityksellä oli mahdollista saada vastauksia myös poissaolevilta. Toinen haasteellinen asia oli priorisointi strategia-asiakirjan ja opinnäytetyön välillä. Aloitin kokoamalla opinnäytetyön viitekehystä ja päätin jättää varsinaisen strategia-asiakirjan laatimisen työn loppuvaiheeseen. Työryhmä näki kuitenkin toimeksiantajan eli kunnan kannalta asiakirjan laatimisen tärkeämmäksi. Olihan sivistyslautakunta nimennyt työryhmän jo vuonna 2011. Keväällä 2014 laadin molempia asiakirjoja rintarinnan.

Kyselylomakkeissa oli merkintä kunnan liikuntastrategiasta vuosille 2013–2020. Työn viivästettyä lopulliseksi strategiakaudeksi on määritelty vuodet 2014–2020. Strategia-asiakirjasta tuli 32-sivuinen opus, jonka esittelen sivistyslautakunnalle toukokuussa 2014. Asiakirja on lyhenelmä opinnäytetyöstä sisältäen kaikki keskeisimmät nykytilan kartoitukseen, toimintaympäristön muutoksiin ja painopisteiden määrittämiseen liittyvät asiat.

Kehittämistehtävän rajaaminen aiheutti päänvaivaa. Tutkittavasta aiheesta oli runsaasti materiaalia saatavilla, joten selkeä raja ja painopiste liikuntatoiminnan nykytilan kartoittamiseen oli tietoinen valinta. Näin ollen esimerkiksi terveyslääkintä näkökulma jäi suppeaksi.

Toivon tämän strategiatyön innostavan jatkotutkimuksiin, joissa painopiste olisi esimerkiksi terveyslääkintä näkökulmasta ja soveltavassa liikunnassa. Strategiatyön päivittäminen kolmen vuoden välein soveltuu myös jatkotutkimuksen aiheeksi.

Toivon ja uskon tämän tutkimuksen innostavan sekä kuntapäätäjää että viranhaltijoita avoimeen vuorovaikutukseen ja tarkastelemaan kaikkia rakentamis-, saneeraus- ja kehittämishankkeita laaja-alaisesti myös liikkumisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Tämä tutkimus auttaa minua liikunnan viranhaltijana oman työni suunnittelussa ja tehtävien priorisoinnissa.

LÄHTEET

- Aaltonen, K. (toim.) 2004. Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä. 2. uudistettu painos. Pieksämäki: RT-Print Oy.
- Aktiivinen kunta ja tärkeimmät liikuntapaikat, www.aktiivinenkunta.fi
- Aktiivinen kunta ja urheiluseurat 2010 –barometri, www.aktiivinenkunta.fi
- Aktiivinen Kunta-barometri 2011. Helsinki: Suomen Kuntoliikuntaliitto ry.
- Anttila, P. 2007. Realistinen Evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Tampere: Akatiimi Oy.
- Drummond, G. ja Ensor, J. 1999. Strategic Marketing: planning and control. Composition by Genesis Typesetting, Rochester, Kent
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Fogelholm, M., Vuori, I. ja Vasankari, T. 2011. Terveysliikunta. Keuruu: Duodecim, UKK-instituutti.
- Hellman, K. 2003. Asiakastavoitteet ja –strategiat. Asiakastuloslaskelma, -tase, -virta ja -portfoliot. Helsinki: WSOY
- Hirsijärvi, S. ja Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press ja tekijät.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus
- Juuti, P. ja Luoma, M. 2009. Strateginen johtaminen. Miten vastata kompleksisen ja postmodernin ajan haasteisiin? Helsinki: Otava
- Kainuun Liikunta ry. 2013. Kainuun Liikunnan strategia 2013–2017.
- Kainuun Liitto. 2014. Kainuun kunta- ja palvelurakenteen esiselvitystyön loppuraportti 30.10.2013. Saatavilla: [http://files.kotisivukone.com/kainuunliitto.palvelee.fi/tiedostot/Yhteistyö/18486_kainuu - loppuraportti_2013.10.30.pdf](http://files.kotisivukone.com/kainuunliitto.palvelee.fi/tiedostot/Yhteistyö/18486_kainuu_-_loppuraportti_2013.10.30.pdf) (Luettu 17.4.2014)
- Kaplan, R. & Norton, D. 2002. Strategialähtöinen organisaatio – tehokkaan strategiaproessin toteutus. Jyväskylä: Kauppakaari
- Kamensky, M. 2010. Strateginen johtaminen. Menestyksen timantti. Helsinki: Talentum
- Kamensky, M. 2008. Strateginen johtaminen. Helsinki: Talentum.
- Karlöf, B. 2004. Strategian rakentaminen – sisältö ja välineet. Helsinki: Edita Prima Oy.

- Kivikko, L., Lindell, M. ja Naukkarinen, A. 1997. Kilpailu strategisena valmentajana...
Porvoo: WSOY.
- Kotler, P. 2011. Markkinointi 3.0. Tuotteista asiakkaisiin ja ihmiskeskeisyyteen.
Helsinki: Talentum.
- Kotler, P. 2005. Markkinoinnin avaimet. 80 konseptia menestykseen.
Jyväskylä: Readme.fi (Gummerus)
- Kunnat.net. Kuntarakenneuudistus. Saatavilla:
<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/rakennelaki/Sivut/default.aspx>
(Luettu 17.4.2014)
- Kuntalaki 1995.
Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090902>.
(Luettu 28.12.2012).
- Liikennevirasto. Liikenneviraston suunnitelmia 2/2012.
Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallinen toimenpidesuunnitelma 2020. Helsinki 2012.
- Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 278.
Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2012. TEAviisari. Jyväskylä 2013.
- Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 250.
Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2010, TEAviisari. Jyväskylä 2011.
- Liikunta-asetus 1135/2009.
Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091135>.
(Luettu 28.12.2012)
- Liikuntalaki 20.11.2009/902.
Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19981054> (Luettu 12.10.2013)
- Lipas liikuntapaikkarekisteri. Saatavilla:
<https://www.jyu.fi/sport/laitokset/liikunta/liikuntapaikat>. (Luettu 30.9.2011)
- Mantere, S., Aaltonen, P., Ikävalko, H., Hämäläinen, V., Suominen, K. ja Teikari, V. 2006.
Organisaation strategian toteuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Minzberg, H. 1994. The Rise and Fall of Strategic Planning. Harvard Business Review.
January-February, pp. 107-114.
- Näsi, J. & Neilimo, K. 2006. Mitä on liiketoimintaosaaminen. Helsinki: WSOY
- Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:14.
Esitys uudesta liikuntalaista. Saatavilla:
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr14.pdf?lang=fi>
(Luettu 4.4.2014)

- Rope, T. 2003. Johdon markkinointiratkaisut – strateginen markkinointi.
Porvoo: WSOY.
- Santalainen, T. ja Huttunen, P. 1993. Strateginen johtaminen julkisessa hallinnossa.
Jyväskylä: Weilin & Göös.
- Savola, J. Pönkkö, P. ja Heino, M. 2010. Aktiivinen Kunta luo mahdollisuuksia. Serus Oy.
Suomen Kuntoliikuntaliitto ry.
- Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:3. Suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa.
Helsinki 2010
- Suomi, K. 1998. Liikunnan yhteissuunnittelumetodi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Suomussalmen kunnanhallitus 11.3.2014 § 32. Saatavilla:
<http://www.suomussalmi.fi/kuntalainen/paatokset> (Luettu 2.5.2014)
- Suomussalmen kunta 2013. Suomussalmen kunnan talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma
v. 2015–2016.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. ja Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja.
Rauma: Kirjayhtymä.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 1.5.2011
Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101326>
(Luettu 24.10.2013)
- Tilastokeskus. Väestöennuste. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/vaenn/tau.html>
(Luettu 17.4.2014)
- Tuomi, L. ja Sumkin, T. 2010. Strategia arjessa - oivalluksia organisaation uudistajille.
Porvoo: WSOY
- Valo ry. 2013. Valon strategia 2013–2015 yhteinen tekeminen on kilpailuetumme.

LIITTEET

- Liite 1. Suomussalmen kunnan liikuntastrategia-asiakirja 2014–2020
- Liite 2. Saatekirje järjestöille ja järjestökyselylomake
- Liite 3. Kuntalaisten kuulemistilaisuuden kyselylomake

**SUOMUSSALMEN KUNNAN LIIKUNTASTRATEGIA
2014 - 2020**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 LÄHTÖKOHDAT	3
3 NYKYTILAN KARTOITUS	5
3.1 Liikuntapaikat ja niiden käyttö	6
3.1.1 Sisäliikuntapaikat	6
3.1.2 Ulkoliikuntapaikat	8
3.1.3 Luontoliikunta	12
3.2 Liikunnan talous ja resurssit	12
3.2.1 Avustukset	12
3.2.2 Käyttömaksut	13
3.2.3 Henkilöstö	14
3.2.4 Liikunnan taloudelliset resurssit	14
3.3 Liikuntaa järjestävät tahot Suomussalmella	15
3.3.1 Urheiluseurat	15
3.3.2 Kunnalliset liikuntapalvelut	17
3.3.3 Muut liikunnan järjestäjät	20
3.4 Liikuntamatkailu	22
4 ARVOT, TOIMINTA-AJATUS JA STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT	23
4.1 Toimintaympäristön muutokset strategiakaudella	24
4.2 Tavoitteet strategiikaudelle	25
4.3 Toimenpiteet strategiikaudella	25
4.3.1 Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänkulun ajan	25
4.3.2 Hyvät liikuntapaikat	26
4.3.3 Liikuntamatkailun edistäminen	27
4.3.4 Liikuntapalvelut ja yhteistoiminta	28
4.3.5 Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen	29
5 LIIKUNTASTRATEGIAN SEURANTA JA ARVIOINTI	30
LÄHTEET	31
LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Suomussalmi on 8 800 asukkaan kunta Ylä-Kainuussa. Kunnan toiminta-ajatuksen mukaan Suomussalmella järjestetään laadukkaita kuntalaisten hyvinvointia tukevia palveluja. Sivistyspalveluiden tehtävänä on hyvien edellytysten luominen vapaa-ajan harrastustoiminnalle. Suomussalmen kunnan ja sivistyspalveluiden toiminta-ajatuksella sekä liikuntalain suositukset ovat antaneet suuntaa liikuntapalveluiden toiminta-ajatukselle. Liikuntapalvelut luovat edellytykset kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukee kansalaistoimintaa, tarjoaa liikuntapaikkoja sekä järjestää liikuntaa unohtamatta erityisryhmiä.

Liikuntastrategia on suunnitelma, jossa kartoitetaan kunnan liikunnan nykytila sekä asetetaan tavoitteet ja painotukset kunnassa harrastettavalle liikunnalle tulevaisuudessa.

Suomussalmen kunnan liikuntastrategian laadinta aloitettiin vuonna 2011, jolloin sivistyslautakunta nimesi strategiatyöryhmän. Työryhmässä olivat edustettuina varhaiskasvatuksesta Birgitta Vikholm, perusopetuksesta Tiia Hietaniemi, teknisistä palveluista Antti Westersund, liikuntapalveluista Pirjo Neuvonen, sote-kuntayhtymästä Jouni Pyykkönen sekä sivistyslautakunnan edustajana 9/2013 saakka Jukka Heikkinen ja 9/2013 alkaen Seija Kela. Kianta-Opiston rehtori Leena Manner on myös osallistunut aktiivisesti strategiatyöryhmän työhön keväällä 2014. Strategian pohjaksi tietoja kerättiin kahdella lomakkeella, joista toinen lähetettiin liikunnan järjestäjille ja toiseen vastasivat liikunnan harrastajat kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa.

Strategiatyöryhmä koordinoi ja pohti strategialinjauksia ja strategiatyön sisältöjä. Työryhmä antoi lausuntoja kyselylomakkeiden ja strategia-asiakirjan sisällöstä, osallistui kuntalaisten kuulemistilaisuuksiin ja toi arvokasta osaamistaan työryhmän työskentelyyn. Työryhmän jäsenet laativat SWOT-analyysin ja asettivat tavoitteet ja toimenpiteet strategiakaudelle.

2 LÄHTÖKOHDAT

Kunnallisen liikuntatoimen tavoitteena on aktivoida asukkaita liikkumaan ja harrastamaan liikuntaa sen eri muodoissa. **Kuntalain 1 §:n** mukaan kuntien on pyrittävä edistämään asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä alueellaan. Liikunnalla on selkeä yhteys ihmisten työkykyyn, terveyteen ja sitä kautta koko yhteiskunnan hyvinvointiin. Liikunnalla katsotaan olevan myös merkittävä rooli kuntalaisten työkyvyn ja terveyden ylläpidossa.

Liikuntalain tarkoituksena on sen ensimmäisen pykälän mukaan edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi lain tarkoituksena on liikunnan avulla edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävää kehitystä.

Liikuntalain mukaan liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Kunnan rooli on edellytysten luominen kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät.

Liikuntalakia uudistetaan vuoden 2014 aikana ja lakiesityksen mukaan kuntien tehtävät eivät tule oleellisesti muuttumaan.

Eri ministeriöt ovat vuonna 2010 laatineet yhdessä kuntaliiton kanssa **suositukset liikunnan edistämiseksi** kunnissa. Näiden suositusten tarkoituksena on kannustaa kuntia tekemään liikunnasta keskeinen strateginen valinta. Lisäksi kunnille tarjotaan ideoita edellytysten lumiseksi etenkin terveyttä edistävään liikuntaan. Parhaisiin tuloksiin päästään kuntajohdon sitoutumisella ja eri hallinnonalojen yhteistyöllä.

Kunnan rooli liikunnan olosuhteiden kehittäjänä on kiistaton. Kunta voi jo maankäytön suunnittelulla varmistaa viheralueiden ja –reittien sekä kevyenliikenteen väylien katkeamattoman kokonaisuuden asuinalueelta toiselle. Asuinalueiden sisälle sijoitettavat lähiliikuntapaikat madaltavat kynnystä liikkumiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010:3, 18.)

Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallisen **toimenpidesuunnitelman** 2020 linjausten mukaan kävellen ja pyöräillen tapahtuvaa liikkumista nostetaan 20 % vuoden 2005 tasosta. Liikku-

misvalintojen kannalta on tärkeää, että maankäyttöratkaisuissa sekä palveluverkon kehittämisessä otetaan aina huomioon muutosten vaikutukset kävelyyn ja pyöräilyyn.

Asuinympäristöjä tulee kehittää siten, että ne houkuttelevat liikkumaan jalan ja pyörällä. Hyvä jalankulkuympäristö on viihtyisä, kiinnostava, turvallinen ja esteetön.

Terveyden edistäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat laatineet uudet terveyttä edistävän liikunnan linjaukset, jotka ulottuvat vuoteen 2020. Linjaukset sisältävät terveyttä edistävän liikunnan toimenpideohjelman. Linjausten visio vuoteen 2020 on, että suomalaiset liikkuvat enemmän ja istuvat vähemmän koko elämänsä aikana. Vision keskeisiä näkökulmia liikunnan kannalta ovat: ” 1) Liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden merkitys ymmärretään yksilön ja yhteiskunnan terveyden, hyvinvoinnin ja kilpailukykyyn perusedellytyksenä. 2) Eri hallinnonaloilla ja organisaatioissa luodaan mahdollisuudet fyysisesti aktiiviseen elämään. 3) Fyysisen aktiivisuuden edistäminen perustuu sidosryhmien välisiin kumppanuuksiin, toimiviin rakenteisiin ja hyvään johtamiseen. 4) Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tekijät tunnistetaan ja niihin vaikutetaan tehokkaasti. 5) Yksilöt tarttuvat parantuneisiin mahdollisuuksiin lisätä jokapäiväistä liikettä.”

Terveysliikunnan edistämiseksi pyritään vaikuttamaan yksilön elämäntapaan. Mikä tahansa riittävän helppo ja matalaintensiivinen perus- tai arkiliikunta kelpaa terveysliikunnaksi kun liikunnallisesti passiivinen, liikkumattomuuden vuoksi sairastumisen riskiryhmässä oleva tai jo sairastunut henkilö saadaan liikunnan säännölliseksi harrastajaksi. (Savola ym. 2010. 15–16.) Terveysliikunnan tunnuspiirteitä ovat säännöllisyys, kohtuukuormitus ja jatkuvuus (Suomen Kuntoliikuntaliitto 2011, 11).

Suomussalmen kunnan hyvinvointikertomuksessa onkin liikunnalla keskeinen rooli.

3 NYKYTILAN KARTOITUS

Suomussalmen kunnan liikunnan nykytilaa kartoitettiin SWOT–nelikenttäänalyysillä järjestöille ja kyläyhdistyksille lähetetyssä kyselyssä, kuntalaisten ja urheiluseurojen kuulemistilaisuuksissa sekä strategiatyöryhmässä. SWOT-analyysia käytetään kehittämishankkeiden sisäisten vahvuuksien ja heikkouksien sekä ulkoisten mahdollisuuksien ja uhkien tarkasteluun.

<p>VAHVUUDET/Strengths</p> <ul style="list-style-type: none"> * hyvät liikunnan suorituspaikat * liikuntapaikkojen sijainti ja riittävyys * monipuolinen lajitarjonta * liikuntapaikkojen hyvä hoito * vireä kolmas sektori * paljon liikunnan harrastajia * vireät ja pätevät ohjaajat * kohtuuhintaisuus * talkootoiminta * hyvin toimivat palvelut * luonto, puhtaus, neljä vuodenaikaa * koulujen kerhotoiminta 	<p>HEIKKOUEDET/Weaknesses</p> <ul style="list-style-type: none"> * liikuntapalveluiden saavutettavuus ei ole tasapuolista (pitkät etäisyydet, huonot kulkuyhteydet) * vaikeus saada nuoria liikkumaan * valmentajien puute etenkin yksilölajeissa * suorituspaikkojen kunto * kesätauot * vaikeus saavuttaa niitä, jotka todella tarvitsevat liikuntaa * sivukylien liikuntamahdollisuudet heikot * joustamattomuus liikuntapaikkojen ja -välineiden käytössä * sivukylien autioituminen * väestörakenne (vähän nuoria, paljon ikään-tyneitä) * ohjaajien vanheneminen ja puute
<p>MAHDOLLISUUDET/Opportunities</p> <ul style="list-style-type: none"> * yhteistyön tiivistäminen ja kehittäminen * koulutetut ohjaajat * mainonnan ja tiedotuksen lisääminen * ala-asteikäisten nuorten motivointi liikunnan harrastamiseen * liikuntamatkailu * Venäjän läheisyys * ympäristö, luonto, puhtaus * neljä vuodenaikaa * etäohjauksen kehittäminen 	<p>UHAT/Threats</p> <ul style="list-style-type: none"> * talouden kiristyminen * ilmastonmuutos * ohjaajien saatavuuden väheneminen * sivukylien kiinteistöjen myynti * kustannusten nousu * ikäluokkien pieneneminen ja väen väheneminen * väestön ikääntyminen * kilpailevat harrastukset (tietokoneet, pelit)

Taulukko 1. SWOT–analyysi Suomussalmen kunnan liikuntapalveluista

3.1 Liikuntapaikat ja niiden käyttö

Suomussalmella on hyvät ja monipuoliset liikunnan harrastusmahdollisuudet. Liikuntapaikkoja rakennettiin 1980-luvun lopulla useita: liikuntahalli, urheilukenttä ja Kiannon Kuohut -kylpylä. Seuraavien vuosikymmenten aikana liikuntarakentaminen on ollut pienimuotoisempaa. On rakennettu pääasiassa kunnan omin varoin valaistuja hiihtolatuja, retkeilyreittejä, luistelualueita ja lähiliikuntapaikkoja.

Liikuntapaikkojen peruskorjaus alkoi vuonna 2012 Kiannon Kuohut -kylpylän saneerauksella. Liikuntahallin katto uusittiin vuotta myöhemmin ja vuonna 2014 on vuorossa urheilukentän pinnoitteen uusiminen. Liikuntahallin peruskorjaus on sijoitettu kuntasuunnitelmassa vuoteen 2016.

3.1.1 Sisäliikuntapaikat

Kiannon Kuohut -virkistyskylpylä ja kuntosali

Kunnan matkailullisesti merkittävin liikuntalaitos on Kiannon Kuohut virkistyskylpylä. Kunnassa ei ole muuta uimahallia, joten kylpylän ensisijainen tehtävä on kuntalaisten uimaopetuksen ja vesiliikunnan mahdollistaminen. Kylpylä on nimensä mukaisesti myös virkistys- ja rentoutumispaikka, joten matkailullinen näkökulma on voimakkaasti esillä markkinoinnissa ja kylpylän toimintojen kehittämisessä. Kylpylässä järjestetään monipuolista ohjaustoimintaa, kuten lasten uimakoulut, vauva-, tenava- ja perheuinti, vesijumppa- ja vesijuoksuryhmät sekä ohjattua kuntosalitoimintaa ja sisäliikuntaa, kuten sisäpyöräily- ja kahvakuularyhmiä. Kylpylän kuntosali uudistettiin remontin yhteydessä ja salin laitekanta yhdenmukaistettiin hankkimalla lisää monipuolisia Tecnogym – laitteita, joihin asennettiin henkilökohtaisen kuntosaliohjelman mahdollistava Wellness – järjestelmä. Kuntosalilla on mahdollisuus myös juoksumatto- ja lihasvoimatestien tekoon sekä kehon koostumusmittaukseen.

Liikuntahalli ja koulujen liikuntasalit

Suomussalmen liikuntahalli rakennettiin vuonna 1987. Liikuntahalli toimii päivisin Ruukinkankaan koulun ja Suomussalmen lukion liikuntasalina. Iltaisin ja viikonloppuisin kolmeen lohkoon jaettavan salin täyttävät urheiluseurojen ja yhdistysten palloilu- ja liikuntaryhmät. Liikuntahallilla ovat myös kuntonyrkkeilijöiden ja seinäkiipeilijöiden harjoituspaikat. Liikuntahalli ei yksin riitä tyydyttämään liikunnanharrastajien tarpeita, joten myös koulujen liikuntasalit ovat ahkerassa käytössä. Taajamien alueella ovat Kirkonkylän koulun, Ruukinkankaan koulun, Taivalalasen koulun ja Siikarannan ammattioppilaitoksen sali päivittäisessä liikuntakäytössä. Alvarin sali palvelee tanssi- ja liikuntaryhmiä kolmena päivänä viikossa. Lavatanssiryhmät kokoontuvat työväentalolla.

Suosituin sisäliikuntalaji on lentopallo, jota pelataan talvikaudella 2013–2014 viikoittain 35,75 tuntia. Erilaiset voimistelu-, kuntojumppa-, zumba- ja tanssiryhmät tulevat toiseksi suosituimpana 22 viikkotunnillaan.

Urheiluampujien sisäharjoitustilat siirrettiin vuoden 2014 alussa Siikarantaan KAO:n tiloihin. Syksyllä 2013 urheiluampujien harjoitusvuoroja oli 16 tuntia viikossa ja salibandyn/sählyn harjoituksia liki 12 viikkotuntia.

Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1) on yhteenveto ohjattujen sisäliikuntaryhmien viikoittaisista tuntimääristä lukukaudella 2013–2014. Tiedot on kerätty liikuntahallin ja liikuntasalien varaustiedoista.

Taulukko 1. Ohjatut sisäliikuntaryhmät lukuvuonna 2013–2014

liikuntalaji	eri ryhmiä / viikko	tuntimäärä / viikko	%
lentopallo	24	35,75	23,6
kuntojumppa, voimistelu, tanssi	19	22	14,5
urheiluammunta	7	16	10,5
salibandy / sähly	9	11,75	7,7
jalkapallo	6	10	6,6
karate	4	8	5,3
yleisurheilu	4	6,5	4,3
sulkapallo	6	6,5	4,3

yleinen palloilu/ perhe- vuoro	4	5,5	3,6
kuntosali (ohjattu)	4	4,75	3,1
kahvakuula	5	4	2,6
sisäpyöräily-kahvakuula	4	4	2,6
sisäpyöräily	3	3	2,0
erityisliikunta	4	4,5	3,0
kuntonyrkkeily	2	2,5	1,7
seinäkiipeily	1	1,5	1,0
koripallo	1	1,5	1,0
nassikkapaini	1	1	0,7
koulun yleiskerhot	2	2	1,3
lajikokeilu	1	1	0,7
	111	151,75	100,0

Jäähalli

Jääurheilu on Suomussalmella erittäin suosittua. Vuonna 1993 rakennettu jäähalli toimii Suomussalmen Palloseuran kotihallina. Sen omistaa Suomussalmen Jäähalli -osakeyhtiö, jossa on osakkaina 448 kuntalaista ja 55 yhteisöä. Jäähallin viikoittainen käyttö on keskimäärin 32 tuntia, josta koulujen osuus on noin 7 viikkotuntia.

Golfsimulaattori

Kylpylän kiinteistössä toimii Hungryland Oy:n ylläpitämä golfsimulaattori, joka mahdollistaa golfin lyöntien harjoittelun. Harjoitusvuoroja voi varata kylpylän lippukassalta kylpylän aukioloaikoina.

3.1.2 Ulkoliikuntapaikat

Ruukinkankaan urheilukenttä

Ruukinkankaan urheilukenttä valmistui vuonna 1987. Kentällä on monipuoliset yleisurheilun suorituspaikat. Novotan-pinnoite on kaikilla juoksuradoilla sekä hyppy- ja heittopaikoilla. Keskikentällä on luonnonnurmi, joka mahdollistaa jalkapalloilijoille hyvät harjoittelu- ja kil-

pailuolosuhteet. Avokatsomossa on tilaa noin 500 katsojalle. Kentän pinnoitteen kunto on huono, joten sen kunnostamiseen on varattu määräraha vuoden 2014 talousarvioon.

Pallokentät ja luistelualueet

Monet pallokentät jäädytetään talvisin luistelualueiksi, joten niiden tarkastelu saman otsakkeen alla on paikallaan. Pitämän pallokenttä sijaitsee Taivalalasen koulun vieressä ja se on kesäisin vilkkaassa pesäpallokäytössä. Kenttä toimii Suomussalmen Rastin pesäpalloilijoiden kotikenttänä.

Kunnossapidettäviä pienkenttiä on taajamissa kolme: Kirkonkylä, Ruukinkangas ja Kirkkopuisto. Ruukinkankaan koulun pihalle rakennettiin uusi hiekkatekonurmi kesällä 2013. Kenttä monipuolistaa koulujen liikuntatuntien ja seurojen palloilulajien harrastusmahdollisuuksia. Koulun pihalla on entuudestaan monitoimiareena, jolla voi pelata eri palloilulajeja. Jätkänpuiston uimarannalla on mahdollisuus beachvolleyn pelaamiseen.

Talvisin osa pallokentistä jäädytetään jääkiekkoilijoita ja luistelijoita varten. Taajamissa on yhteensä kolme jääkiekkokaukaloa: Kirkkopuisto, Pitämä ja Kirkonkylä. Ylläpidettäviä luistelualueita on viisi.

Matkaluistelu on rantautunut myös Suomussalmelle. Luistelurata jäädytettiin muutaman kerran Valkeisen lammelle, mutta jään päälle noussut vesi hankaloitti jäädytystä. Vuodesta 2013 alkaen Kiantajärven rannalle Ruomasianpuistoon on avattu puistoluistelurata, joka on pituudeltaan 1,75 kilometriä.

Haverisen hiihtokeskus ja hiihtoladut

Haverisen hiihtokeskuksessa ovat ampumahiihdon suorituspaikat sekä monipuolinen latuverkosto. Ampumahiihdon kilpailutoiminta oli aktiivista vielä 90-luvulla, jolloin Suomussalmen Rasti järjesti viimeisen ampumahiihdon Kianta-cupin. Suomussalmen Rastin hiihtojaosto järjestää edelleen seuran ja alueen hiihtokilpailuja.

Suomussalmen kunnan alueella on yhteensä 200 kilometriä hiihtolatuja. Taajamassa latuja on yhteensä 70 kilometriä, josta valaistuja 15 kilometriä. Haja-asutusalueella on kunnostettuja hiihtolatuja 130 kilometriä, josta valaistuja 10 kilometriä. Kahdella ladulla on mahdollisuus

koirahiihtoon. Monet hiihtoladut toimivat kesäisin lenkkeilypolkuina ja pururatoja on yhteensä 20 kilometriä. Kansanhiihtosuorituksia kirjattiin kaudella 2012–2013 yhteensä 13 940.

Muut liikuntapaikat

1. Ampumaradat

Suomussalmen Urheiluamput ry:n omistuksessa ovat Haverisen alueella sijaitsevat haulikkorata, pienoiskiväärirata ja pistoolirata. Aittokosken practical-radalla järjestetään vuosittain kansainvälisiä ampumaleirejä.

Lisäksi kunnan alueella on useita metsästysseurojen ampumaratoja, joista muutamilla järjestetään hirvenhiihtokisoja vuosittain.

2. Autourheilu

Suomussalmen Urheiluautoilijat järjestivät vuonna 2012 Aittokosken jokamiesradalla 150 harjoituskertaa sekä kahdet JM-kisat.

3. Frisbeegolf

Kunnan keskustassa, Jätkänpuistossa sijaitseva 9-väyläinen frisbeegolf-rata on saanut etenkin nuorison liikkeelle.

4. Hevosurheilu

Suomussalmella on mahdollisuus raviurheiluun Suomussalmen Raviradalla. Kuivasalmen talli Karhulanvaaralla ja Väinölän talli Pyykkölässä antavat ratsastuksen ope- tusta. Haukiperän talli toimii Kainuun Kopse ry:n jäsentallina.

5. Kevyenliikenteen väylät, pyöräilyreitit

Suomussalmen kunnan alueella on kevyenliikenteen väyliä noin 25 kilometriä ja hyvin pyöräilyyn soveltuvia, päällystettyjä kaavateitä 58 kilometriä.

Suomussalmella on yksi maastopyöräilyreitti Kiannon Kuohuista Ukkohallaan.

6. Lähiliikuntapaikat

Koululaisten koulupäivän aikaiset liikkumismahdollisuudet on turvattu. Toimivien koulujen välittömässä läheisyydessä ovat pallokentät, hiihtoladut ja luistelalueet. Vä- lituntiliikuntaan on panostettu rakentamalla koulupihalle oppilaita aktivoivia telineitä

ja keinoja. Ruukinkankaan koulun pihalla on lisäksi kuntoiluvälineitä ja monitoimiareena.

Kaikilla taajaman asuinalueilla on lasten leikkikenttä, joista muutamilla on keinujen ja telineiden lisäksi mahdollisuus mm. lentopallon pelaamiseen.

Suomussalmen keskustassa, kylpylän vieressä on kaikenikäisille tarkoitettu leikki- ja liikuntapuisto Humula.

7. Moottorikelkkaurat

Suomussalmella on kelkkauria noin 550 kilometriä, joista koneellisesti kunnossapidettäviä noin 350 kilometriä. Reittien varrella on tauko- ja tulentekopaikkoja, joissa voi nauttia pientä välipalaa nuotiokahvin kera. Uralupia voi ostaa Metsähallitukselta.

8. Suunnistus

Suomussalmen kunnan alueelta on valmistettu lukuisia suunnistuskarttoja. Suurin osa kilpakartoista on valmistunut Kainuun Rastiviikon tarpeisiin ja jäänyt Suomussalmen Rastin iltarastikäyttöön. Lähialuekartat ja koulujen lähimaastoista valmistetut opetuskartat kaipaavat päivitystä.

9. Tenniskentät

Kirkkopuistossa on kesäisin kolme tenniskenttää ja Kirkonkylällä yksi tenniskenttä veloituksetta kuntalaisten käytössä.

10. Uimarannat

Kunnan ylläpitämiä uimarantoja on yhteensä seitsemän kappaletta. Suosituin on Jätkänpuiston uimaranta keskustassa Kiantajärven rannalla. Uimarantojen varustukseen kuuluvat pukukopit, roskakorit ja pelastusrenkaat. Jätkänpuistossa ja Mannilan rannassa ovat lisäksi kuivakäymälät.

11. Venepaikat, satamat

Suomussalmen kuntataajamissa on kaksi satamaa: Jätkänpuisto Ämmänsaarella ja Harakanranta Kirkonkylällä. Venerantoja ja veneenlaskupaikkoja on kymmeniä eri puolilla pitäjää.

3.1.3 Luontoliikunta

Kunnan alueella on useita retkeilypolkuja ja -reittejä, joiden kunnossapito hoidetaan joko kunnan tai metsähallituksen toimesta. Lähellä kuntakeskusta sijaitsevien Seitenahvenisen polkujen (3,4 km) ja virkistyskalastusalueen lisäksi käytössä ovat muun muassa Varisjärven-Saarijärven retkeilyreitti (35 km), Pesiön retkeilypolku (8 km), Säynäjäsuon luontopolku (9 km), Jumalissärkkien polku (9,4 km) sekä Raatteen polut (3 km). Kunnan pohjoisosassa sijaitseva, vuonna 1979 perustettu Hossan retkeilyalue valittiin vuoden 2011 valtakunnalliseksi retkikohteeksi. Hossan alueella on hyvät mahdollisuudet patikointiin, pyöräilyyn, retkeilyyn, melontaan, soutuun, murtomaahiihtoon, kalastukseen ja urheilusukellukseen.

Metsähallituksen ylläpitämä Itärajan retkeilyreitti on haara Kuhmon suunnasta tulevalle UKK-retkeilyreitille. 165 kilometrin mittainen Itärajan retkeilyreitti kulkee kunnan itäosassa lähellä Venäjän rajaa Kuivajärveltä Hossaan. Reitin varrella on useita nuotiopaikkoja ja laavuja.

Suomussalmen kunnan pinta-alasta on vesistöjä noin 10 %. Kiantajärven ja Vuokkijärven lisäksi kunnan alueella on lukuisia pieniä järviä, lampia ja jokia, mikä antaa hyvät lähtökohdat mm. melonnan ja veneilyn harrastamiseen.

Merkittäviä melontareittejä on kuusi (6).

- Peranka-Hossa 56 km Hossa – Juntusranta 37 km
- Julma-Ölkky-Hossa 35 km Karttimojoki 15 km
- Iijärvi – Hossa 24 km Ylivuokki 21 km

3.2 Liikunnan talous ja resurssit

3.2.1 Avustukset

Kunnan sivistyslautakunta jakaa avustuksia urheiluseurojen toiminnan tukemiseen. Sivistyslautakunnan hyväksymien jakokriteerien mukaan perusavustuksia voivat hakea kaikki kunnan

alueella toimivat rekisteröidyt urheiluseurat sekä valtioneuvoston päätöksiin perustuvat vammaisjärjestöjen rekisteröidyt paikallisyhdistykset. Vuonna 2013 jaettiin perusavustuksia 27 000 euroa seitsemälle seuralle ja yhdistykselle.

Suomussalmen kunta on poistanut käyttömaksut urheiluseurojen harjoitus- ja kilpailuvuoroilta ja vastaavasti urheiluseurojen kohdeavustus poistettiin vuonna 2013. Näin ollen kaikki kunnan liikuntapaikat, lukuun ottamatta kylpylää ja kuntosalia, ovat urheiluseuroille maksuttomia. Koska jäähalli ei ole kunnan omistuksessa, jääkiekkoilijat joutuvat maksamaan jäähallin käytöstä.

Kunnan liikuntapalvelut tukee nuorten jääurheilun harrastamista ja maksaa Suomussalmen Palloseuran jääkiekkojunioreiden jäähallivuoroja vuosittain 30 000 eurolla. Lisäksi perusopetus käyttää koululaisten jäävuorojen ostamiseen 17 000 euroa vuosittain.

Seura-avustuksen jakokriteereitä tullaan edelleen muuttamaan vuonna 2014 ja painotuksia siirtämään enemmän lasten ja nuorten urheiluun. Näissä muutoksissa otetaan huomioon vuoden 2015 alussa voimaan astuvat liikuntalain muutokset.

Sivistyslautakunta jakaa vuosittain stipendejä vähintään SM-kilpailuissa mitalisijalle yltäneille yleisen ja nuorten sarjojen urheilijoille. Myös erityisurheilijat huomioidaan.

3.2.2 Käyttömaksut

Sivistyslautakunnan päätöksen mukaisesti liikunnan käyttömaksut pidetään mahdollisimman edullisina etenkin lasten ja nuorten, eläkeläisten, työttömien sekä urheiluseurojen vuoroilla.

Paikallisten urheiluseurojen ohjatuista vuoroista ja kilpailuista ei peritä maksua liikuntahallin, koulujen liikuntasalien eikä ulkoliikuntapaikkojen käytöstä.

Kylpylän maksut ovat aikuisten maksuja edullisempia lapsille, opiskelijoille, työttömille, varusmiehille sekä eläkeläisille. Myös erilaisten sarja- ja kausikorttien käyttäjät saavat tuntuvan edun.

3.2.3 Henkilöstö

Kunnan liikuntapalveluissa työskentelee seitsemän työntekijää, joiden esimiehenä toimii liikuntasihteerit. Erityisliikunnanohjaaja työskentelee sekä Kianta-Opistossa että liikuntapalveluissa. Erityisliikunnanohjaaja vastaa erityisliikunnan suunnittelusta ja ohjaamisesta, liikunta-neuvonnasta sekä yhteydenpidosta eri vammais- ja eläkeläisjärjestöihin. Kylpylän kolme uinninohjaajaa vastaavat uinninvalvonnasta, uimaopetuksesta sekä allas- ja kuntosaliryhmien ohjaamisesta. Liikuntapalveluiden kolmesta palvelusihteeristä kaksi toimii kylpylän lippukassan ja kahvion hoitajina ja yksi osa-aikaisena liikuntatoimiston palvelusihteerinä. Vakituisten työntekijöiden lisäksi kylpylän uinninvalvontaan ja kahvioon palkataan vuosittain 3-4 työntekijää palkkatuella. Liikuntapalveluiden toiminnan tavoitteet määritellään vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä.

Kunnan teknisissä palveluissa työskentelee ulkoliikuntapaikkojen kunnossapidossa neljä liikuntapaikkojen hoitajaa sekä osa-aikainen työnjohtaja. Tekniset palvelut hoitaa myös sisäliikuntapaikkojen siivous- ja laitosmiestehtävät. Kylpylässä työskentelee kaksi vakituista laitostyöntekijää ja kolme siivoojaa sekä liikuntahallissa yksi siivooja. Liikuntahallin laitostyöntekijät on sisällytetty koulukeskuksen laitostyöntekijöihin.

3.2.4 Liikunnan taloudelliset resurssit

Suomussalmen kunnan liikuntatoimen kokonaismenot vuonna 2010 olivat 1 352 011 euroa eli 147,66 euroa/asukas. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun kuntien keskiarvo kaupunkimaisissa kunnissa oli 148,44 euroa. Myös liikuntapaikkojen käyttökustannukset olivat lähellä alueen keskiarvoa. Suomussalmella käytettiin rahaa liikuntapaikkojen käyttökustannuksiin 85,72 euroa/asukas, alueen keskiarvon ollessa kaupunkimaisissa kunnissa 84,59 euroa. Palkka- ja henkilöstömenojen osalta ylitämme reilusti alueen keskiarvon. Suomussalmella käytettiin liikuntatoimen palkka- ja henkilöstömenoihin 44,07 euroa/asukas, alueen keskiarvon ollessa keskimäärin 20 euroa/asukas. (Pohjois-Pohjanmaan ELY, 2011)

Vuodelle 2014 liikuntapalveluiden budjetoidut toimintamenot ovat 1 251 000 euroa ja toimintatuotot 436 000 euroa. Ulkoliikuntapaikkojen kunnossapitoon on varattu 293 500 euroa.

3.3 Liikuntaa järjestävät tahot Suomussalmella

3.3.1 Urheiluseurat

Urheiluseuratoiminta on keskittynyt Suomussalmella seitsemälle (7) urheiluseuralle. Näistä Suomussalmen Palloseura ja Suomussalmen Rasti ovat pitäjän vahvoja yleisseuroja. Niiden lajikirjo kattaa niin perinteisiä yksilölajeja, useita joukkuelajeja kuin vasta paikkakunnalle rantauntuneita lajejakin, kuten frisbeegolf. Suuret seurat pystyvät yhdistämään hallintoaan ja ohjaamaan resursseja varsinaisen liikuntatoiminnan järjestämiseen. Suomussalmen kunta pitää tilastoa kunnan alueella toimivista urheiluseuroista. Urheiluseurojen toiminta on merkittävää, sillä vuonna 2012 Suomussalmella toimivat urheiluseurat järjestivät yli 6 100 harjoitus- ja kuntoliikuntatilaisuutta, joiden osallistujamäärä oli huikat 36 156.

Suomussalmelaisissa urheiluseuroissa on mahdollisuus harrastaa liki kahtakymmentä eri liikuntalajia. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 2) on yhteenveto Suomussalmella toimivista urheiluseuroista ja niissä harrastettavista lajeista. Taulukossa on lisäksi seuran jäsenmäärä, ohjattujen harjoitusten ja kuntoliikuntatilaisuuksien sekä niihin osallistuneiden määrät sekä seuran saama kunnan liikunta-avustus vuonna 2013. Tiedot on poimittu vuonna 2013 kunnan liikunta-avustuksia hakeneiden urheiluseurojen avustushakemuksista. Jäsenmäärä on vuoden 2012 maksaneet jäsenet.

Taulukko 2. Yhteenveto seurojen toiminnasta vuodelta 2012.

<i>Urheiluseura</i>	<i>jäsenmäärä v. 2013</i>	<i>lajit/jaostot</i>	<i>harjoitus- ja kuntoliikunta-til. v. 2012</i>	<i>käyntikerrat v. 2012</i>	<i>kunnan avustus €/v. 2013</i>
Suomussalmen Palloseura ry. SuPS	436	jalkapallo jäähkiekko lentopallo salibandy	236 869 464 12	3 750 11 451 4 746 85	12 151,00
Suomussalmen Rasti ry.	457	ampumahiihto frisbeegolf hiihto karate kiipeily naisvoimistelu pesäpallo suunnistus yleisurheilu	10 15 806 236 47 351 316 33 48	30 71 226 1 509 72 6 464 4 180 1 050 598	9 416,00
Suomussalmen Samoojat ry.	180	Suomen ladun toimintaa, kuten melontaa, pyöräilyä, hiihtoa ja retkeilyä	28	116	350
Suomussalmen Urheiluampujat ry., SUA	350	ampumaurheilu; haulikko, pistooli, kivääri ja practical	2149	847	3 635,00
Suomussalmen Urheiluautoilijat ry.	48	autourheilu	18	150	272
Suomussalmen Vastus ry. Suo-Va	22	yleisurheilu	522	811	926
Perukan Pojat ry.		lentopallo			eivät ole hakenneet avustuksia
yht.	1 493		6 160	36 156	26 750,00

3.3.2 Kunnalliset liikuntapalvelut

Liikuntapalvelut

Kunnan liikuntapalvelut on aktiivinen ohjatun liikunnan järjestäjä. Vuonna 2011 liikuntapalvelut järjesti 1 245 liikuntakertaa, joissa oli liki 16 500 osallistujaa.

Liikuntapalveluiden ja Kianta-Opiston yhteistyötä on tiivistetty. Tämän myötä vuonna 2013 liikuntapalveluiden tuottamisessa tehtiin rakenteellinen muutos siirtämällä kaikki liikuntapalveluiden saliryhmät Kianta-Opiston järjestämiksi. Kianta-Opisto ostaa liikuntapalveluilta noin 750 ohjaustuntia lukukaudella 2013–2014. Liikuntapalvelut vastaa edelleen uimaopetuksesta, vesiliikuntaryhmistä, liikuntaneuvonnasta ja liikuntatapahtumien järjestämisestä.

Liikuntapalveluiden käyttäjien tilastointi on mahdollista pääsymaksullisissa liikuntatiloissa, kuten kylpylä ja kuntosali. Kylpylän kokonaiskävijämäärä vuonna 2011 oli 53 255 ja kuntosalin kävijämäärä 20 842. Kylpylän saneeraus alkoi kesäkuussa 2012, joten seuraava verrannollinen kävijämäärätilasto saadaan vasta vuodelta 2014. Kylpylän kävijöistä lapsia ja opiskelijoita oli 15 293 eli 28,7 prosenttia, eläkeläisiä 11 665 (21,9 %) ja aikuisia liki puolet 26 297 (49,4 %). Ulkomaalaisia näistä kävijöistä oli 3 360 (6,3 %) ja hotellin kautta tulevia matkailijoita 7 373 (13,8 %). Kuntosalin käyttäjiä ei ole eritelty sukupuolen tai iän mukaan.

Kianta-Opisto

Kansalaisopistotoiminta on vireää ja Kianta-Opiston kurssivalikoimassa liikunta on hyvin merkittävässä roolissa. Kaudella 2012–2013 järjestettiin yhteensä 33 eri liikuntakurssia 15 toimintapisteessä. Suosituimmat liikuntaryhmät olivat erilaiset kuntojumppa- ja voimisteluryhmät, lavatanssit ja sisäpyöräily. Käyntikertojen määrää ei ole tilastoitu. (Taulukko 3)

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelut/Etsivä nuorisotyö järjestää yksilöllistä liikunnanohjausta ja opastaa liikuntaharrastuksen löytymiseen.

Taulukko 3. Kianta-Opiston ja liikuntapalveluiden liikuntatarjonta

kansalaisopisto, lv. 2012–2013	kokoontumis- kerrat	osallistujat (eri henkilöi- tä)
lasten tanssiryhmät	20	30
baletin alkeet kaikenikäisille	10	15
senioritanssi	26	37
itämainen tanssi	56	60
lavatanssit	40	209
kuntojumppa-kehonhuolto	131	205
perhejumppa	26	18
ikäntyvien voimistelu	103	156
asahi	32	45
kuntonyrkeily	77	82
lentopallo-sähly	21	19
sisäpyöräily	80	95
kuntosalin starttikurssi	11	12
liikunnanohjausta yrittäjille	12	35
jooga	24	48
shindo	26	40
	695	1106

liikuntapalvelut, v. 2011	kokoontumis- kerrat	käyntikerrat
Circuit Training	62	857
eläkeläisten lentopallo	29	261
erityisryhmien liikunta	192	1824
kuntosaliryhmät	79	1088
kahvakuularyhmät	107	1180
muut liikuntaryhmät	26	161
salijummat eläkeläisille	53	700
sisäpyöräily/kahvakuula	14	40
sisäpyöräily	31	167
uimakoulut, koul. uimaopetus	276	4310
uintikerhot	20	390
vauvauinti	31	560
vesijumppa, vesijuoksu	325	4868
	1245	16406

Perusopetus

Perusopetus järjestää koululiikunnan lisäksi koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhoja, koulujen liikuntakerhoja sekä kannustaa koululaisia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Lukuvuodella 2012–2013 kunnan alueella toimi 13 koulujen liikuntakerhoa. Suosituimmat kerhot olivat 1-3 luokkien painikerho, 6 luokan lentopallokerho ja Kirkonkylän koulun liikuntakerho.

Koululaisten omaehtoista liikuntaa on aktivoitu mm Päivi-hankkeen (Päivittäisestä liikunnasta elämäntavaksi) avulla. Hankerahoituksen avulla on koulutettu välituntiohjaajia sekä aamu- että iltapäiväohjaajia, pidetty liikunnallisia vanhempainiltoja sekä hankittu välituntiliikuntavälineistöä. Tavoitteena on myös pitkän liikuntavälitunnin käyttöön otto kaikille kouluille. Liikuntapalveluiden koordinoimassa hankkeessa ovat olleet mukana perusopetus ja varhaiskasvatus.

Taulukko 4. Koulujen liikuntakerhot lukukaudella 2012–2013.

laji	paikka	tunnit	osallistujat ca.
frisbeegolf 4-9 lk	Ruukinkankaan koulu	10	5
futsal 5- 7 lk	Ruukinkankaan koulu	8,75	5
jääpelit	Ruukinkankaan koulu	15,5	7
kuntosali 8-9 lk tytöt	kuntosali	4,5	5
lentopallo 3-4 lk	Taivalalasen koulu	11	7
lentopallo 5 lk	Ruukinkankaan koulu	12	5
lentopallo 6 lk	Ruukinkankaan koulu	17,5	13
lentopallo, yläluokat	Ruukinkankaan koulu	14	10
liikuntakerho	Kirkonkylän koulu	15	12
paini 1-3 lk	Ruukinkankaan koulu	12	13
perheliikunta	Taivalalasen koulu	13	9
sähly, yläluokat	Ruukinkankaan koulu	12	7
uintikerho 5-9 lk	Kiannon Kuohut	12	8
	yht.	157,25	106

3.3.3 Muut liikunnan järjestäjät

Kyläyhdistykset, yritykset, muut järjestöt

Suomussalmella toimii 20 kyläyhdistystä, joista muutamassa on järjestettyä liikuntatoimintaa. Kianta-Opisto järjestää ohjattua liikuntaa lukukaudella 2013–2014 neljällä kylällä. Lisäksi parilla kylällä on vapaaehtoisvoimin toimiva liikuntaryhmä. Näiden ryhmien vähäinen osallistujamäärä ei mahdollista Kianta-Opiston opettajan palkkaamista. Koulujen lakkauttamisten myötä loppuu usein myös mahdollisuus sisäliikunnan harrastamiseen.

Liikunnan harrastusmahdollisuudet haja-asutusalueella ovat rajalliset. Luontoliikunta onkin monen haja-asutusalueen asukkaan ainoa liikkumismuoto, ellei ole mahdollisuutta kulkea kuntakeskuksen liikuntaryhmiin ja -paikoille.

Kunta maksaa korvausta kyläyhdistyksille ja yksityisille henkilöille haja-asutusalueen hiihtolatuksen kunnossapidosta. Talvikaudella 2013–2014 kunnan tukemia hiihtolatuksia oli seitsemällä (7) kylällä ja rahallinen tuki näihin oli yhteensä 5 600 euroa. Tuen saamisen edellytyksenä on kansanhiihtovihkon pitäminen hiihtoladun varressa ja sen palauttaminen liikuntatoimistoon yhteenvettoa varten hiihtokauden lopussa. Haja-asutusalueen hiihtoladuilla oli kaudella 2012–2013 kirjattuja hiihtosuorituksia 3 144.

Yritysten tarjoamat liikuntapalvelut

Suomussalmella on muutamia yrityksiä, jotka tarjoavat ohjattuja liikuntapalveluita.

4. Fysikaalinen hoitolaitos Kunnoks järjestää talvikaudella Pilates-tunteja kahdesti viikossa.
5. Hoitopiste Sirkka-Liisa Seppänen ohjaa asiakkaita Kehon ja mielen huoltoon venytelyjen ja rentoutusten avulla. Ryhmä kokoontuu viikoittain läpi vuoden kesäloma-aikaa lukuun ottamatta.
6. Suomussalmella toimii useita luontomatkailuyrittäjiä, jotka tarjoavat ohjattuja liikuntapalveluita asiakkailleen. Personaltrainer -palveluita tarjoaa yksi yrittäjä.

Muut liikuntapalveluiden tarjoajat

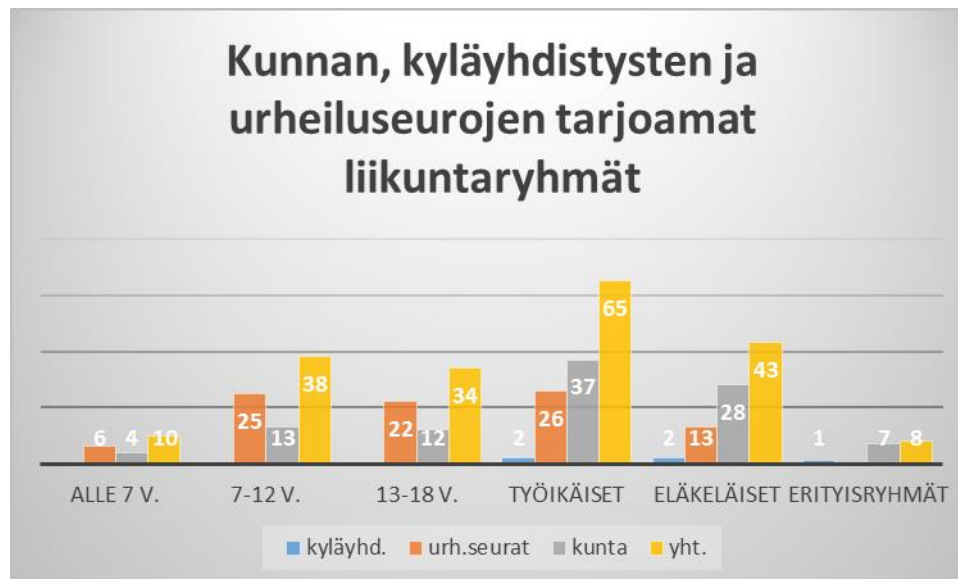
- Suomussalmen Seurakunta järjestää elämys- ja seikkailutoimintaa

Urheiluseurojen, kyläyhdistysten ja kunnan järjestämät ohjatut liikuntaryhmät

Kunnan tarjoamista liikuntapalveluista Kianta-Opiston ohjelmassa oli 33 liikuntakurssia lukukaudella 2012–2013. Näistä kursseista mm tanssiryhmiin, kuntojumppiin ja asahiin osallistui työikäisiä ja eläkeläisiä. Kianta-opisto tarjosi liikuntaryhmiä myös sivukylillä. Liikuntapalveluilla oli 35 eri liikuntaryhmää lukukaudella 2011–2012. Allasryhmiin osallistuvat sekä työikäiset että eläkeläiset. Circuit-training-, kahvakuula- ja sisäpyöräilyryhmissä kävi pääsääntöisesti työikäisiä, vaikka ne soveltuvat myös nuorille ja eläkeläisille. Perusopetuksen koulukerhoista yläluokkalaisille oli kuusi kerhoa kun taas alaluokkalaisille tarjottiin kymmentä eri kerhoa. Urheiluseurojen toiminta jakaantui tasaisesti työikäisten, lasten ja nuorten liikuntaryhmiin. Urheiluseurojen toiminnan yhteenveto on vuodelta 2012.

Erityisryhmille suunnattua liikuntatarjontaa oli pääsääntöisesti vain kunnan liikuntapalveluilla. Alle kouluikäisille suunnattu liikuntatarjonta oli vähäistä sekä kunnalla että urheiluseuroilla.

Kyläyhdistyksillä oli kaksi sekä työikäisille että eläkeläisille suunnattua liikuntaryhmää.

Kuvio 1. Urheiluseurojen, kyläyhdistysten ja kunnan järjestämät ohjatut liikuntaryhmät

3.4 Liikuntamatkailu

Kiannon Kuohut -kylpylä on matkailullisesti merkittävä liikuntapaikka Suomussalmella. Kylpylän vuoden 2011 kävijämäärä oli 53 255, josta ulkomaalaisia oli 3 360 (6,3 %) ja hotellin kautta tulevia matkailijoita 7 373 (13,8 %).

Kylpylän palveluita ja liikuntatapahtumia markkinoidaan aktiivisesti kunnan yhteismarkkinoinnin ja Wild Taiga ry:n avulla.

Suomussalmella ovat loistavat olosuhteet retkeilyyn, melontaan, hiihtoon, pyöräilyyn, kalastukseen ja moottorikelkkailuun. Paikkakunnalla on myös mahdollisuus poroajeluun, koiravaljakkoajeluun ja maastoratsastukseen.

Liikuntatapahtumat

Suomussalmella järjestetään useita liikuntatapahtumia, joilla on matkailullista arvoa.

Matkailullisesti merkittävin tapahtuma on joka viides vuosi Suomussalmella järjestettävä Kainuun Rastiviikko. Rastiviikolle osallistuu muutamia tuhansia suunnistajia ja he saapuvat paikkakunnalle pääsääntöisesti koko perheen voimin. Seuraava rastiviikko järjestetään Suomussalmella vuonna 2015.

Perinteinen Hallan hiihto –laturetki on järjestetty jo 22 kertaa. Laturetkelle osallistuu vuosittain 170 – 250 henkilöä, joista noin puolet tulee Kainuun ulkopuolelta.

Raatteen marssia on järjestetty etupäässä vapaaehtoisvoimin jo vuodesta 1997. Marssijoita on vuosittain hieman yli 200.

Ensimmäinen Raatteen maraton juostaan elokuussa 2014. Maratonin uskotaan saavan vanhan kannattajakunnan.

Urheiluseurojen järjestämät kilpailut, ottelut, turnaukset ja leirit tuovat paikkakunnalle urheilijoiden lisäksi huoltajia, valmentajia ja vanhempia.

Lisäksi matkailuyritykset ja yhdistykset järjestävät liikuntatapahtumia.

4 ARVOT, TOIMINTA-AJATUS JA STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT

Suomussalmen kunnan arvot, toiminta-ajatus ja strategiset päämäärät on esitetty kunnan taoussuunnitelmassa vuosille 2014–2015. Suomussalmen kunnan toiminta-ajatuksen mukaan ”Suomussalmen kunta järjestää laadukkaita, hyvinvointia edistäviä palveluja ja luo edellytyksiä elinvoimaiselle toimintaympäristölle ja yritystoiminnalle, jotta kuntalaiset saavuttavat mahdollisimman hyvän ja turvallisen elämän”.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu, mitä kukin kunnan arvo tarkoittaa liikuntastrategian näkökulmasta.

Suomussalmen kunnan arvot	Mitä arvo tarkoittaa liikuntastrategian näkökulmasta
Yhteisöllisyys	Liikuntatapahtumien järjestäminen yhdessä kunnan, urheiluseurojen ja järjestöjen kanssa. Säännölliset yhteispalaverit ja erilaisiin liikuntahankkeisiin osallistuminen.
Muutosvalmius	Liikuntasektorilla reagoidaan toimintaympäristön muutoksiin lyhyellä aikajänteellä kysyntä / tarjonta-periaatteella. Ollaan ajan hermolla ja otetaan uusia lajeja ohjelmistoon.
Kestävä kehitys	Liikuntapalvelut toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Jätteenlajittelu on käytössä kylpylässä.
Sivistys	Liikuntapalvelut innostaa kuntalaisia säännöllisen ja monipuolisen liikunnan harrastamiseen tarjoamalla ohjattuja liikuntaryhmiä ja liikuntapaikkoja.
Kannustavuus	Terveytensä kannalta liian vähän liikkuvien kuntalaisten kannustaminen ja motivoiminen säännöllisen liikunnan piiriin liikuntaneuvonnan ja matalan kynnyksen ryhmien avulla.

Liikuntapalveluiden toiminta-ajatus

Liikuntapalveluiden tehtävänä on luoda edellytykset kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa huomioiden myös erityisryhmät.

4.1 Toimintaympäristön muutokset strategiakaudella

Strategiatyöryhmä määritteli tehdyn SWOT-analyysin perusteella liikuntapalveluihin vaikuttavat keskeisimmät toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset strategiakaudella.

- Väestön väheneminen, väestörakenteen muutokset ja sivukylien autioituminen

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Suomussalmen väestö vähenee vuoteen 2020 mennessä keskimäärin 1.65 % vuosivauhdilla. Lasten ja työikäisten määrä vähenee yli 1000 henkilöllä ja 65 vuotta täyttäneiden osuus lisääntyy yli 200 henkilöllä. (Tilastokeskus 2012.)

- Mahdollisten kuntaliitosten vaikutukset liikuntapalveluihin

Kuntarakennelain mukaan kuntien velvollisuus on osallistua kuntien yhdistymisselvityksiin (Kunnat.net). Kainuussa on aloitettu koko Kainuuta koskeva kuntarakenneselvitys, joka pitää sisällään myös Hyrynsalmen ja Suomussalmen kuntien välisen kuntarakennetarkastelun (Suomussalmen kunnanhallitus 11.3.2014 § 32.)

- Kuntatalouden kiristyminen
- Valtionosuuksien leikkaukset ja verotulojen väheneminen kiristävät suoraan kuntataloutta (Suomussalmen kunnan talousarvio 2014, 7).
- Aktiivimatkailun kasvu

Kainuun kuntien yhtenä menestymisen tekijänä voidaan pitää matkailua ja laajoja liikuntapalveluita yhdistettynä puhtaaseen ja monimuotoiseen luontoon. (Kainuun Liitto.)

4.2 Tavoitteet strategiakaudelle

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksien ja järjestökyselyn vastausten perusteella strategiatyöryhmä asetti seuraavat viisi päätavoitetta strategiakaudelle 2014–2020:

- Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänsä ajan
- Hyvät liikuntapaikat
- Liikuntamatkailun edistäminen
- Yhteistoiminnan lisääminen liikuntatoimijoiden kesken
- Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen

4.3 Toimenpiteet strategiakaudella

4.3.1 Suomussalmelaisten liikkuminen säännöllisesti koko elämänsä ajan

Suomussalmelaisten säännöllisen liikkumisen mahdollistamiseksi määriteltiin toimenpiteet, jotka edesauttavat liikunnan harrastamista sekä ohjatusti että omatoimisesti. Toimenpiteitä tarkasteltiin liikunnan järjestämisen, talouden ja resurssien näkökulmasta.

Liikunnan ja liikuntapaikkojen järjestäminen

Urheiluseurat, liikuntapalvelut ja Kianta-Opisto ovat edelleen aktiivisia ohjatun liikunnan järjestäjiä. Terveyttä edistävää liikuntaa ja liikuntaneuvontaa lisätään. Sähköistä varausjärjestelmää ja liikuntavälineiden lainausta kehitetään.

2. Liikuntapaikkojen helppo saatavuus

- Sivukylien perusliikuntamahdollisuuksia turvataan tukemalla hiihtolatuksen kunnossapitoa ja tarjoamalla kansalaisopiston liikuntapiirejä.
- Ohjattuja liikuntaryhmiä tarjotaan sellaiseen aikaan, että sivukylien asukkaiden osallistumiskynnys madaltuu.

- Rakennetaan tarvittaessa uusia lähiliikuntapaikkoja ja pidetään nykyiset paikat kunnossa.
- Parannetaan omaehtoisen liikunnan edellytyksiä merkitsemällä muun muassa uusia kävely- ja pyöräilyreittejä sekä mahdollistamalla liikuntapaikkojen käyttö myös iltaisin ja viikonloppuisin.
- Varataan määräraha lähisuunnistuskarttojen päivitykseen

Liikunnan talous ja resurssit

Kunta turvaa strategiakaudella liikuntajärjestöjen toimintaedellytyksiä jakamalla seuraavustuksia. Avustuskriteereitä tarkistetaan uuden liikuntalain muutosten mukaisesti. Lahjakkailla urheilijoille myönnetään stipendejä.

Kuntalaisten säännöllistä liikunnan harrastamista tuetaan tarjoamalla liikuntaryhmiä sekä pitämällä ohjauksesta ja liikuntapaikkojen käytöstä perittävät maksut kohtuullisina. Sarja- ja kausikortit pidetään kertamaksuja huomattavasti edullisempina.

Kunta palkkaa riittävästi henkilöstöä, jotta liikuntapalvelut pystytään tuottamaan kunnan väestöpohjaan nähden taloudellisesti ja tehokkaasti. Henkilöstöä käytetään joustavasti liikuntapalveluissa ja Kianta-Opistossa.

4.3.2 Hyvät liikuntapaikat

Liikuntapaikkojen rakentaminen ja kunnossapito

Liikuntapaikkojen rakentamis- ja kunnostushankkeet määritellään vuosittain kunnan taloussuunnitelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä aluehallintoviraston liikuntapaikkarakentamisen valtionosuudet hyödynnetään.

Suomussalmen kunnan talousarvioon vuodelle 2014 ja kuntasuunnitelmaan vuosille 2015–2016 sisältyvät seuraavat liikuntapaikkahankkeet:

- Ruukinkankaan urheilukentän pinnoitteen uusiminen 2014
- Liikuntahallin saneeraus 2016

Kuntalaiset ovat tehneet aloitteita liikuntapaikkojen rakentamiseksi ja kunnossapidämiseksi. Suomussalmen Vastus on tehnyt aloitteen vuonna 2008 sisäpituushyppypaikan rakentamiseksi. Järjestökyselyssä esitettiin lisäksi keihäänheittopressun laittamista liikuntahallille.

Strategiatyöryhmä esittää, että esitykset sisäpituushyppypaikasta ja heittopressusta käsitellään liikuntahallin saneerauksen suunnittelun yhteydessä.

Kartingharrastajilta tuli vuonna 2010 esitys kartingradan rakentamisesta Suomussalmelle. Kunnanhallitus on siirtänyt asian strategiatyöryhmän käsittelyyn.

Vuonna 2012 perustettu Suomussalmi Race Circuit ry. valmistelee hanketta ja rahoitusvaihtoehtoja.

Yläasteikäisten nuorten aloitteina ovat tulleet 14.5.2012 Pitämän hiihtomaan kunnostus ja vuonna 2013 hyppypaikka/ponttoonilaiturin rakentaminen Jätänpuistoon. Hyppypaikasta tuli ensimmäinen esitys jo vuonna 2008.

Suomussalmen Rastin frisbeegolfjaosto on tehnyt vuonna 2013 aloitteen uuden 18-väyläisen frisbeegolfradan rakentamisesta. Nykyisen Jätänpuistossa sijaitsevan radan vaikeusaste ei riitä aloitteen tekijöiden mukaan kansallisten kilpailujen järjestämiseen. Lisäksi rata sijaitsee suosituilla auringonottoalueella, mikä haittaa lajin harrastamista.

Aloitteet Pitämän hiihtomaan kunnostuksesta, uimareiden hyppypaikan/ponttoonilaiturin ja frisbeegolfradan rakentamisesta edistävät liikuntastrategian päämääriä.

Kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa ja järjestökyselyssä esille tulleet kunnostustoimenpiteet otetaan huomioon. Liitteenä 1 järjestökyselyssä ja kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa esille tulleet kunnostus- ja liikuntapaikkaesitykset.

4.3.3 Liikuntamatkailun edistäminen

Matkailun edistäminen on kirjattu Suomussalmen kunnan taloussuunnitelmaan. Liikuntastrategiassa matkailua lähestytään liikuntamatkailun näkökulmasta. Strategiakaudella tullaan ottamaan käyttöön uusia markkinointikanavia, jotka palvelevat matkailijoiden lisäksi myös kuntalaisia. Etenkin nuorten suosimat viestintäkanavat ovat vielä hyödyntämättä.

Suomussalmella järjestetään runsaasti liikuntatapahtumia, jotka palvelevat myös matkailijoita. Näitä tapahtumia tullaan edelleen kehittämään.

Liikuntapaikat pidetään hyvässä kunnossa, mikä edistää paikallisten urheiluseurojen toimintaa ja mahdollistaa eri lajien leiri- ja kilpailutoiminnan. Hyvien talviliikuntamahdollisuuksien markkinointia ja tietoisuutta niistä tullaan lisäämään.

Paikallisia urheiluseuroja ja järjestöjä tuetaan merkittävien liikuntatapahtumien, kuten Kainuun Rastiviikon, järjestämisessä.

Uusia kävely- ja retkeilyreitistöjä merkitään ja reittikarttoja uusitaan. Reitistöjen varrella olevat tulipaikat ja laavut pidetään käyttökunnossa.

Kehitetään liikunnallisia matkailun ohjelmapalveluja yhdessä paikallisten yrittäjien kanssa ja tarjotaan ohjattuja aktiviteettejä myös matkailijoille.

4.3.4 Liikuntapalvelut ja yhteistoiminta

Urheiluseurojen, muiden liikuntaa järjestävien yhdistysten, seurakunnan, sote-kuntayhtymän ja kunnan eri hallinnonalojen yhteistyötä tiivistetään säännöllisten palaverien ja erilaisten yhteishankkeiden kautta. Urheiluseurojen yhteishankkeita ja –toimintoja tuetaan sekä hyödynnetään hankerahoituksia.

Seudullinen yhteistyö

Kainuun kuntien ja Kainuun Liikunnan välistä koulutus- ja tapahtumayhteistyötä jatketaan. Kannustetaan ja tuetaan paikallisen seuraväen osallistumista Kainuun Liikunnan koulutuksiin valmentajien ja ohjaajien tietotaidon lisäämiseksi. Liikuntatapahtumia järjestetään yhdessä Kainuun Liikunnan ja Kajaanin ammattikorkeakoulun liikunta-alan opiskelijoiden kanssa.

Toimitaan aktiivisesti Kainuun Liikunnan yhteishankkeissa, jotka edistävät paikallisen väestön liikunta-aktiivisuutta ja terveyttä.

Ylä-Kainuun kuntien välisiä talvikisoja järjestetään edelleen ja sääntöjä muokataan nykyiseen väestöpohjaan paremmin sopiviksi. Ylikunnallisten reittien, kuten Ukkohalla-Kiannon Kuo-
hut- maastopyöräreitti ja Hallan hiihtoreitti, linjauksia tarkistetaan ja kehitetään.

4.3.5 Liikuntapalveluiden sopeuttaminen väestömuutokseen

Liikunnan palvelutarjonta ja liikuntapaikkojen määrä sopeutetaan strategiakaudella Suomus-
salmen väestömuutokseen. Ikäihmisille tarjottavia liikuntapalveluja joudutaan lisäämään. Es-
teettämyys otetaan huomioon kaikessa liikuntarakentamisessa ja saneerauksessa.

5 LIIKUNTASTRATEGIAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Vastuu liikuntastrategian toteuttamisen seurannasta kuuluu sivistyslautakunnalle. Sivistyslautakunta arvioi vuosittain talousarvion laadinnan yhteydessä liikuntastrategiassa määriteltyjen tavoitteiden painotuksia ja toimenpiteitä tavoitteisiin pääsemiseksi. Strategian toteutumista arvioidaan vuosittain talouden toteutumisen arvioinnin yhteydessä?

Liikuntastrategia tullaan päivittämään tarvittaessa noin kolmen vuoden välein esimerkiksi opiskelijatyönä.

LÄHTEET

Aktiivinen kunta ja tärkeimmät liikuntapaikat, www.aktiivinenkunta.fi

Aktiivinen Kunta-barometri 2011. Helsinki: Suomen Kuntoliikuntaliitto ry.

Kainuun Liikunta ry. 2013. Kainuun Liikunnan strategia 2013–2017.

Kainuun Liitto. 2014. Kainuun kunta- ja palvelurakenteen esiselvitystyön loppuraportti 30.10.2013. Saatavilla:

http://files.kotisivukone.com/kainuunliitto.palvelee.fi/tiedostot/Yhteistyö/18486_kainuu_-_loppuraportti_2013.10.30.pdf (Luettu 17.4.2014)

Kunnat.net. Kuntarakenneuudistus. Saatavilla:

<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntaliitokset/rakennelaki/Sivut/default.aspx> (Luettu 17.4.2014)

Kuntalaki 1995.

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090902>. (Luettu 28.12.2012).

Liikennevirasto 2012. Kävelyn ja pyöräilyn valtakunnallinen toimenpidesuunnitelma 2020. Helsinki

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 278. Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2012. TEAviisari. Jyväskylä 2013.

Liikunta-asetus 1135/2009.

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091135>. (Luettu 28.12.2012)

Liikuntalaki 20.11.2009/902.

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19981054> (Luettu 12.10.2013)

Lipas liikuntapaikkarekisteri. Saatavilla:

<https://www.jyu.fi/sport/laitokset/liikunta/liikuntapaikat>. (Luettu 30.9.2011)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:14.

Esitys uudesta liikuntalaista. Saatavilla:

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr14.pdf?lang=fi> (Luettu 4.4.2014)

Savola, J. Pönkkö, P. ja Heino, M. 2010. Aktiivinen Kunta luo mahdollisuuksia. Serus Oy. Suomen Kuntoliikuntaliitto ry.

Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2010:3. Suositukset liikunnan edistämiseksi kunnissa. Helsinki 2010

Suomussalmen kunta 2013. Suomussalmen kunnan talousarvio 2014 ja taloussuunnitelma v. 2015–2016.

Terveystalolaki 1.5.2011

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101326> (Luettu 24.10.2013.)

Tilastokeskus. Väestöennuste. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/vaenn/tau.html>
(Luettu 17.4.2014)

Valo ry. 2013. Valon strategia 2013–2015 yhteinen tekeminen on kilpailuetumme.

Järjestökyselyssä esille tulleita:

- latupohjien kunnostus välille Ämmänsaari-Haverinen ja Kirkonkylä
- Pitämän hiihtomaan peruskunnostus ja kunnossapito talvisin (on vaarallinen)
- Ruukinkankaan urheilukentän käytön mahdollistaminen koululaisille (kevät ja syksy)
- Kuivassalmen ampumaradat kunnalle, mikäli RVL niistä luopuu
- karaten kiinteä harrastustila (tatami)
- suunnistuskarttojen päivitys
- liikuntahallille tai Ruukinkankaan koululle heittopressu keihäänheittoa varten ja sisäpituushyppypaikka
- sähköiset / automaattiset ajanottolaitteet

Kuntalaiskyselyssä esille tulleita:

- urheilukentän futismaalit vapaasti nuorten käyttöön
- golfin harjoitusrata
- järvilatuja ja kaukalo Siikarantaan
- suunnistuskarttoja kuntakeskuksen alueelle (kattavat)
- Pitämän koirauran jatkaminen Seitenahvenisen ympäri
- Ämmänsaari – Kirkonkylä jalkakäytävän pinnoitteen uusiminen aika ajoin -> rulla-hiihto
- vanhan lumen latu syksyille
- keilahalli ja golfkenttä
- potkurikaistat
- ulkoilureittien merkitseminen ja kunnostaminen myös kesäkäyttöön (Kaunisniemi)
- tulentekopaikkojen puhdistus talvisin, polttopuut pienemmiksi (naiset eivät saa isoja pölkkyyä pienittyä)

SUOMUSSALMI

Tahdosta tekoihin.

Sivistyspalvelut

Hei

Suomussalmen kuntaan laaditaan liikuntastrategia vuosille 2013–2020. Strategiatyötä ohjeistaa ja valvoo sivistyslautakunnan nimeämä työryhmä. Tässä strategiatyöryhmässä on kunnan perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, liikunta- ja teknisten palveluiden sekä sivistyslautakunnan edustajat. Työryhmään tuo Kainuun maakunta kuntayhtymän näkökulman paikallinen kotihoidon edustaja.

Tausta-aineistoa ja kuntalaisten mielipiteitä ja toiveita kerätään erillisissä kuntalaisten kuulemistilaisuuksissa sekä kyselylomakkeella. Liitteenä oleva lomake lähetetään urheiluseuroille ja niiden eri jaostoille, kyläyhdistyksille, liikuntaa järjestäville yrityksille sekä kansalaisopistolle ja liikuntapalveluille.

Kyselyllä etsitään vastauksia mm seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia ja kenelle kohdennettuja liikuntapalveluita Suomussalmella tarjotaan tällä hetkellä?
2. Onko eri-ikäisille tarjolla terveytensä kannalta riittävästi liikuntamahdollisuuksia?
3. Miten Suomussalmen toimintaympäristö muuttuu ja mitä muuttuminen vaikuttaa liikuntatoimintaan?
4. Miten turvaamme laadukkaat, monipuoliset ja edulliset liikuntapalvelut kuntalaisille myös tulevaisuudessa?

Toivomme teidän vaikuttavan kunnan liikuntatoiminnan painopisteiden määrittämiseen tuleville vuosille ja täyttävän oheisen kyselylomakkeen.

Lomakkeen voi palauttaa mukana olevassa palautuskuoressa tai toimittamalla sen liikuntatoimistoon viimeistään 30.11.2012.

Yhteistyöstä kiittäen,

Sirpa Mikkonen
Sivistysjohtaja

Pirjo Neuvonen
Liikuntasiihteri

Suomussalmen kunta

Kauppakatu 20, 89600 SUOMUSSALMI • Keskus (08)6155 551, faksi (08) 6155 5531

Postiosoite: PL 40, FI-89601 SUOMUSSALMI • www.suomussalmi.fi

**Järjestökysely:
urheiluseurat/jaostot, kyläyhdistykset, kansalaisopisto,
liikuntapalvelut sekä liikuntaa järjestävät yritykset**

Järjestön/jaoston/yhdistyksen/yrityksen nimi _____

1. Minkä liikuntalajin (-lajien) ohjattuja harjoituksia edustamanne taho järjestää?

2. Järjestämme ohjattu liikuntaa seuraaville ryhmille?
Merkitse x:llä ne ryhmät, joille järjestätte toimintaa.

	x	mitä liikuntaa	kuinka usein	osallistujia keskimäärin
alle kouluikäiset				
lapset 7-12 v				
nuoret 13–18 v				
työikäiset				
eläkeläiset				
erityisryhmät				

3. Miten toivotte Suomussalmen liikuntapalveluita kehitettävän?

4. Minkälaiset liikunnan järjestämisen ja liikunnan olosuhteiden vahvuudet, heikkoudet, uhkat ja mahdollisuudet ovat edustamallasi taholla vuoteen 2020 mennessä.

vahvuudet	heikkoudet
uhkat	mahdollisuudet

Sana on vapaa

Kiitos!

Kuntalaisten kuulemistilaisuus sekä yhdellä miesvaltaisella ja yhdellä naisvaltaisella työpaikalla esitettävät kysymykset.

1. Olen mies Olen nainen
2. Onko Suomussalmella riittävästi ohjattuja liikuntaryhmiä seuraaville ikäryhmille? Merkitse ruksilla sopiva vaihtoehto.

	kyllä	ei	en tiedä
alle kouluikäiset			
lapset 7-12 v			
nuoret 13–18 v			
työikäiset			
eläkeläiset			
erityisryhmät			

3. Mikäli vastasit ei, niin mitä toivomuksia?

4. Ohjattujen ryhmien saavutettavuus esim. paikka, ajankohdat. Ruksaa sopiva vaihtoehto.

Erinomainen hyvä tyydyttävä huono en käytä

5. Mitä toivomuksia _____

6. Mikä on mielestäsi suurin este liikunnan harrastamiselle? _____

Liikunnan olosuhteet:

7. Minkälaiset mahdollisuudet Suomussalmella on omaehtoisen liikunnan (mm. kävely, pyöräily, hiihto, rullaluistelu) harrastamiseen?

Erinomainen hyvä tyydyttävä huono en käytä

8. Mitä kehitettävää? _____

9. Liikuntapaikkojen aukioloajat. Toivomuksia? _____

10. Oletko tyytyväinen tällä hetkellä perittävistä liikuntatilojen ja ohjausryhmien hinnoista?

kyllä en

11. Mitä toivomuksia? _____

12. Mitkä ovat Suomussalmen kunnan vahvuudet, heikkoudet, uhkat ja mahdollisuudet liikunnan harrastamisen näkökulmasta?

vahvuudet	heikkoudet
uhkat	mahdollisuudet

13. Sana on vapaa _____

Kiitos vastauksista. Käsittelemme ne luottamuksella.

Mikäli haluat osallistua Kiannon Kuohut kuntosalin kuukausikortin arvontaan, täytä tietosi alla olevaan lomakkeeseen

Leikkaa tästä

Nimi _____

Osoite _____

Puh _____

